

FOLKETINGSTIDENDE

FORHANDLINGERNE
I FOLKETINGSÅRET 1985-86

(137. ÅRGANG)

VII

Sp. 9185-10720

J. H. SCHULTZ A/S
KØBENHAVN

1987

[Jytte Andersen]

Der er altså et dokumenteret behov for at oprette langt flere daghøjskoler. Det vil kunne ske, hvis lovgrundlaget bliver etableret, og på denne baggrund anbefaler jeg det foreliggende lovforslag til tingets velvillige behandling.

Den første sag på dagsordenen var:

1) Tredje behandling af lovforslag nr. L 154:

Forslag til lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde.

(Fremsat 29/1 86. Første behandling 6/2 86. Betænkning 16/4 86. Anden behandling 22/4 86).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sættes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Afstemning

Lovforslaget

vedtoges enstemmigt med 128 stemmer.

Anden næstformand (Povl Brøndsted):

Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

2) Tredje behandling af lovforslag nr. L 190:

Forslag til lov om ændring af forskellige lovbestemmelser om tilskud til kommuner og amtskommuner. (Begrænsning af indgrebet i de kommunale budgetter for 1986).

Af Henning Rasmussen (S) m.fl.

(Fremsat 20/2 86. Første behandling 18/3 86. Betænkning 17/4 86. Anden behandling 22/4 86).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sættes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Afstemning

Lovforslaget

forkastedes, idet 61 (S, SF og VS) stemte for, 69 (KF, V, RV, CD, KrF og FP) imod.

Den næste sag på dagsordenen var:

3) Forespørgsel nr. F 28:

Forespørgsel til udenrigsministeren:

»Hvorledes har regeringen – i overensstemmelse med 3. maj 1984-dagsordenen – arbejdet for et internationalt forbud mod kernevåbensprængninger, og hvilke skridt vil regeringen tage for at formå USA til at følge det midlertidige sovjetiske prøvestop?«

Af Thoft (SF) og Albrechtsen (VS).

(Forespørgslen anmeldt 12/3 86. Fremme af forespørgslen vedtaget 18/3 86).

Begrundelse

Thoft (SF):

Den 5. august 1963 underskrev USA, Sovjet og England prøvestoptraktaten i Moskva. Herefter var atomvåbenforsøg i atmosfæren, det ydre rum og under vandet forbudt.

Men det lykkedes ikke ved den lejlighed at få opnået enighed om også at forbyde underjordiske prøvesprængninger, og det hul har supermagterne siden benyttet.

Siden prøvestoptraktaten fra 1963 har traktatlandene, som jo altså var Sovjetunionen, USA og England, gennemført 873 prøvesprængninger, hvoraf de 461 var amerikanske, de 397 russiske og de 15 engelske.

Der er i de senere år gennemført ca. 40 prøvesprængninger årligt – og alt det er sket til trods for, at prøvestoptraktaten fra 1963 klart fastslog, at de tre oprindelige deltagere, altså England, USA og Sovjetunionen, samtidig erklærede, at det var deres mål at opnå en aftale om fuldstændigt prøvestop, og at de var besluttet på at fortsætte forhandlingerne herom, til målet var nået.

I FN-regie, på nedrustningskonferencen i Genève og i andre internationale forsamlinger er supermagterne gentagne gange blevet opfordret til at gøre noget ved løfterne. Sidst skete det ved femkontinent-initiativet med bl.a. Olof Palme som deltager. Men resultater har det jo skortet på. Hovedhindringen er holdningen hos USAs regering, der betragter en sådan traktat om et fuldstændigt prøvestop som et langtidsmål for sin politik, men

[Thoft]

ikke som noget, der skal gennemføres for nærværende.

I oktober 1985 fastslog det amerikanske udenrigsministerium i en erklæring, at »selv effektivt verificeret ville et prøvesprængningsstop ikke være i USAs nationale sikkerhedspolitiske interesse«. Baggrunden var som bekendt, at en række lande stillede deres område til rådighed for kontrol med sådanne prøvesprængninger, der i dag kan måles helt ned til nogle få kiloton — ja, måske endda helt ned til brøkdele af kiloton.

På FNs 40. generalforsamling i november sluttede generalforsamlingens altovervejende flertal op bag en resolution, som opfordrede deltagerlandene i traktaten — den er som bekendt ratificeret af 112 lande, herunder også Danmark — til at bruge traktatens § 2, som fastslår, at enhver stat kan foreslå ændringer i traktaten — det kunne f.eks. være en ændring, som totalt forbød prøvesprængninger, også dem under jorden — og på begæring af mindst en tredjedel af de underskrevne stater er de tre oprindelige stater, USA, England og Sovjetunionen, forpligtet til at indkalde til en konference for at drøfte ændringsforslaget til traktaten. Danmark undlod som bekendt at støtte dette forslag til praktisk handling.

Den 6. august 1985 erklærede Sovjet ensidigt prøvestop. Idet jeg understreger, at jeg i andre sammenhænge skarpt må kritisere Sovjetunionens oprustning, må jeg her rose Sovjetunionen uforbeholdent. Ensidige, kontrollerbare førsteskridt er jo netop den model, som fredsbevægelsen, SF og andre fornuftige mennesker går ind for. Det sovjetiske moratorium udløb ved udgangen af 1985 og er senere blevet forlænget. Der var ingen, der var i tvivl om, at det var muligt at kontrollere, der er ingen, der har draget det sovjetiske moratorium i tvivl, ingen har betvivlet, at Sovjetunionen i moratorieperioden ikke har afholdt prøvesprængninger.

Alligevel hånede USA fredsbevægelsen og alle almindelige mennesker med den 22. marts at bringe et atomvåben til sprængning, og senere er yderligere 2 atomvåben bragt til eksplosion. Vi har savnet en klar og markant dansk reaktion, og vi har i den periode, der er gået siden den 6. august, savnet danske initiativer til at formå USA til at slutte op om moratoriet. Derfor har SF og VS rejst denne forespørgsel i dag.

Besvarelse

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Indledningsvis vil jeg gøre regeringens holdning helt klar vedrørende spørgsmålet om atomprøvesprængninger. Vi ønsker et prøvestop. Vi ønsker en international aftale, som forbyder fremtidige atomprøvesprængninger. Vi ønsker at standse våbenkapløbet. Og vi ønsker en verden, som ikke behøver at bygge sin sikkerhed på atomvåben. Men vi ønsker samtidig ikke at lade os udnytte i et ensidigt propagandafelttog imod vore egne allierede, og derfor må vore opfordringer og vore ønsker rettes til alle atommagter.

I den helt aktuelle situation er det jo alene den ene af de to store atommagter, der foretager prøvesprængninger, nemlig USA. Men det må ikke få os til at overse den kendsgerning, at den anden store atommagt, Sovjetunionen, indtil for nylig også har foretaget omfattende prøvesprængninger, og at de stærke appeller, der fra sovjetisk side rettes til den vestlige offentlighed i denne tid, derfor har en helt bestemt baggrund.

Det er et veltilrettelagt sovjetisk taktisk spil, vi her overværer. Sidste sommer gjorde Sovjetunionen sin serie af prøvesprængninger færdig og fremsatte derpå erklæringen om et frivilligt, ensidigt moratorium for kommende prøvesprængninger, og det gjorde Sovjetunionen vel vidende, at det tilsvarende amerikanske prøvesprængningsprogram allerede var tilrettelagt. Det kunne Sovjetunionen nemlig vide, fordi den var inviteret til at sende videnskabsmænd som observatører, en invitation, man i øvrigt afslog, formentlig fordi Sovjetunionen ikke ønskede at gå nærmere ind i diskussionen om, hvordan man kontrollerer overholdelsen af aftaler om prøvestop.

På den baggrund må vi prøve at holde hovedet koldt over for alle forsøg på udnyttelse af følelserne i situationen, og vi må holde fast ved, hvad der er det overordnede mål for vore bestræbelser, nemlig en omfattende atomprøvestopaf tale.

Danmark støtter forslag, der har taget afstand fra atomprøvesprængninger, og vi har tilskyndet til forhandlinger om indgåelse af en aftale om et altomfattende prøvestop. Det er ikke nogen ny dansk holdning; sådan har det været i mange år, og sådan har det været i bred politisk enighed, også før vedtagelsen

[Udenrigsministeren]

af den dagsorden, der refereres til i forespørgslen.

Regeringens holdning til problemerne i forbindelse med atomprøvesprængninger har til stadighed været bestemt af ønsket om at støtte ethvert realistisk forsøg på at bringe disse prøvesprængninger til ophør. Regeringen har i fuld overensstemmelse med dagsordenen fra 3. maj 1984 givet udtryk for denne grundlæggende holdning, og det er senest sket i mine indlæg på den 3. gennemgangskonference vedrørende ikke-spredningstraktaten i september sidste år, og det er sket under FNs 40. generalforsamling. Det er også sket i forsvarsministerens indlæg under det såkaldte NPG-forsvarsministermøde i Würzburg, hvor den stærke danske støtte til bestræbelserne for et omfattende atomprøvestop igen blev understreget.

Regeringen har således løbende i FN, i EPS-kredsen, i NATO og under tosidede drøftelser klart tilkendegivet, at Danmark finder, at et omfattende prøvestop må anses for at være et væsentligt skridt i retning af kernevåbennedrustning, og vi har opfordret til, at der bliver indgået en aftale herom.

Når dette er sagt, må det også understreges, at regeringen finder, det må være en forudsætning for internationale aftaler om nedrustning og våbenkontrol, at de kan verificeres eller kontrolleres, og det gælder i ganske særlig grad, når nationernes sikkerhed og – sagt lidt dramatisk – deres fortsatte beståen som selvstændige stater kan trues netop ved, at indgåede aftaler ikke bliver respekteret.

Spørgsmålet om at kunne kontrollere aftaler er jo ikke blot et internationalt fænomen. Vore egne nationale regler og love forudsætter jo også en vidtgående kontrol. Hele retsordenen – og det gælder både den nationale og den internationale retsorden – må nødvendigvis baseres på kontrol. Hvis overholdelse af en vigtig aftale ikke kan kontrolleres, opstår der let en situation med usikkerhed og mangel på tillid, mangel på orden.

Specielt når det gælder atomprøvesprængninger, er kontrol vigtig. Hvis man savner kontrol, og hvis der er mulighed for at lave hemmelige prøvesprængninger i strid med indgåede aftaler, ville det jo give den part i en aftale, der ikke overholder den, en mulighed for at nyudvikle atomvåben og nye, avancerede våbensystemer, og det ville igen skabe en mangel på balance. Det er også et

forhold, som for nylig er blevet erkendt af Sovjetunionen, efter at man fra den side i en årrække på nedrustningskonferencen i Genève har afvist at drøfte kontrol – eller, som det hedder, verifikation, herunder verifikation på stedet.

I sidste del af 1970'erne blev der ført tresidede forhandlinger om en omfattende atomprøvestopafteale imellem USA, Sovjetunionen og Storbritannien. Disse forhandlinger blev afbrudt i 1980, først og fremmest på grund af den tillidskrise, der fulgte efter Sovjetunionens invasion i Afghanistan.

Siden da har forhandlingerne om en sådan aftale hovedsagelig været ført på nedrustningskonferencen i Genève. Spørgsmålet om stop for atomprøvesprængninger har desuden været et fast dagsordenspunkt på FNs generalforsamlinger.

Nu deltager Danmark jo ikke i nedrustningskonferencen, som kun har 40 medlemmer, men vi har på FNs generalforsamlinger gjort det fuldstændig klart, at vi betragter en omfattende atomprøvestopafteale som et særdeles betydningsfuldt skridt, fordi et stop vil få en væsentlig indflydelse på kernevåbennedrustning, og fordi vi tror, at det vil kunne hindre spredning af kernevåben.

Det blev fremhævet i danske indlæg på FNs 39. og 40. generalforsamling i henholdsvis 1984 og 1985.

På den 39. generalforsamling kom denne grundlæggende danske holdning også til udtryk ved, at Danmark var medforslagsstiller til en australsk-newzealandsk resolution, der opfordrede nedrustningskonferencen i Genève til at nedsætte en arbejdsgruppe ved indledningen af sine samlinger i 1985. Ifølge denne resolution skulle arbejdsgruppen ikke have mandat til at indlede øjeblikkelige forhandlinger om en traktat, men skulle i første omgang behandle såvel spørgsmålet om omfang som spørgsmålet om kontrol med og overholdelse af en traktat.

På FNs 40. generalforsamling lagde Danmark sammen med bl.a. New Zealand og Australien og også de øvrige nordiske lande på ny et forslag frem vedrørende nødvendigheden af en snarlig indgåelse af en aftale om et omfattende prøvestop.

Forslaget understreger, at en traktat, som forbyder atomprøvesprængninger, er af afgørende betydning i bestræbelserne på at standse kernevåbenkapløbet og på at forhindre

[Udenrigsministeren]

spredning af kernevåben, og nedrustningskonferencen i Genève opfordres til at nedsætte en arbejdsgruppe, der skal have til opgave at indlede forhandlinger om en omfattende prøvestopaf tale i overensstemmelse med et nærmere angivet arbejdsprogram vedrørende omfang, verifikation m.v. svarende til et arbejdsprogram, som de vestlige lande lagde frem på nedrustningskonferencen i 1985.

Konferencen opfordres endvidere til at træffe foranstaltninger med henblik på etablering af et internationalt seismisk netværk, som kan overvåge overholdelsen af en prøvestopaf tale, og til at undersøge andre mulige kontrolforanstaltninger, herunder etablering af et netværk til overvågelse af atmosfærisk radioaktivitet.

Det resolutionsforslag, vi lagde frem på FN's 40. generalforsamling, går således videre end det forslag, der blev vedtaget året før. Det opfordrer nemlig nu til påbegyndelse af forhandlinger, uden at det som tidligere forudsættes, at spørgsmålet om kontrolforanstaltninger er løst forinden. Det forslag blev vedtaget med 116 stemmer. En række lande, deriblandt Østlandene, afstod, medens de tre vestlige atomvåbenstater desværre stemte imod. Imidlertid håber jeg, at vedtagelsen vil lægge et yderligere pres på forhandlingsparterne på nedrustningskonferencen, og det håb bygger jeg på, at resolutionen er realistisk udformet; der er ikke bare tale om en tom demonstration.

Spørgsmålet om en omfattende atomprøvestopaf tale har som nævnt i en årrække været drøftet på nedrustningskonferencen i Genève, desværre uden væsentlige fremskridt, hidtil til dels på grund af en markant sovjetisk uvilje mod at gå ind i en drøftelse af verifikations- og inspektionsproblemerne.

Til støtte for arbejdet i Genève har der været nedsat en seismologisk ekspertgruppe med dansk deltagelse, der beskæftiger sig med netop kontrolproblemerne i forbindelse med et prøvestop, og der er i arbejdsgruppen opnået enighed om at anbefale en international udveksling af seismiske data som et væsentligt element i et verifikationssystem.

Sådan et samarbejde vil kunne bestå af et omfattende net af seismiske stationer og en international udveksling af data. Der har været foretaget omfattende forsøg med udveksling af sådanne data, og forhåbentlig vil eks-

pertgruppen på det møde, der er i gang for øjeblikket, blive enige om en rapport til nedrustningskonferencen om de erfaringer, man har kunnet høste af disse dataudvekslinger.

Regeringen finder, og det er helt i overensstemmelse med den nævnte FN-resolution, at en snarlig udbygning af et internationalt seismologisk net må tillægges høj prioritet.

Fra dansk side overvejedes det i begyndelsen af 1970'erne, hvordan vi mere aktivt kunne medvirke til at fremme indgåelsen af en prøvestopaf tale, og med det mål for øje nedsatte regeringens daværende nedrustningsudvalg i sommeren 1972 en arbejdsgruppe, som fik til opgave at undersøge muligheden for en intensiveret dansk indsats på detektionsseismologiens område. Arbejdsgruppen afgav en redegørelse, som indeholdt et forslag om at udvide geodætisk instituts seismologiske aktiviteter i Grønland til også at omfatte udforskning af spørgsmålet vedrørende detektion og identifikation af underjordiske prøvesprængninger. Forslagets fremsættelse var i overensstemmelse med de anbefalinger, der nogle år tidligere var blevet resultatet af et udredningsarbejde, som var sat i gang i forbindelse med de nordiske udenrigsminister-møder, og som netop skulle belyse muligheden for et nordisk seismologisk samarbejde.

I maj 1973 blev arbejdsgruppens redegørelse afleveret til den daværende udenrigsminister med en indstilling om, at regeringen traf principbeslutning om at etablere en seismologisk station i Grønland, som frembyder optimale muligheder for seismologisk detektion. Den daværende udenrigsminister tilsluttede sig arbejdsgruppens indstilling, men besluttede i oktober 1973 at stille sagen i bero, som det hed: af statsfinansielle grunde.

I lyset af de tanker, som i de senere år har været fremme med hensyn til under en eller anden form at etablere et internationalt seismologisk samarbejde til detektion af kernevåbensprængninger – tanker, vi som sagt fra dansk side støttede aktivt på FN's 40. generalforsamling – har jeg fundet anledning til at pålægge udenrigsministeriets nedrustningssekretariat sammen med geodætisk institut på ny at overveje spørgsmålet om at intensivere den danske detektionsseismologiske indsats. En beslutning om at oprette en seismisk detektionsstation i Grønland, som i givet fald naturligvis må ske i forståelse med det grøn-

[Udenrigsministeren]

landske hjemmestyre, ville kunne være et dansk bidrag til at sætte skub i disse internationale bestræbelser og ville, indtil der træffes beslutning om etablering af et globalt netværk, kunne bidrage til de kræfter, der arbejder herfor. I den forbindelse vil jeg nævne, at Canada og Norge i de senere år har udbygget deres seismiske observationsposter, og et samarbejde med disse to lande og med Sverige ligger jo lige for.

Ud over officielle erklæringer og indlæg har regeringen som tidligere nævnt i de løbende fortrolige forhandlinger inden for rammerne af NATO og EPS og også på tosidig basis givet klart udtryk for støtte til en aftale om et atomprøvestop. Vi agter fortsat at gøre dette, også fordi vi mener, at en sådan aktiv diplomatisk indsats er en fornøden baggrund for vore officielle udtalelser.

De nylige amerikanske underjordiske atomprøvesprængninger i Nevadaørkenen giver selvsagt dagens debat en særlig aktualitet. For god ordens skyld skal jeg bemærke, at USA ikke med disse sprængninger har overtrådt et forbud eller en aftale.

Fra amerikansk side har man som bekendt afvist at påtage sig et ensidigt moratorium svarende til det sovjetiske. Man har udtalt, at man af erfaringer er blevet belært om at vise tilbageholdenhed over for moratorier, der ikke samtidig indeholder kontrol- og inspektionsmuligheder.

Man har i denne forbindelse fra amerikansk side henvist til, at USA og Sovjetunionen i årene 1958–61 havde pålagt sig selv et gensidigt frivilligt atomprøvestop. Det blev ensidigt brudt af Sovjetunionen, og denne afbrydelse blev ledsaget af en af de mest omfattende atomprøvesprængningsserier, der nogen sinde er set. Størrelsesordenen var omkring 40 prøvesprængninger over nogle uger, og præsident Kennedy udtalte i den anledning: »Vi« – altså USA – »er nu i tilstrækkelig grad blevet belært om afbrudte forhandlinger, hemmelige forberedelser og fordele opnået ved en lang serie atomprøvesprængninger til, at vi nogen sinde igen vil tilbyde et moratorium uden inspektion.«

Denne holdning har man lige siden fastholdt fra amerikansk side, undtagen ved én lejlighed: den 10. juni 1963 meddelte USA således, at man ville ophøre med at foretage atomsprængninger i atmosfæren, forudsat at andre lande gjorde ligeså. Dette moratorium

var motiveret med, at der var udsigt til en snarlig overenskomst om en begrænset prøvestopaf tale. Aftalen om forbud mod gennemførelse af kernevåbensprængninger i atmosfæren, det ydre rum og vandet blev da også undertegnet kort tid efter, nemlig den 5. august 1963.

Efter den amerikanske atomprøvesprængning den 10. april 1986 udtalte jeg på regeringens vegne på linje med min tidligere udtalelse fra den 22. marts, at Danmark ønsker et internationalt forbud mod atomprøvesprængninger, og derfor beklagede regeringen, at der nu var gennemført en ny prøvesprængning, uden at der var taget skridt til forhandlinger om en international aftale, som kan sikre et sådant forbud. Den danske regering appellerede til atommagterne om snarest at indlede forhandlinger, der kunne føre til en gensidig og kontrollerbar aftale om standsning af atomprøvesprængninger. Det er klart, at der i disse udtalelser også ligger en beklagelse af, at USA havde gennemført disse prøvesprængninger.

Lad mig hertil føje: regeringen vil indtrængende opfordre supermagterne til at aftale et kontrollerbart moratorium som en forløber for en egentlig prøvestopaf tale.

Når regeringen beklager, at der ikke er indgået en aftale, skal det samtidig siges, at regeringen også tager afstand fra fortsatte atomprøvesprængninger, indtil en sådan aftale kan indgås. Det gælder amerikanske atomprøvesprængninger, det gælder en genoptagelse af sovjetiske prøvesprængninger, og det gælder naturligvis også de tre andre atommagters sprængninger.

En opfordring til en aftale om et moratorium, som ikke tager højde for risikoen for ensidige brud, forekommer ikke at være realistisk. Jeg fristes til at spørge: er der nogen i denne sal, som kan give USA en vandtæt garanti for, at Sovjetunionen ikke vil gentage, hvad den gjorde i 1960'erne?

Når det er sagt, vil jeg gerne gentage, at regeringen så kraftigt som muligt vil appellere til de involverede parter om snarest på nedrustningskonferencen, der er det centrale forhandlingsforum, eller ved direkte kontakt at nå frem til konkrete resultater og en snarlig afslutning af en omfattende og kontrollerbar prøvestopaf tale.

Forhandling

Thoft (SF):

Når jeg har tårer i øjnene, er det ikke af rørelse over udenrigsministerens tale, men fordi jeg er meget forkølet.

Hvis vi ser på det, udenrigsministeren startede sin tale med, så sagde han: »Vi ønsker et prøvestop.« Ja vel, men Danmark kalder det altså propaganda, når nogen faktisk gennemfører et prøvestop.

Udenrigsministeren sagde: »Vi ønsker en international aftale, som forbyder fremtidige prøvesprængninger.« Ja vel, men virkeligheden er, at Danmark i FN stemmer imod forslag herom.

Udenrigsministeren sagde: »Vi ønsker at standse våbenkapløbet.« Ja vel, men Danmark er en direkte deltager i våbenkapløbet, og hvert eneste år bevilger folketingets flertal yderligere midler til dette våbenkapløb.

Endelig sagde udenrigsministeren, at vi ønsker en verden, som ikke behøver at bygge sin sikkerhed på atomvåben. Ja vel, men virkeligheden er, at Danmark er en grundlæggende del af NATOs atomstrategi, og at denne atomstrategi indgår som et element i dansk sikkerhedspolitik.

Jeg synes, ministerens redegørelse var udtryk for en fæl gang hykleri, og det kan ikke komme som en voldsom overraskelse, at jeg er noget utilfreds.

Jeg mener, udenrigsministerens tale var bygget op på to grundlæggende misforståelser; der var mange, men der er to, som er grundlæggende. For det første, at Danmark rent faktisk støtter ethvert realistisk skridt i retning af prøvestop. Nej, det gør Danmark ikke. Danmark har rent faktisk aldrig støttet noget realistisk skridt. Og findes der noget mere realistisk skridt, end at en af parterne stopper prøvesprængningerne? Er der andre og mere realistiske skridt, end at man rent faktisk stopper disse ting?

Den anden misforståelse, som udenrigsministeren fremførte, er, at prøvestop ikke kan kontrolleres. Jeg vil senere komme ind på dette.

Hvad har den danske regering gjort for at føre 3. maj-dagsordenens ordlyd ud i livet? Selv i NATOs atomplanlægningsgruppe har vi sagt: »Fy, fy, det må I ikke!« Jeg synes, det er for meget af det gode.

Folketinget har pålagt regeringen at virke for fastfrysning af alle atomvåbenlagre og

medvirke til gennemførelse af et internationalt forbud mod atomprøvesprængninger; og for at regeringen ikke skulle tage fejl af folketingets flertal, så henvendte et flertal af folketingets partier sig den 14. juni 1985 til regeringen og opfordrede den under hensyntagen til den kommende tilbageblikskonference for atomprøvestoptraktaten til »udtrykkeligt at støtte alle initiativer med sigte på et fuldstændigt stop for prøvesprængninger, herunder det allerede vedtagne forslag i det amerikanske senat.«

Men regeringen har ikke foretaget noget som helst i den retning. Forslaget fra det amerikanske senat er i øvrigt med stort flertal blevet vedtaget her i februar 1986 i Repræsentanternes Hus. Vedtagelsen indeholder to pålæg:

Dels skal præsidenten genoptage forhandlinger med Sovjetunionen om et altomfattende stop for prøvesprængninger, forhandlinger, der, som ministeren sagde, ikke er foregået siden 1980. Dels skal den amerikanske præsident gennemføre ratifikationsproceduren for de to aftaler fra henholdsvis 1974 og 1976, tærskelaftalen om forbud mod prøvesprængninger over 150 kiloton, og aftalen om fredelige atomprøvesprængninger, som amerikanerne endnu ikke har ratificeret.

Det har længe været den amerikanske regerings holdning, at prøvestop var godt, men kontrolleres kunne det ikke. Nu er det – efter en lang række forsøg gennemført af nedrustningskonferencen i Genève, som også ministeren gjorde opmærksom på – klart dokumenteret, at man ved hjælp af fire tiltag vil kunne identificere atomprøvesprængninger helt ned til måske $\frac{1}{10}$ kiloton. De fire kontroltiltag er:

For det første en international udveksling af data om seismiske og atmosfæriske målinger.

For det andet en speciel kæde af seismometre opstillet på deltagernes område. Man regner med, at det er nødvendigt med en station for hver 1.000.000 km².

For det tredje overvågning ved hjælp af bestående midler såsom satellitter. For selv om der kun afprøves ganske små våben, må vi være opmærksomme på, at der på selve teststedet vil ske observerbar aktivitet.

For det fjerde inspektion på stedet af særlige neutrale eksperter, hvor mistanke foreligger. En sådan inspektion på stedet, hvor sær-

[Thoft]

lig mistanke foreligger, afvises jo ikke længe fra østlig side. Som bekendt er det også en del af den aftale, som de to Tysklænde har truffet for så vidt angår kemiske våben.

Efter at USA således har måttet erkende, at det var muligt at sikre en ganske streng kontrol med overholdelse af prøvestoptraktaten, måtte den amerikanske regering i gang med nye søforklaringer. Og vi ser, at den amerikanske viceforsvarsminister, Richard Pearl, den 21. januar i år sender medlemmer af Kongressen et brev, hvori det hedder, at USA er nødt til at foretage prøvesprængninger for at fastholde den atomare afskrækkelse. Han påpeger også, at et forbud mod prøvesprængninger vil true stabiliteten og føre til en mere farlig verden.

Og endelig er det nødvendigt for USA at foretage prøvesprængninger for at teste våbenenes pålidelighed. Det sidste er det rene vås. Fra det internationale fredsforskningsinstitut SIPRI i Stockholm ved vi, at kun et sted mellem 10 og 15 pct. af prøvesprængningerne har haft dette formål. Det er ikke det, det drejer sig om.

Hvis vi ser Information fra 14. marts 1986 har den amerikanske præsident afvist opfordringer fra kongresmedlemmer og udenlandske politikere om at indføre stop for prøvesprængninger. Reagan skrev i et brev til Kongressen, at et prøvesprængningsstop ikke er i USAs eller dets allieredes interesse og vil undergrave hans bestræbelser for våbenkontrol. Kendsgerningen er, at den amerikanske regering ikke ønsker et sådant prøvestop.

Vi ser også i Information i går, at viceudenrigsminister James W. Dineen har fremført ganske tilsvarende argumenter, og skærer man igennem alle omsvøbene, viser det sig, at amerikanerne ikke ønsker prøvestopet, for så er de bl.a. ikke i stand til at udvikle deres SDI-våben.

Formålet med disse atomvåbenforsøg er at forøge sprængkraften, gøre våbnene mindre og lettere og reducere omkostningerne, udvikle billigere fremstillingsmetoder og forøge sikkerheden på spræghovedet, herunder også de sikkerhedsmekanismer, som måske kunne beskytte imod uautoriseret brug, og endelig at skræddersy nye atomvåben til specielle militære krav.

Forsøgene udgør i sig selv en risiko for omgivelserne på grund af det radioaktive materiale, som alt tyder på lækker igennem

revner og sprækker i jorden, og også derfor må de stoppes.

Og hvad kan så lille Danmark foretage sig i den anledning? Ja, i stedet for at spille det artigste barn i NATO-klassen, så kunne vi for en gangs skyld sige vores mening: at vi fordømmer USAs prøvesprængninger.

Altid har vi fra de borgerlige partier hørt, at Sovjetunionen bare kunne gå i forvejen, så skulle vi andre nok følge efter. Og når så Sovjetunionen ensidigt tager dette første skridt, som efter SFs mening er én af de veje, som for alvor kan sætte skred i processen, så kommer de borgerlige partier og siger, at det ikke kan kontrolleres, og at det ikke er godt nok. Vi skal i stedet forhandle i de lukkede værelser, hvor vi ved, at man end ikke kan blive enige om, hvor meget isenkram hver part gensidigt har, for slet ikke at tale om at finde fælles mål for, hvordan det forskellige isenkram skal vægtes i optællingerne.

Det er vigtigt, når en af supermagterne tager et ensidigt skridt, at vi andre prøver at lægge det størst mulige pres på den anden supermagt for at følge trop. Vi ønsker altså for det første, at regeringen udtrykker en klar dansk afstandtagen over for USAs regering. Vi ønsker, at regeringen opfordrer USA og Sovjet, og for den sags skyld også England, til at genoptage de forhandlinger, de er forpligtet til i overensstemmelse med 1963-traktaten og for resten også i ikke-sprednings-traktaten fra 1968. Og vi ønsker, at regeringen udtrykker sin påskønnelse over for Sovjets prøvestop og giver udtryk for ønske om, at det sovjetiske prøvestop måtte blive forlænget til at være FN's fredssår ud, til trods for at de amerikanske forsøg fortsætter.

Men alt det skaber ikke den nødvendige offentlighed og det nødvendige pres på den amerikanske regering. Den amerikanske regering kan faktisk påvirkes ved hjælp af den offentlige mening. Derfor er det vigtigt, at vi også foretager os noget, som kan være med til at mobilisere verdensopinionen.

Derfor foreslår vi – og anser det for afgørende – at Danmark deltager aktivt i at få indkaldt den konference, som prøvestoptraktatens artikel 2 giver mulighed for, når blot en tredjedel af de underskrivende lande – det drejer sig om 38 lande – tilslutter sig. Det skulle sagtens være muligt at få indkaldt en sådan konference, som kan være med til at sætte fokus på det, som foregår. En konfe-

[Thoft]

rence bør indkaldes allerede her i FN's fredsår. Den danske regering kunne udmærket være aktiv deltager i den del af processen.

Til sidst vil jeg sige, at disse forslag, som jeg har nævnt, ikke er revolutionær, undergravende virksomhed. Det er såmænd forslag, som støttes af en stor del af de prominente folk fra Kennedyadministrationen som f.eks. afdøde CIA-direktør Scoville, John Kenneth Galbraith, Schlesinger, Averell Harriman osv.

Nu må den danske regering se at komme op af starthullerne, og jeg håber, at debatten i dag vil vise, at der er et flertal i Folketinget, som er enig med SF og VS i denne holdning.

(Kort bemærkning).

Maisted (FD):

Det er vigtigt, at man fra starten af denne debat lægger mærke til hr. Thofts ordvalg. Han roser Sovjetunionen. Han angriber vor allierede USA. Det er, hvad jeg forstår ved at lave undergravende virksomhed, at svække befolkningens forsvarsvilje, at så mistillid til vore allierede, som er de eneste, der er i stand til at beskytte den vestlige verdens frie nationer. Det er, hvad hr. Thoft angriber. Det er ganske klart og tydeligt kommunistisk propaganda. Bestilt arbejde, som kun har ét formål, nemlig at fortsætte med at lave undergravende virksomhed i det danske samfund og i Vesteuropa.

Desværre er det lykkedes ganske godt, og jeg skal senere vende tilbage med en bevisrække, der netop viser det, jeg kalder for landsskadelig virksomhed, og hvordan det er lykkedes for kommunistvenlige partier i det her land at opnå en sådan tilslutning.

(Kort bemærkning).

Thoft (SF):

Der er grund til, som jeg også sagde i min indledning, at påskønne det sovjetiske initiativ, som vi anser for et skridt i den rigtige retning. Men jeg gjorde også i min begrundelse til forespørgslen udtrykkeligt opmærksom på, at jeg gerne i andre sammenhænge vil kritisere andre dele af den sovjetiske oprustning.

Forskellen på SF og hr. Maisted er jo, at hr. Maisted aldrig nogen sinde har protesteret over for amerikanske tiltag, uanset hvor i

verden de måtte finde sted, hvorimod SF har en lidt mere nuanceret holdning til verden.

(Kort bemærkning).

Maisted (FD):

Hr. Thoft sagde heroppefra, at han roste Sovjetunionen. Det kan ikke undre mig. Men han beklagede, at USA altså er teknisk overlegen. Jeg priser mig lykkelig for, at vi har en allieret, der med sikkerhed er disse diktaturstater teknisk overlegen, således at vi er i stand til at opretholde fred her i verden. Den eneste garanti, vi har for at opretholde denne fred, er, at vi har en allieret, som er diktaturstaterne militært totalt overlegen. Det er det, det er hele kernen i sagen.

Sovjets tilsyneladende venlighed over for sine kommunistiske venner i den vestlige del af verden beror på to ting: at de er økonomisk i klemme, og at de er militært underlegne. Derfor prøver de på at benytte psykologisk krigsførelse, som er almindeligt kendt af de fleste. Men desværre har det jo ladet sig gøre at vildlede den danske befolkning. Baggrunden for Sovjetunionens imødekommenhed er dens uformåenhed, og jeg siger: heldigvis og tak for, at situationen er sådan.

Lasse Budtz (S):

Det er med stor tilfredshed, socialdemokratiet sammen med andre i dag kan konstatere, at et overvældende stort flertal i Folketinget tager afstand fra en fortsættelse af atomprøvesprængningerne – og vi har jo udenrigsministerens ord for det.

Som i mange andre forbindelser, når det drejer sig om afspænding og nedrustning, står vi heldigvis ikke alene herhjemme. Den amerikanske kongres' to kamre har vedtaget resolutioner til fordel for et prøvestop, og f.eks. alle Europas socialdemokratiske partier, med undtagelse af det franske, arbejder for et stop. Da amerikanerne genoptog – eller man kan sige fortsatte – deres prøvesprængninger trods det sovjetiske moratorium, erklærede SPD i Vesttyskland, at der var tale om en storpolitisk provokation.

Et internationalt prøvestop er formentlig den enkelthandling, der vil gavne nedrustningen på kernevåbenområdet mest. Det er derfor så meget mere uforståeligt, at den amerikanske regering skarpt og massivt afvi-

[Lasse Budtz]

ser at deltage i et prøvestop og i realiteten end ikke vil forhandle.

Den meget ansete amerikanske republikanske senator Mark Hatfield skrev for nylig i New York Times, at præsident Reagan må have en hemmelig plan for et stop for atomkaprustningen. Det er den eneste undskyldning, skrev Hatfield, for den amerikanske genoptagelse af prøvesprængningerne, endda på et tidspunkt, hvor Sovjet har stoppet sine sprængninger og erklæret sig parat til at forhandle om et definitivt stop. Dette er altså en fremtrædende amerikansk republikansk politikers ord.

USA har ifølge officielle og åbne internationale kilder nu gennemført 765 sprængninger, Sovjet 561. SIPRI i Stockholm, men også andre, f.eks. amerikanske institutter, mener, at USA har gennemført flere sprængninger, end de fire andre atommagter tilsammen har gennemført. Alligevel siger USA, at det er nødvendigt at fortsætte.

Ifølge de sidste, helt officielle oplysninger, som er viderebragt i amerikanske aviser, bl.a. Herald Tribune, søger USA nu bevillinger, der kan medføre produktion af ca. 2.000 flere kernevåbensprængladninger om året. I forvejen findes der som bekendt tæt på 60.000 på lager hos alle fem atommagter tilsammen, og det skulle vel i grunden være mere end rigeligt.

Samtidig arbejder amerikanerne med helt nye atomvåbentyper, og – igen ifølge amerikanske kilder, denne gang eksperter i Los Alamos – udvikling af blot et enkelt af disse nye våben vil kræve måske op til 200 prøvesprængninger.

Vi er alvorligt bange for, at udviklingen er den samme i Sovjet, og det finder vi heller ingen indskyldninger for, og de amerikanske regeringseksperter vil givetvis sige det samme. Vi befinder os med andre ord ved indledningen til et fuldstændig u hæmmet atomvåbenkapløb, et kapløb af et omfang, som vi knap nok har fantasi til at forestille os.

Men der er heldigvis mange andre amerikanere end dem, jeg allerede har nævnt, der ligesom vi finder, at dette er vanvid slet og ret. Der må gøres noget for at stoppe, sinke, formindske udviklingen, naturligvis helst helt hindre den. Fra amerikanske kilder har vi i går fået oplyst, at der i den amerikanske kongres i nær fremtid vil blive fremsat et

forslag til resolution eller et lovforslag, hvis vedtagelse vil medføre, at regeringen bliver frataget de økonomiske midler til en fortsættelse af prøvesprængningerne, og meget betydelige amerikanske politikere står bag.

Når præsident Reagan, støttet af bl.a. den i Danmark velkendte – for at bruge et pænt ord – Richard Pearl, siger, at det er nødvendigt at fortsætte sprængningerne, motiverer man det ikke længere med, at det er umuligt at kontrollere, om der finder sprængninger sted. Seismiske apparater kan afsløre sprængningerne. Dertil kommer, at Sovjet nu har meddelt, at man er villig til at modtage internationale inspektører udstyret med seismiske apparater, og de må opholde sig de steder i Sovjetunionen, hvor man har mistanke om at sprængninger vil finde sted. Også dette har vi i går fået bekræftet af amerikanske kilder.

Nej, nu siger den amerikanske regering helt åbent, at man må fortsætte prøvesprængningerne, fordi man ganske enkelt vil udvide sine beholdninger og udvikle nye våben bl.a. til stjernekrigsprogrammet, og dette er uimodsigeligt. Men hvis man anvender atomsprængninger i stjernekrigsprojektet for at fremskaffe energi i rummet til laserstråler, så ikke blot overtræder man aftalen om forbud mod kernevåben i rummet, man bryder også præsident Reagans løfter.

Man mener også, at man må fortsætte sprængningerne for at gøre den amerikanske atomvåbentrussel troværdig. Hvad tror man ikke, det vil medføre i Sovjetunionen? De vil gøre nøjagtig det samme, og det bør akkurat på samme måde fordømmes.

De fleste eksperter, også de fleste amerikanske, er enige om, at USA er foran på kernevåbenområdet både kvalitativt og kvantitativt. Hvis det er rigtigt – og vi må jo tro på de amerikanske kilder – så må det jo betyde, at hvis man gennemførte et prøvestop nu, ville man være i stand til at bevare og sikre det amerikanske forspring, som amerikanerne selv hævder eksisterer.

Amerikanske politikere med senatorerne Cranston og Kennedy i spidsen er i høj grad opmærksomme på, at anvendelse af kernevåben i stjernekrigsprogrammet er en overtrædelse af traktaten om våben i det ydre rum, og det har de derfor skrevet i et brev til præsidenten.

[Lasse Budtz]

Men det vil også være en overtrædelse af den helt afgørende ABM-traktat, en traktat, USA måske alligevel overtræder på anden måde i nær fremtid i forbindelse med modernisering af u-bådsprogrammet. Man vil huske, at de tre atomvåbenmagter USA, England og Sovjet i 1963 indgik en traktat om forbud mod atomprøvesprængninger i atmosfæren, det ydre rum og under vandet.

De tre magter siger direkte i traktatens tekst, at de søger at opnå en standsning af alle forsøgsekspllosioner med kernevåben for bestandig, idet de er besluttede på at videreføre forhandlingerne i dette øjemed. De tilføjer, at de ønsker at bringe forureningen af menneskehedens omgivelser med radioaktive stoffer til ophør. Og senere hen hedder det, at traktatens formulering, altså forbud mod sprængninger i rummet, under vandet og i atmosfæren, ikke skal hindre et varigt forbud mod alle nukleare forsøgsekspllosioner, herunder ekspllosioner under jorden.

Denne fornuftige, men dog begrænsede traktat er tiltrådt af et stort antal lande, bl.a. Danmark. Men der er faktisk ikke siden sket reelle fremskridt, om end man i en anden traktat dog fik gennemført visse begrænsninger også i forbindelse med underjordiske sprængninger.

Det forværrede Øst-Vest-forhold, den hensynsløse oprustning, Sovjets invasion i Afghanistan og meget andet har hindret yderligere fremskridt. Og nu vil USA slet ikke forhandle, selv om Sovjet dog trods alt har erklæret sig parat og har vist god vilje ved at gennemføre ensidige stop og tilføje, at hvis USA er parat til at stoppe, vil Sovjet også stoppe og afbryde forberedelserne til en genoptagelse af sprængningerne – forberedelser, som vi desværre har al mulig grund til at tro er i gang. Det kan godt være, at det er taktik fra Sovjets side, men hvorfor ikke afprøve denne taktik, som det så rigtigt står skrevet i Information i dag?

1963-traktatens formulering åbner imidlertid mulighed for at få indkaldt en konference om tilføjelser til traktaten, hvis $\frac{1}{3}$ af underskriverne ønsker det. Der er ganske stærke kræfter i gang for at få indkaldt til en sådan konference. Således er det såkaldte femkontinentinitiativ en stærk tilhænger af konferencens indkaldelse, og man har også tilbudt at stille kontrollører med udstyr til rådighed for

atommagterne, så en uafhængig og neutral kontrol kan sikres.

I socialdemokratiet synes vi, at regeringen, som tidligere har undladt at stemme til resolutioner, der stiller sig positivt til forslag af denne art, i hvert fald skulle deltage i konsultationer om indkaldelse af en sådan konference. Derved kunne regeringen i handling vise, at den mener det alvorligt, når den siger, at den tager afstand fra fortsatte atomvåbenprøvesprængninger.

Ideen er blevet ganske overordentlig godt modtaget i USA, men selvsagt uden for den amerikanske regering. Jeg vil ligesom hr. Thoft nævne navne som George Ball, Averell Harriman, John Kenneth Galbraith, Glenn Seaborg, Arthur Schlesinger jr. og mange flere. Dertil kommer, at en række fremtrædende amerikanske politikere med Ted Kennedy i spidsen, men også med den republikanske senator, Charles Mc C. Mathias, der er præsident for The North Atlantic Assembly, den nordatlantiske parlamentariske forsamling, går ind for dette.

Det er værd at huske, at selv den meget konservative vesttyske regering under Helmut Kohls ledelse er i bevægelse og har foreslået periodevis stop. Femkontinentinitiativet har foreslået et stop i hvert fald indtil næste topmøde.

Da USA genoptog prøvesprængningerne, sagde Kennedy: »Regeringen har misbrugt den bedste chance i mange år til at opnå en traktat om et atomprøvestop.« Kennedy har utvivlsomt ret.

Hvis kernevåbenmagterne blot fortsætter deres oprustning og deres prøvesprængninger, vil også traktaten om forbud mod kernevåbenspredning komme i fare. I denne traktats § 6 lover supermagterne at anstrenge sig for at nå frem til nedrustning. Den sørgelige og dybt alvorlige kendsgerning er, at man bogstavelig talt intet har opnået – og de bærer begge skylden, Sovjet lige så meget som USA. Frankrig har en betydelig del af skylden også.

Et prøvestop vil betyde meget. Men vi må stille vore krav og rette vor kritik til begge eller rettere måske til alle fem atommagter og derfor også til Frankrig, hvis sprængninger i Stillehavet vi masser af gange har fordømt.

Samtidig bør vi være konstruktive og efter socialdemokratiets mening således, at flest muligt i dette ting kan være med til at være

[Lasse Budtz]

konstruktive. Ud fra disse grunde er vort dagsordensforslag formuleret, og jeg vil fremhæve stærkt, at hvis det vedtages, er det selvfølgelig dansk politik, Danmarks politik. Det lyder således:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Idet folketetinget fordømmer fortsatte atomprøvesprængninger i Øst og Vest, opfordrer folketetinget regeringen til:

1. på baggrund af løfterne i 1963-traktaten om atomprøvesprængningernes begrænsning at tage afstand fra fortsatte underjordiske sprængninger,

2. at fremføre denne afstandtagen til kernevåbenmagterne, inklusive USA, der efter folketingets opfattelse genoptog prøvesprængninger på et tidspunkt, hvor der var rimelig udsigt til indgåelse af en aftale om et internationalt stop,

3. at opfordre til genoptagelse af forhandlingerne, i første omgang mellem USA, England og Sovjetunionen, om indgåelse af en total prøvestopafstale, som efterhånden skal omfatte alle stater,

4. at arbejde for indkaldelse af en konference efter reglerne i 1963-traktaten om udvidelse af det begrænsede prøvestop til et totalt stop.

Folketinget går herefter over til næste sag på dagsordenen.»

Anden næstformand (Povl Brøndsted):

Der er fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår nu i forhandlingen.

Eva Møller (KF):

Alle, både vi her i folketingssalen og befolkningen i verden omkring os, har et ønske om at efterlade en verden, der er bedre end den verden, vi overtog.

Vi er på mange måder uenige om, hvordan en bedre verden er, men på nogle områder er vi da enige. Vi mener alle, at verden ville være bedre, hvis det var en verden uden atomprøvesprængninger, en verden med forbud mod kernevåbensprængninger, en verden uden våbenkapløb, en verden, hvor sikkerheden bygger på gensidig tillid og respekt for mennesket og ikke på mængden af atomvåben. Jeg vil takke udenrigsministeren for en klar tale, der specielt i såvel indledningen

som slutningen gav udtryk for netop de synspunkter.

Spørgsmålet om et prøvestop eller et moratorium har gentagne gange været drøftet, dels mellem supermagterne indbyrdes, dels i internationale forsamlinger. Og som det er kendt fra referaterne, har Danmark altid klart og tydeligt udtalt sig til fordel for og også stillet forslag om gensidige og kontrollerbare prøvestop. Hidtil desværre uden held.

Vi har i den samme ånd beklaget de prøvesprængninger, atommagterne har gennemført, uanset om det var vore allierede i NATO, USA, Frankrig og Storbritannien, eller det var Sovjet og Kina.

Vi har i øjeblikket, som det også er anført i forespørgslen, et midlertidigt sovjetisk prøvestop, som denne supermagt ensidigt har erklæret, i øvrigt lige efter at have fuldført en serie af prøvesprængninger, og vi ved, bl.a. ifølge Land og Folk fra 16. april d.å., at Sovjetunionen har til hensigt at genoptage prøvesprængningerne.

Det må derfor i menneskehedens interesse være af den største betydning, at Danmark endnu en gang forsøger at påvirke til et altomfattende prøvestop. Vi ved alle, at det har været forsøgt før, og vi ved også, at det desværre er forbundet med en lang række problemer. Men på den anden side må de kunne løses, hvis viljen virkelig er til stede.

Det drejer sig først og fremmest om at finde det rette tidspunkt for begge supermagter til samtidig og gensidigt at indlede et altomfattende prøvestop, men det drejer sig også om det, der kaldes verifikation eller inspektion af og kontrol med overholdelsen af indgåede aftaler.

Dette sidste har været genstand for mange og lange drøftelser, fordi vi alle erkender, at kontrol med indgåede aftaler er nødvendig. Ellers oplever vi blot en tilstand med usikkerhed og en tilstand, hvor mistilliden staterne imellem vokser. En sådan udvikling kan ingen være tjent med. Det fremgår bl.a. af den betydning, man tillægger arbejdet og drøftelserne på Stockholmkonferencen om sikkerhed og tillid i Europa.

Den første del af dagens forespørgsel drejer sig om, hvorledes regeringen har arbejdet for et internationalt forbud mod kernevåbensprængninger. Denne del kunne vi på sin vis næsten have undværet, da det er kendt fra *communiquer* og beretninger fra en lang

[Eva Møller]

række møder i NATO-, EPS- og FN-sammenhæng. På den anden side er det her som i andre forbindelser nyttigt at få set alle disse tiltag i en større sammenhæng, så mønsteret træder tydeligt frem.

Der henvises i forespørgslen til en bestemt dagsorden i rækken af sikkerhedspolitiske dagsordener. I denne dagsorden er der ligesom i debatten forud for dens vedtagelse tale om en vis gensidighed og afbalancerethed og om garantier fra begge supermagter. Det har regeringen da også smukt levet op til i sit arbejde for dagsordenens efterlevelse.

Det kan derfor synes vel ensidigt, at der i den sidste del af forespørgslen fokuseres alene på den ene af de to supermagter, nemlig USA, specielt da den anden supermagt i det tidligere omtalte interview fra Land og Folk 16. april d.å. har tilkendegivet, at den også vil genoptage sine prøvesprængninger. Man tilføjede på pressekonferencen endda helt åbent, at det hidtidige prøvestop havde medført et mindre tilbageslag for den militære styrke, men at dette tilbageslag langt opvejes af den politiske gevinst. Tydeligere kan det vist ikke siges, at dette prøvestop er foretaget af politisk-taktiske og propagandamæssige grunde og ikke ud fra idealistiske synspunkter.

Jeg synes ligeledes, det er vigtigt at pege på, at begge supermagter i deres bemærkninger til det at genoptage henholdsvis fortsætte prøvesprængningerne påpeger, at man ikke krænker nogen indgåede internationale aftaler, og at alle traktater er overholdt. Dette afspejler for mig vigtigheden af, at vi fra dansk side fortsat presser på for at få aftalt et traktatmæssigt altomfattende atomprøvestop, da en sådan international aftale åbenbart også blandt de supermagter, der skal tiltræde den, tillægges overordentlig stor vægt.

Lad mig endnu en gang som noget meget væsentligt påpege, at hvis aftaler og traktater skal overholdes, er det vigtigt, ja, man kan næsten sige nødvendigt, med kontrolforanstaltninger. Det er derfor i forbindelse med en international aftale om et altomfattende prøvestop afgørende, at man får løst verifikationsproblemet. Der har, som også udenrigsministeren i sin tale påpegede, været ført mange drøftelser og forhandlinger herom, og jeg kan slutte mig til ministerens udtalelse med hensyntil at love, at Danmark fortsat

vil yde sit bidrag til forskning, forsøg og undersøgelser på dette område.

Jeg vil gerne understrege, at når vi lægger vægt på spørgsmålet om verifikation, hænger det selvfølgelig også sammen med drøftelserne på CSCE-konferencen i Stockholm, hvor der forhandles om fri udveksling af information, kultur m.v. Men det er også en direkte følge af den forskel, der er på det politiske system hos de to supermagter, hvor Sovjetunionen er et lukket østland, mens USA som Danmark er et åbent vestligt demokrati, hvor enhver af regeringens handlinger og planer uvægerlig debatteres såvel i en fri presse som i befolkningen og imellem de politiske partier. Det er altså i det ene system langt lettere at høre om og kontrollere alt, hvad der sker, mens det er umådelig vanskeligt – ja næsten umuligt – at opnå den samme debat og kontrol i det andet system.

Som det fremgår af min tale, ønsker det konservative folkeparti at arbejde for, at der udarbejdes en international aftale om et verificerbart og altomfattende prøvestop. Vi vil støtte initiativer i denne retning, og vi vil medvirke til forskningsinitiativer, og vi vil arbejde for de initiativer, som regeringen sammen med ligesindede lande ønsker at tage.

Ønsket om et sådant prøvestop er baseret på håbet om en fremtid, hvor vi kan leve i fred og med respekt for hinanden, byggende på gensidig tillid og internationale aftaler, ikke på våbenmagt.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Når jeg tager ordet nu, er det, fordi fru Eva Møller fortsætter i den samme skure, som ministeren indledte med, nemlig disse uafsladelige påstande, som er et hovedargument for ministeren og nu også for fru Eva Møller, om, at Sovjetunionen var i færd med at gennemføre en vældig serie af sprængninger, som man fremskyndede umiddelbart op til moratoriet i august sidste år, og at dette var led i et større taktisk udtænkt propagandafelttog. Jeg tror, det var sådan, både ministeren og fru Eva Møller formulerede det.

Jeg vil godt spørge fru Eva Møller og for den sags skyld også ministeren – som godt nok ikke havde tid til at svare på spørgsmålene i går, men det kan jo være, at han har det i dag – om de ikke er opmærksomme på,

[Albrechtsen]

at Jørgen Dragsdahl i dag i en artikel i Information, som man kunne have haft tid til at læse inden debatten i dag, fuldstændig og aldeles gennemhuller den argumentation, ministeren kørte frem med bl.a. i en artikel i Politiken 20. april.

Jeg vil godt stille det spørgsmål, fordi jeg synes, det er ganske urimeligt, hvis den her debat skal fortsætte på grundlag af disse beskyldninger fra ministerens side, som er uden noget som helst belæg i virkeligheden.

Så var der en anden ting, jeg også lige synes bør rettes i fru Eva Møllers tale. Det var, at fru Eva Møller kom til at påstå, at Sovjet vil genoptage atomprøvesprængningerne. Det er der heldigvis heller ikke belæg for. Tværtimod var den sovjetiske udenrigsministers umiddelbare reaktion på USAs prøvesprængning i tirsdags, at man netop ikke har nogen planer om på nuværende tidspunkt at foretage prøvesprængninger.

Vi kan da godt frygte, at hvis USA virkelig gennemfører sit program med hundredvis af prøvesprængninger, så vil Sovjet måske på et eller andet tidspunkt ophøre med sit moratorium, men det umiddelbare udspil – det synes jeg skal bemærkes – var mådehold og moderation fra Sovjets side, absolut ingen planer om at reagere på samme ubesindige måde som USA.

(Kort bemærkning).

Thoft (SF):

Fru Eva Møller sagde, at Danmark klart og tydeligt har udtalt sig for prøvestop. Ja, Danmark udtaler sig i alle disse sager – efter min bedste opfattelse utrolig fornuftigt. Men når der skal handles, så er Danmark altid med på den gale side, og det er netop det, der er problemet: der er ingen handling.

Vi var også med til FNs særlige nedrustningskonference i 1978, hvor den danske udenrigsminister holdt en fin tale om, at nu skulle vi ruste ned. 14 dage efter var man i NATO-regie med til at vedtage, at vi skulle ruste op med 3 pct. om året i faste priser. Det er den dobbeltmoral – for man kan finde masser af fornuftige udtalelser – vi vender os imod.

Fru Eva Møller bebrejder Sovjetunionen, at den handler propagandistisk og taktisk og ikke idealistisk. Nu er det meget at forlange, at supermagterne skal handle idealistisk, det

vil jeg ikke forvente, men jeg tror, Sovjetunionen har en ærlig interesse i at få forhindret yderligere oprustning, også fordi Sovjetunionen er bagefter. Lad os tage dem på ordet, og lad os se, om det er propaganda.

I øvrigt ville jeg ønske, at amerikanerne gik i gang med felttog af samme type som Sovjet. Så ville vi få amerikanske moratorier i stedet for de felttog, amerikanerne involverer sig i i Libyen, i Grenada, i Nicaragua, og hvor de ellers huserer.

Endelig vil jeg om verifikationsspørgsmålet spørge fru Eva Møller, om hun kan finde én eneste seismolog, der vil støtte hendes og den amerikanske regerings synspunkt, at det er umuligt at kontrollere sprængninger.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg vil godt gøre et forsøg på at få debatten sporet ind på et relevant tema.

Fru Eva Møller opholdt sig meget ved kontrolproblemet, verifikationsproblemet. Det var det, der var den store vanskelighed. Det gjorde udenrigsministeren også. Ingen af dem, hverken fru Eva Møller eller udenrigsministeren, kom ind på, at USAs præsident officielt har meddelt, at USA ikke på nuværende tidspunkt er interesseret i et altomfattende prøvestop.

Sagen er den, at der i 1980 blev afsluttet en forhandlingsrunde med et optimistisk communiqué; man var ved at blive enige. Man skulle så mødes senere, men 19. juli 1982 meddelte Reagan, at USA ikke ønskede forhandlingerne genoptaget. 15. januar 1986 foreslog Gorbatsjov officielt, at forhandlingerne skulle genoptages, men der er stadig væk ikke kommet noget svar. Det er der dog, for 12. marts 1986 meddelte Reagan Kongressen i et brev – jeg citerer fra Information et Reuter/AP-telegram – at et prøvesprængningsstop ikke er i USAs eller dets allieredes interesse og vil undergrave hans bestræbelser for våbenkontrol.

Så står der videre noget om, at det er et langsigtet mål for hans regering, men at det må ses i sammenhæng med brede, dybtgående og kontrollerbare våbennedskæringer. Dette er i strid med dansk politik og det officielle danske synspunkt, som er, at et altomfattende prøvestop her og nu er en fordel, men Reagan har altså meddelt, at det ikke er

[Gert Petersen]

i USAs interesse, og at det heller ikke er i USAs allieredes interesse.

Det synes jeg nok man skulle forholde sig til, for det er her, vi har den store vanskelighed, den hurdle, der har bevirket, at de forhandlinger, man efterlyser, og som udenrigsministeren efterlyser, ikke er blevet genoptaget.

(Kort bemærkning).

Eva Møller (KF):

Nu skal jeg se, om jeg kan nå at svare på alle de korte bemærkninger, men jeg vil i hvert tilfælde gøre et forsøg.

Det, jeg ønskede og gjorde mig til talsmand for, var et altomfattende kontrollerbart prøvestop. Det betyder, at vi skal se på det i en større sammenhæng, at det skal være gensidigt og afbalanceret, og at vi ikke skal nøjes med at fokusere på den ene supermagt.

Jeg blev angrebet for, at det var løse påstande om prøvesprængningerne. Nu kan man jo tælle på forskellig vis, men hvis man tæller prøvesprængningerne i de seneste år, har Sovjetunionen ubetinget gennemført flere prøvesprængninger end USA. I årene fra 1971 til 1984 har Sovjetunionen gennemført 305 prøvesprængninger, USA 183. Så har USA en overvægt, vil jeg gerne sige, i året 1985, men ikke på mere end maksimalt 10 eller sådan noget – jeg kunne ikke nå at tælle sammen i hovedet samtidig med, at jeg skulle lytte. Der er altså i de seneste år tale om en overvægt på sovjetisk side.

Er det propaganda eller ej at sige, at Sovjetunionen lige havde afsluttet en prøvesprængningsserie, inden man udtalte sig for et ensidigt moratorium? Dette skete som bekendt 6. august, og fra 15. juni til 25. juli 1985 gennemførte Sovjetunionen 5 prøvesprængninger. Jeg mener altså ikke, der er tale om propaganda, men om en verificerbar kendsgerning.

Om Sovjetunionen vil genoptage prøvesprængningerne eller ej? Ja, jeg ved ikke, hvilken vægt man tillægger Land og Folk, men de plejer dog ikke at være særlig anti-sovjetiske. Derfor vil jeg stole på det, som er bragt i mange aviser, bl.a. i Land og Folk 16. april 1986, hvor den sovjetiske generalstabschef, Sergej Akhromejev, sagde, at man ville genoptage prøvesprængningerne, man var kommet bagud.

Der henvises til den amerikanske kongres. Også dér anerkender man, at der er et problem med verifikation. Det afhænger af, hvor meget inspektion man vil tillade på stedet.

Endelig skal jeg gøre opmærksom på, at Reagan så sent som 14. marts 1986 har tilbudt at gå ind i forhandlinger med Sovjet om et prøvestop.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Det er formentlig rigtigt, at Sovjet i en periode har gennemført flere sprængninger end USA, det skal ikke på nogen måde bestrides, men det har bare intet med den argumentation at gøre, som udenrigsministeren og fru Eva Møller kører frem med.

Den går ud på, at der skulle have været tilrettelagt en særlig serie, som endog blev fremskyndet op til moratoriet, i august sidste år. Ifølge de oplysninger, Jørgen Dragsdahl fremlægger i Information i dag, var der netop tale om, at man sidste år i Sovjetunionen gennemførte væsentlig færre sprængninger, end man plejer at gøre om sommeren, at der ikke var tale om en særlig serie, og at man endog havde sprængninger under forberedelse, som man afbrød for at kunne gennemføre moratoriet.

Alle tilgængelige kendsgerninger viser, at det var det, der var forholdet, så hvis der var noget veltilrettelagt taktisk i det, var det i hvert fald dette, at man afbrød en serie, som man normalt i Sovjetunionen i de foregående år med langt flere sprængninger havde gennemført i månederne august-september.

Jeg mener, at i hvert fald den del af fru Eva Møllers påstande dermed er fuldstændig dementeret.

Så vil jeg godt bede fru Eva Møller om – det havde hun ikke tid til i sin sidste korte bemærkning – at besvare det spørgsmål, om det ikke er rigtigt, at der er fundamental modstrid mellem det, som er Danmarks politik, og som vi er enige om: at vi ikke vil have atomprøvesprængninger, og Reagans påstand om, at det er i Danmarks interesse, i de allieredes interesse, at der fortsat foregår atomprøvesprængninger. Det er dog en så fundamental forskel i synet i USA og i Danmark, at det må afføde et svar fra fru Eva Møller.

(Kort bemærkning).

Lasse Budtz (S):

Jeg vil også godt vide lidt mere om dette med, at præsident Reagan har foretaget nogle tilkendegivelser 14. marts om forhandlinger. Hvis det er rigtigt, er det da usigelig glædeligt. Jeg ville da gerne vide lidt mere om det.

Jeg gør mig ærlig talt heller ikke ret mange illusioner om, hvad Sovjet har tænkt sig at gøre i fremtiden. Jeg tror, der er fare for, at der kommer en hel stribe eksplosioner, og jeg synes, de er akkurat lige så forkastelige som de andre, og derfor synes jeg, at man skulle forhandle om det. Der er altså bare det at sige til det, at det ikke er sandsynligt, at det vil forekomme, for den amerikanske præsident skrev 7. marts et brev til en senator, ifølge Congressional Record, som er et amerikansk institut tilknyttet Kongressen, og som ingen, ikke engang præsident Reagan eller formand Gorbatsjov, vil drage i tvivl som sandhedskilde.

Præsidenten skrev 7. marts et brev til senator Robert Dole. Det starter med »Dear Bob«, og det er såmænd underskrevet af »Ron«, altså præsident Ronald Reagan. Han siger i det allersidste afsnit om Repræsentanternes Hus' resolution, som altså opfordrer til, at man forhandler om et atomprøvestop – det er en amerikansk idé, kære medlemmer, det er amerikanerne selv, der foreslår det; det er ikke et forvildet dansk eller europæisk socialdemokratisk parti, der foreslår en forhandling om et atomprøvestop – at dette ikke er i De Forenede Staters interesse eller i vore venners eller allieredes interesse.

Det sidste vil jeg gerne have en nærmere forklaring på fra udenrigsministerens side. Hvis det ikke skulle være i den danske allieredes interesse og dette ikke er meddelt den amerikanske regering, skønt det er vedtaget i dette folketing lang tid før, så vil jeg gerne vide, hvad det egentlig er, udenrigsministeren har foretaget sig, da han forklarede – hvad han jo påstår han har gjort i detaljer – de vedtagelser, som er forekommet i det danske folketing så mange gange før.

Men det korte af det lange er, at hvis fru Eva Møller har ret i, at der nu kommer en stribe sovjetiske eksplosioner, så er det endnu mere nødvendigt, at vi går i gang og puffer til udviklingen.

Også jeg vil gerne til sidst citere redaktør Jørgen Dragsdahls artikel i Information i dag. I et af de afsnit, som omtales, står der: »Men New York Times har 4. oktober 1985 bragt en større artikel, hvori medarbejderen efter samtaler med embedsmænd i Pentagon, udenrigsministeriet, Det hvide Hus og efterretningstjenesterne konkluderer: »På trods af administrationens erklæringer om, at Moskva optrappede sine atomprøver, før moratoriet blev foreslået, vurderer efterretningseksperter, at russisk afprøvning op til august var »almindelig.«.««

Dette er amerikanske kilder og amerikanske efterretningsfolk. Det er ikke noget, vi finder på. Det er ikke engang noget, redaktør Dragsdahl finder på. Det er noget, der stod i New York Times.

Anden næstformand (Povl Brøndsted):

Jeg må bede om, at man respekterer tiden for de korte bemærkninger. Værsgo, fru Eva Møller.

(Kort bemærkning).

Eva Møller (KF):

Jeg vil gerne indledningsvis sige til hr. Albrechtsen, at det naturligvis er korrekt, at man er nødt til at bruge ordet »formentlig«, når det drejer sig om antallet af prøvesprængninger i det lukkede sovjetiske system, fordi det er vanskeligt at finde ud af hvor mange.

Derimod er der næppe nogen grund til at bruge ordet »formentlig«, når det drejer sig om de amerikanske prøvesprængninger. De tal, jeg har opgivet her, hvoraf det fremgik, at Sovjetunionen i de seneste år havde gennemført flest prøvesprængninger, stammer fra SIPRI. Det plejer at være et institut, hr. Albrechtsen har umådelig stor tillid til, og det synes jeg også roligt vi kan have i denne sammenhæng og så udelade ordet »formentlig«.

Så er der spørgsmålet om et tilbud fra den amerikanske præsident. Jeg beklager, at det kun foreligger på engelsk, men jeg skal gerne lade såvel hr. Gert Petersen som hr. Lasse Budtz se det efterfølgende. Det er en »Statement by the President«, dateret 14. marts 1986, altså en udtalelse af den amerikanske præsident fra 14. marts d.å., hvori han siger, at han har overbragt til generalsekretær Gor-

[Eva Møller]

batjov i dag et nyt og meget detaljeret og langtrækkende forslag om nukleare prøvesprængningers begrænsning. Dermed mener jeg helt klart at der er lagt op til, at man ønsker disse forhandlinger, og at man vil gå i gang med dem.

Jeg mener heller ikke, det er rimeligt, selv om man naturligvis kan have forskellig tiltro til pressen, at sige, at noget er en kendsgerning, fordi det har stået i en eller anden avis. Men hvis hr. Lasse Budtz mener, det er en kendsgerning, at bestemte ting er sket, fordi det er citeret i New York Times, så må det vel være en lige så stor kendsgerning, at den sovjetiske generalstabschef har udtrykt, at man vil genoptage prøvesprængningerne, når det er citeret i Land og Folk.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Jeg vil meget gerne indgå den aftale med fru Eva Møller, at vi henholder os til, hvad SIPRI har sagt, og så skal jeg citere, hvad der står i instituttets årbog fra 1986 konkluderende om disse tal:

»Det er blevet hævdet af USA, at det sovjetiske moratorium kom efter et særlig intensivt prøveprogram. Det er ikke tilfældet.«

Der står også:

»Der er ingen tegn på, at 1985-prøverne afsluttede noget særligt program.«

Det glæder mig, at fru Eva Møller understreger pålideligheden af de ting, SIPRI skriver, fordi SIPRI så utvetydigt og klart slår fast, at der intet grundlag er for de påstande, udenrigsministeren og fru Eva Møller indtil nu har fremført på dette område.

Fru Eva Møller lægger meget stor vægt på citaterne fra Land og Folk. Det vil jeg også gerne gøre, og i Land og Folk for i dag står der, at den sovjetiske udenrigsminister som reaktion på USAs prøvesprængning i tirsdags sagde:

»Sovjetunionen agter ikke at svare på den nye amerikanske atomprøvesprængning tirsdag med sovjetiske sprængninger.«

Det var den sovjetiske reaktion, således om det er beskrevet i Land og Folk, og det var et mådeholdent udsagn. Det siger ikke, det er klart, at Sovjetunionen ikke på et tidspunkt kan tænkes – vi kan frygte, at det sker – at ville genoptage prøvesprængningerne, hvis USA uafsladeligt fortsætter, men det si-

ger, at der endnu er tid til ad forhandlingens vej at nå et resultat, og det er den tid, som skal bruges, og det er det, denne debat skal bruges til.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Fru Eva Møller har løst mysteriet. Nu ved jeg, hvad det drejer sig om. Det drejer sig ikke om, at Reagan vil forhandle om et fuldstændigt prøvestop. Læg mærke til, at der anvendes udtrykket »begrænsning«.

Det, det drejer sig om, er naturligvis Reagans forslag om, at Sovjetunionen og USA udveksler observatører ved sprængningerne. Det kom frem i pressen umiddelbart efter, i midten af marts måned, at det var det forslag, han havde stillet.

Den amerikanske præsidents principielle holdning til et absolut prøvestop er, at det ikke er i USAs og dets allieredes interesse, sådan som hr. Lasse Budtz læste op fra hans brev til et kongresmedlem. Den holdning er også kommet til udtryk på anden måde fra USAs side i de senere måneder. Viceforsvarsminister Pearl har udtrykkeligt sagt det samme. Man kan ikke komme uden om, at USA på nuværende tidspunkt fastholder, at et absolut prøvestop ikke er i deres og heller ikke i deres allieredes interesse.

Der har ikke været et forhandlingstilbud om et absolut prøvestop fra Reagans side. Det har der været fra Gorbatsjovs pr. 15. januar. Reagan har svaret med dette udvekslings- og observatørforslag, men har ikke reageret på Gorbatsjovs forslag om at genoptage forhandlingerne om et absolut prøvestop på anden måde end at meddele, at det vil han ikke, og det har han meddelt Kongressen. Hvorfor har han meddelt det til Kongressen og ikke til Sovjetunionen? Fordi et flertal i Kongressen ønsker en genoptagelse af forhandlingerne. Et flertal i Kongressen ønsker også en ratifikation af aftalerne fra 1974 og 1976. Det har Reagan ligeledes sagt nej til.

Sådan er situationen, og det kan man ikke komme uden om at drøfte og forholde sig til, hvis man vil finde ud af, hvordan vi her og nu skal arbejde for et absolut prøvestop.

Ivar Hansen (V):

Ja, så er vi her igen til en sikkerhedspolitisk debat i folketinget. Det er ikke så længe

[Ivar Hansen]

siden, komedien har rullet over scenen sidst. Det er vel dårlig nok en måneds tid siden, hr. Thoft og hr. Albrechtsen stillede en forespørgsel. Det går tit på, må man sige, og det vil jo nok fortsætte, så længe de to forespørgere og modstandere af den sikkerhedspolitik, vi fører, føler, at der er en lille politisk gevinst at hente. Hvorfor ikke fortsætte, når man er sikker på, at man hver gang kan lokke socialdemokratiet med et lille stykke af vejen? Jo mere usikkerhed, jo mere mistillid man kan sprede med hensyn til vores sikkerhedspolitiske omdømme, desto bedre.

Indtil nu må man jo sige, at de to forespørgere stort set har haft gevinst hver gang her i folketingssalen. Det skulle såmænd ikke undre mig, om hr. Lasse Budtz, når debatten i dag er slut, begynder at skrive på den næste dagsorden, som hr. Lasse Budtz formentlig i løbet af maj her i folketingssalen vil fremsætte på venstrefløjens vegne, for det er tilsyneladende det flertal, socialdemokratiet nu mener at skulle være sammen med i denne vigtige sag.

Men også uden for dette hus må man jo sige, at de to forespørgere har haft en vis succes, idet man nærmest må slutte, at det i virkeligheden er de to ærede medlemmer, der er årsag til, at fremtrædende socialdemokratiske politikere også på møder ude i landet er kommet med, hvad jeg vil kalde stærkt ensidige og i virkeligheden også nedsættende bemærkninger om USA og USAs præsident.

Jeg vil godt benytte lejligheden til her ved denne debat – og jeg skal da takke de to forespørgere for, at jeg får denne lejlighed til at gøre det – at tage afstand fra dette ensidige propagandafelttog, ja, næsten hetz mod USA. Man kunne næsten, når hr. Albrechtsen og andre ligesindede taler her fra folketingets talerstol, få det indtryk, at det er Sovjetunionen, der er vores egentlige beskyttere og garanter for friheden her i landet. Man kunne næsten få det indtryk, at det er NATO, der nærmest er krigslysten, og USA den store fare for verdensfreden, når man hører forespørgerne og andre ligesindede tale. Det er godt, vi andre ved, det forholder sig modsat, og det kan ikke tit nok siges i den offentlige debat og også fra folketingets talerstol.

Jeg mener, at det ensidige verdensbillede, som forespørgerne og ligesindede partier tegner, er løgnagtigt og farligt og forkert. Det

ligner undertiden et bevidst forsøg på at vildlede den offentlige opinion. Men det passer selvfølgelig fint ind i den sovjetiske propagandamaskine.

Det er vores forpligtelse i Danmark, efter vores opfattelse, at indtage en klar, afbalanceret politisk holdning i disse sager. Derfor vil jeg understrege som vores holdning, præcis som udenrigsministeren: vi ønsker et prøvestop, vi ønsker et stop for alle afprøvnings, hvor det måtte foregå – i Øst og Vest. Vi ønsker klart en international aftale her. Vi ønsker at standse våbenkapløbet, og vi ønsker, som også den konservative ordfører, fru Eva Møller, var inde på, at arbejde frem imod en verden, der ikke bygger sin sikkerhed på atomvåben. Men vi vil ikke udnyttes i en ensidig propagandaforestilling. Vi vil være sikre på, at kontrollen er effektiv. Verden er efter min opfattelse tit nok blevet bedraget på grund af politisk godtroenhed og naivitet. Det skulle nødig ske igen.

Til slut vil jeg sige, at vi fra venstres folketingsgruppes side er ganske tilfredse med den holdning, regeringen har givet udtryk for hvad denne sag angår, i de forskellige internationale fora, og vi ser frem til, at vi, hvad angår en international atomprøvestopaf-tale, meget hurtigt kan nå frem til konkrete resultater.

(Kort bemærkning).

Thoft (SF):

Hr. Ivar Hansen gentog det, som også udenrigsministeren gentog, nemlig at partiet venstre ønsker et prøvestop. Ja vel, men samtidig kalder partiet venstre altså det sovjetiske prøvestop for propaganda.

Hr. Ivar Hansen sagde: vi ønsker en international aftale, som forbyder fremtidige prøvesprængninger. Ja vel, men samtidig opfordrer venstre regeringen til at stemme imod i FN, når disse ting er på dagsordenen.

Hr. Ivar Hansen siger, at venstre ønsker at stoppe våbenkapløbet. Ja vel, men samtidig stemmer venstre altid for yderligere bevillinger til forsvaret.

Endelig siger hr. Ivar Hansen, at venstre ønsker en verden, som ikke behøver at bygge sin sikkerhed på atomvåben. Ja vel, men samtidig tilslutter venstre sig NATOs atomstrategi. Hvor er sammenhængen?

[Thoft]

Hr. Ivar Hansen siger, at der skabes usikkerhed om vores sikkerhedspolitiske omdømme, der sættes en propagandamaskine i gang. Ja men hr. Ivar Hansen har fuldstændig glemt, at kravet om et prøvestop er vedtaget i begge kamre i USAs kongres. Hr. Ivar Hansen er jo mere USA-tro end selv den amerikanske kongres.

Så vil jeg til sidst sige hr. Ivar Hansen tak. Når hr. Ivar Hansen fortæller, at hr. Lasse Budtz fungerer som stik-i-rend-dreng for venstrefløjen, så giver hr. Ivar Hansen os en vældig hjælp i den debat, vi har netop om et sikkerhedspolitisk samarbejde med socialdemokratiet op til vores landsmøde. Jeg kunne næsten ikke få bedre hjælp. Tak for det!

Pelle Voigt (SF):

Indlægget fra venstres ordfører kunne næsten få én til at glemme den rimeligt saglige tone, der hidtil har været i debatten, for det lykkedes jo venstres ordfører at holde en hel ordførertale uden egentlig at komme ind på det, som sagen drejer sig om, undtagen med et enkelt ord, nemlig ordet »verifikation«.

Jeg synes, at venstres ordfører skal være opmærksom på, at problemet i den nuværende situation i høj grad er det, at USA har forladt verifikationsargumentet i den forstand, at man nu klart har meddelt, at uanset hvor verificerbar en aftale måtte være eller ikke være – og i øvrigt understreges det jo også i den amerikanske kongresudtalelse om disse spørgsmål, at der er sket store fremskridt på verifikationsområdet – men uanset hvad der måtte ske på dette område eller ej, så er det nu USAs officielle opfattelse, at man ikke vil have en sådan aftale.

Det sidste udspil, som ikke har været nævnt her fra talerstolen i den lange strøm af korte bemærkninger, er et brev, som en amerikansk senator modtog for nylig, hvor man fremførte et nyt, forbløffende argument fra det amerikanske udenrigsministeriums side, nemlig det, at hvis USA standser sine prøvesprængninger, vil dets allierede miste tilliden til det amerikanske atomvåbens effektivitet og måske begynde selv at anskaffe atomvåben; man vil altså opleve en atomvåbenspredning. Ikke uden grund betegner den pågældende senator dette som en fuldstændig Orwellsk argumentation.

Man kan naturligvis godt som venstres ordfører vælge at betragte disse debatter om sikkerhedspolitik som en art absurd komedie. Det forfalder man jo let til, hvis man har vanskeligt ved at forholde sig til det, som sagerne drejer sig om; så kan meget i denne verden, mange diskussioner jo virke absurde. Det har dog, vil jeg sige, trods alt ikke været udenrigsministerens stil.

Til gengæld synes jeg, det har været overraskende at høre, når man, som jeg selv for nu godt 9 måneder siden med en delegation af embedsmænd her fra folketinget deltog i ikke-spredningskonferencen i Genève og oplevede udenrigsministeren betegne det sovjetiske moratorium som »et initiativ, der kunne være værdifuldt i den udstrækning, at det kunne føre mod enighed om et bindende og verificerbart forbud mod prøvesprængninger«, hvilket utroligt skift der er sket i udenrigsministerens holdning til det sovjetiske moratorium af den ene grund, at USA bare er blevet ved med at foretage atomvåbenprøvesprængninger.

I sin tale på NPT-konferencen opfordrede udenrigsministeren også, som han har gjort det her i dag, begge supermagter til at gøre deres yderste for at forhandle sig frem til en aftale. Men siden har USA jo gjort det krysstalkart, at man ikke vil forhandle; det gjorde man i øvrigt også på NPT-konferencen. Man vendte sig simpelt hen imod det begreb, der hed forhandlinger, man vendte sig imod nedsættelsen af forhandlingsdelegationer med forhandlingsmandat, og man har så yderligere understreget, at man simpelt hen er modstander af, at der laves et prøvestop for atomvåben.

Den danske reaktion på denne helt urimelige holdning fra USAs side har jo ikke været, at man har protesteret – og på den måde kunne man have fastholdt linjen i en dansk udenrigspolitik, der i dette spørgsmål går helt tilbage til slutningen af 1950'erne – men tilsyneladende ønsker man heller ikke på dette punkt fra regeringens og vel især udenrigsministerens side at samle et bredt folketingsflertal omkring et spørgsmål, som vi egentlig alle burde være enige om. Man fortsætter den velkendte Uffe Ellemannske konfrontationslinje, der gør udenrigspolitikken til et redskab i et internt dansk indenrigspolitisk spil, og tilsidesætter de saglige hensyn.

[Pelle Voigt]

Udenrigsministerens reaktion på de fortsatte amerikanske prøvesprængninger har været at kritisere Sovjetunionens moratorium, som han altså tidligere har udtalt sig positivt om. Sagligheden er lagt fuldstændig på hylden.

Derfor er det endnu en gang nødvendigt for folketinget at fastslå, at der faktisk eksisterer en dansk politik på dette område, og at grundlinjen i den politik ikke kan ændres på det spinkle, ja, ynkelige grundlag, som udenrigsministeren øjensynlig ønsker at gøre det.

Vi kan fra SFs side fuldt ud tilslutte os den dagsorden, som er fremsat af hr. Lasse Budtz, hvilket også er grunden til, at forespørgerne ikke har foreslået nogen selvstændig dagsorden. Vi hæfter os især ved vigtigheden af det punkt, hvor man taler om at anvende genindkaldelsesformularen fra traktaten om begrænset prøvestop fra 1963 til at få indkaldt denne konference og foreslå en ændring eller en udvidelse af traktaten, som gør det begrænsede prøvestop til et totalt prøvestop, et initiativ, som i øvrigt har fået støtte i den amerikanske kongres fra så forskelligt politisk orienterede politikere som Charles Mc C. Mathias fra det republikanske parti, der i parentes bemærket, som nogle vil vide, også er præsident for Den nordatlantiske Forsamling, og Edward Kennedy.

Da et forslag om at følge denne fremgangsmåde i vinter var til behandling i FN, undlod Danmark at stemme. Det gjorde man under henvisning til forventningerne, som i øvrigt også deles af et alliancefrit land som Sverige, om, at man kunne opnå succesrige resultater igennem forhandlingerne på nedrustningskonferencen i Genève.

Men siden er der jo i disse forhandlinger i Genève sket ganske omfattende og ganske ubehagelige ting. De meget omfattende bestræbelser, som konferencen har udøvet under det australske formandskab med udarbejdelse af papirer, ja, »ikke-papirer«, som man kalder det i det diplomatiske sprog, har mildest talt ikke ført til noget resultat. Det australske formandskab har, hvis man skal tro de oplysninger, som er kommet ud fra nedrustningskonferencen, forladt formandskabet i dyb bitterhed over, at det har været helt umuligt at få USA i tale med hensyn til blot at sætte indledende manøvrer i gang til på et senere tidspunkt at starte forhandlinger.

Den australske bitterhed er ikke blevet mindre af, at man i denne sag har oplevet, hvordan USAs NATO-allierede, herunder Danmark, på trods af deres officielle politik lod sig tvinge på plads. Jeg går ud fra i denne forbindelse, at jeg har ret i, at det er den danske holdning, da Danmark jo ikke selv deltager i CDs forhandlinger, men at det forholder sig på den måde. Det har i hvert fald forholdt sig på den måde med USAs øvrige allierede, som deltog direkte i CD-processen.

Derimod er der klare muligheder, hvis Danmark er villig til at tage initiativ, som det understreges i den dagsorden, som forhåbentlig vedtages her i dag, om at anvende proceduren i 1963-traktaten. Jeg tror næsten ikke, hr. Ivar Hansen har læst 1963-traktaten, når jeg hører hans tale, for allerede dér fastslås det jo helt klart, at der er enighed om med meget kort varsel mellem USA, Sovjetunionen, England og Frankrig og de øvrige underskrivende magter at indgå en aftale om et totalt stop, men vi er i den meget interessante og positive situation, at samtlige de nulevende medarbejdere i præsident Kennedys administration, som på amerikansk side deltog aktivt i udformningen af traktaten og måske bedre end nogen andre kender formålet med den, mekanismerne i den, jo i et brev til præsidenten for parlamentarikerne for en ny verdensorden har erklæret sig villige til at stille deres arbejdskraft og ekspertise til rådighed for enhver regering, der vil gøre det, som faktisk er punkt 4 i den dagsorden, som vi håber vedtages her i dag.

Vi synes derfor, det vil være en god idé, hvis dagsordenen vedtages, at Danmark tager imod dette tilbud, og at Danmark tilslutter sig de konsultationer, som en række alliancefrie lande har sat i gang med henblik på at drøfte, hvorledes man skal udforme et sådant ændringsforslag til traktaten af 1963.

Det, der jo i virkeligheden skiller os og regeringen i denne sag – ud over regeringens logrende holdning til USA – er den simple kendsgerning, at folketingsflertallet øjensynlig ønsker at foretage sig noget – regeringen ønsker kun at snakke.

(Kort bemærkning).

Erhard Jakobsen (CD):

[Erhard Jakobsen]

Det, der får mig til at gå ind i debatten, er den foregående ordførers udfald imod det, som venstres ordfører sagde.

Det er naturligvis SF, der er initiativtager til denne debat, men det er jo ikke SF, der bestemmer, hvad der er vigtigt i denne sag, og hvad der er mindre vigtigt, og det var dér, SFs ordfører begyndte at give karakter.

Jeg anser hr. Ivar Hansens udtalelser for noget af det vigtigste, der er sagt i denne forbindelse, idet hr. Ivar Hansen nemlig meget rigtigt gjorde opmærksom på de overordnede spørgsmål, som er involveret i det her. Der er en ting, der er vigtigere end alt andet, og det er Danmarks forhold til USA og til, hvad der sker i USA.

Jeg hører ikke til EF-Parlamentets mest rejsende medlemmer, men blandt dem, der har rejst meget, kommer der folk hjem fra USA med urovækkende oplysninger om, hvordan stemningen i USA mere og mere trækker i Europafjendtlig retning. Isolationsstilhængerne vinder frem, og det er den slags ting, det drejer sig om. Det drejer sig ikke om 100 citater i dette parlament og en masse endevending af, hvad der er sagt i 1960 og 1970; det gør næppe indtryk noget sted i USA.

Men det gør indtryk i USA, at en af USAs allierede ved mange forskellige lejligheder kommer med udfald, der næsten hver gang passer som hånd i handske til den sovjetrusiske udenrigspolitik. Det gør indtryk, den seneste tids begivenheder, som jeg ikke skal komme ind på, men hvor Vesteuropa efter min mening har svigtet USA på en fantastisk måde.

Alle disse ting sammenlagt gør, at denne debat i sig selv må ses som en lille, i og for sig ubetydelig ting. Men den er en af de mange ting, som tæller med rundt omkring i Vesteuropa, og som tæller med i USAs bedømmelse af, hvor meget alliancen er værd, og hvor meget det europæiske samarbejde i den alliance er værd.

Jeg siger endnu en gang tak til venstres ordfører, fordi han var med til at bringe disse ting på plads, som er vigtigere end mange citater, der i dag er bragt af mere eller mindre ukendte amerikanere og amerikanske aviser.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg tror ikke, der er nogen, der vil benægte, at forholdet til USA er meget vigtigt for Danmark, men hvad mener hr. Erhard Jakobsen med USA? Er den amerikanske præsident ubetinget identisk med USA, eller er det et flertal i det amerikanske parlament, som de derovre kalder kongressen, som er identisk med USA?

Sagen er den, at forespørgerne med deres forespørgsel og hr. Lasse Budtz med sit dagsordensforslag er i overensstemmelse med et flertal i det amerikanske parlament, men ikke med den amerikanske administration. Det er fuldkommen rigtigt.

Jeg løber ikke efter et flertal i det amerikanske parlament. Jeg mener også, at de kan tage fejl. Men jeg konstaterer bare, at i dette tilfælde er vi i overensstemmelse med et flertal i det amerikanske parlament, som formodentlig afspejler et flertal i den amerikanske befolkning.

Hr. Erhard Jakobsen er i uoverensstemmelse med et flertal i det amerikanske parlament. Det er det amerikanske parlament, som med sit flertal opfordrer til forhandlinger om en total prøvestopaf tale, mens derimod præsidenten, administrationen, siger nej.

Jeg synes, det er fantastisk, at man som hr. Erhard Jakobsen kan dreje om på tingene og sige, at der er noget anti-amerikansk i det, som er på bordet her. Altså ville det være anti-dansk, hvis noget var i overensstemmelse med et flertal i folketinget, men ikke i overensstemmelse med regeringen. Det er dog et flertal i parlamentet, som er det afgørende. Eller det er det måske ikke for hr. Erhard Jakobsen?

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Hr. Erhard Jakobsen mente, at hr. Ivar Hansens indlæg var et af de væsentligste i debatten her i dag. Jeg hæftede mig især ved, at hr. Ivar Hansens indlæg ikke drejede sig om debattens tema, vist faktisk overhovedet ikke berørte emnet for debatten, nemlig atomprøvesprængningerne. Det er muligt, jeg tager fejl, at der var en enkelt sætning i hr. Ivar Hansens tale, som berørte emnet, men mere var det i hvert fald ikke. Så det er mu-

[Albrechtsen]

ligt, det er et meget væsentligt indlæg, men i hvert fald ikke i denne debat.

Så vil jeg gerne sige tak til hr. Erhard Jakobsen, fordi han så klart fremstiller, hvad der åbenbart er de borgerliges og regeringspartiernes synspunkt, nemlig det helt klare synspunkt, at det, det drejer sig om, er, at Danmark skal følge USA. Uanset hvad USA gør, så skal Danmark følge USA, for hr. Erhard Jakobsen vil for alt i verden ikke komme i den situation, at der opstår en splittelse mellem USA og Vesteuropa eller USA og Danmark. Derfor skal Danmark støtte, hvis USA angriber et andet land, eller hvis USA foretager atomprøvesprængninger eller hvad USA i øvrigt måtte finde på at gøre.

Så behøver vi ingen debat. Hr. Erhard Jakobsen behøver i hvert fald ingen debat. Det er ganske ligegyldigt, hvad USA gør, hr. Erhard Jakobsen godkender det, og så behøver vi jo heller ikke at diskutere det med hr. Erhard Jakobsen. Så behøver vi kun at diskutere med dem, der vil gå ind i den konkrete debat om det, der faktisk er emnet i dag, nemlig atomprøvesprængninger.

For vi andre ønsker at diskutere konkret, hvad det er, Sovjetunionen gør, hvad det er, USA gør. Vi ønsker at tage stilling til handlingerne og forslagene ét for ét. Det er det, vi forstår ved saglighed. Den saglighed eksisterer ikke hos hr. Erhard Jakobsen. Det må vi bare konstatere.

(Kort bemærkning).

Erhard Jakobsen (CD):

Jeg skal selvfølgelig ikke prøve i en kort bemærkning at gengive min holdning til alle disse ting.

Det hovedsynspunkt, jeg førte frem, og som jeg synes hr. Ivar Hansen var en udmærket talsmand for, var, at man ganske glemmer, at dette er en bagateldiskussion sammenholdt med de store ting, der i øvrigt står på spil. Og her, hr. Gert Petersen, ved jeg at det amerikanske folks flertal, den amerikanske kongres' flertal, har ganske samme synspunkt. Det kom tydeligt frem i forbindelse med spørgsmålet om Libyen. Der kom det tydeligt frem. Der blev forholdet mellem Vesteuropa, de allierede i Vesteuropa, og USA trukket klart op, og der var ingen tvivl om holdningen hos det store flertal af den

amerikanske offentlighed. Det er disse ting, jeg ønsker inddraget.

Jeg gentager: det er SFs og VS' gode ret at rejse debat om detailspørgsmål inden for en samlet enhed. Men vi har samme ret, og nogle af os føler det som en pligt at pege på, at det kun er en bagatel i en langt, langt større overordnet enhed. Det var det, som jeg takkede hr. Ivar Hansen for at han så tydeligt førte ind i debatten, i modsætning til, hvad der af både hr. Lasse Budtz og andre folk fra venstrefløjten blev ført ind i debatten.

(Kort bemærkning).

Ivar Hansen (V):

Jeg har selvfølgelig siddet og lyttet opmærksomt til karaktergivningen for min tale. Det er jo altid interessant. Jeg mener, jeg tog klart stilling til debattens tema. Jeg er tilhænger af en klar sprogbrug, og en stillingtagen til den sag, der er til debat i dag, kan i og for sig også fremføres med meget få og klare ord, og det gjorde jeg i slutningen af min tale.

Men jeg er helt tilfreds med, at det har vakt lidt opmærksomhed hist og her på bænkene her i salen, at det, jeg ønskede at påpege i min tale, var, at debatten i dag er en lille brik i en stor mosaik, og det, jeg forsøgte at koncentrere mig om, var, hvordan den samlede mosaik egentlig ser ud efterhånden.

Jeg har ønsket at gøre opmærksom på, at debatten her i dag formentlig også bliver et bidrag til yderligere usikkerhed om dansk sikkerhedspolitik, og det er for mig ufatteligt, at den socialdemokratiske ordfører ikke er klar over, hvad SF og VS bruger socialdemokratiet til i disse sager.

Anden næstformand (Povl Brøndsted):

Jeg har indtegnet to korte bemærkninger, og jeg agter efter dem at holde frokostpause.

(Kort bemærkning).

Maisted (FD):

Det var selvfølgelig meget smart af hr. Albrechtsen at prøve på at give det udseende af, at venstrefløjtpartierne kun var interesserede i at diskutere dagsordensforslaget og det, forespørgslen her drejede sig om. Det passer jo ikke. Vi hørte et indlæg fra hr. Lasse Budtz, hvor han mærkværdigt nok som et

[Maisted]

ping-pong-spil kritiserede Sovjetunionens overfald på Afghanistan, hvorefter han straks fik et svar fra hr. Thoft, der inddrog amerikanernes gengældelsesaktioner imod Libyen og Nicaragua.

Det er altså direkte forkert, når hr. Albrechtsen går på talerstolen og begynder at angribe andre medlemmer af tinget for at inddrage ting, der ikke vedrører forespørgslen. De partier, som han var talsmand for, var de første til at gøre det, og det viser jo, hvad hele det her drejer sig om: det er den kæde af nålestiks politik fra de kommunistiske partier i dette ting, hvor man ønsker at undergrave befolkningens vilje og evne til at tilhøre den vestlige verden og dens forsvarssystemer.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Nu håber jeg da ikke, at hr. Ivar Hansen har taget forskud på frokostpausen, for jeg ville faktisk sige til hr. Ivar Hansen, at jeg synes, det er en lille smule bekymrende med debattører, som ustandselig forholder sig til de store helheder og mosaikkerne, men ikke til brikkerne i mosaikkerne, og det var faktisk ikke klart, tror jeg, for ret mange her i salen, hvad hr. Ivar Hansen egentlig mente om et af de væsentlige spørgsmål, vi diskuterer her i dag.

Derfor vil jeg gerne spørge om en ganske konkret brik i denne mosaik: mener hr. Ivar Hansen, at det er en god idé, at Danmark nu giver sig til at arbejde for, at der udarbejdes et ændringsforslag til den begrænsede prøvestoptraktat fra 1963, således at det begrænsede prøvestop gøres til et totalt prøvestop? Var det sådan, man skulle forstå hr. Ivar Hansens tale? Hvis hr. Ivar Hansen kan forholde sig til den brik af mosaikken, kan det være, at det vil styrke tiltroen hos nogle af os til, at det store overblik måske også er lidt bedre, end det umiddelbart ser ud. Det er jo temmelig væsentligt, at man ved, hvad det er for nogle brikker, man flytter rundt med, inden man giver sig til at ordne dem i store systemer.

Anden næstformand (Povl Brøndsted):

En kort bemærkning til hr. Gert Petersen, og så må mit gode hjerte løbe af med mig:

derefter én kort bemærkning til, og så er der lukket.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg vil godt bede formanden eller præsident ved lejlighed overveje, om man kan få hr. Maisted til at betegne partierne ved de navne, som de har. Det kan skabe megen forvirring, f.eks. blandt udenlandske korrespondenter, at hr. Maisted bliver ved med at omtale noget, han kalder de kommunistiske partier i tinget, da der i Danmark findes to, måske tre partier, hvori ordet kommunistisk indgår. Udenlandske korrespondenter kunne jo så tro, at det var Danmarks kommunistiske parti eller kommunistisk arbejderparti eller marxistisk-leninistisk parti eller sådan noget, der havde en stor repræsentation her i tinget.

Jeg synes, at man skal undgå den slags misforståelser. Det kan gøres ved, at hr. Maisted holder sig til de rigtige partibetegnelser.

Anden næstformand (Povl Brøndsted):

Så en meget kort bemærkning til hr. Albrechtsen.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Jeg vil blot understrege over for hr. Maisted, at jeg sandelig ikke har angrebet nogen for at inddrage andre ting i debatten. Jeg ville såmænd også gerne gå ind i en diskussion, hvor vi ser USAs politik på atomprøvesprængningsområdet i sammenhæng med den aggressive politik, som USA fører over for Libyen og Nicaragua, og som andre har draget ind i debatten. Den helhed – det er jo så en hel udenrigspolitisk debat – vil jeg meget gerne være med til at vi får.

Men det, jeg har sagt, er, at for nogle – for hr. Maisted og især for hr. Ivar Hansen – er det slet ikke nødvendigt at gå ind i en konkret diskussion om atomprøvestop for at tage stilling til denne sag og denne dagsorden; for dem er det tilstrækkeligt, at de så at sige holder med USA, uanset hvad USA gør, og det må der ikke sættes spørgsmålstejn ved. Derfor er den konkrete diskussion om den konkrete sag for dem uvæsentlig, og deres argumenter bærer også præg af det. Det var så-

[Albrechtsen]

mænd blot det, jeg sagde, og jeg opfordrede til, at man derfor gik ind i den konkrete diskussion også fra hr. Maisteds side.

Anden næstformand (Povl Brøndsted):

Så er jeg nødt til at give en kort bemærkning til hr. Maisted.

(Kort bemærkning).

Maisted (FD):

Jeg har den bemærkning til hr. Gert Petersen, at det jo ikke kan nytte noget, at man kalder sig socialistisk folkeparti eller venstre-socialister, når man ved, hvor de kommer fra. De kommer fra de kommunistiske partier, er udbrydere fra kommunistiske partier og danner derefter nogle andre partier, der skulle være mere spiselige. Nej, de er i bund og grund kommunister.

Så vil jeg sige til hr. Albrechtsen som et meget klart svar på det, han sagde, at det jo var direkte forkert, for hr. Albrechtsen stod jo og kritiserede andre medlemmer af tinget for at inddrage overordnede synspunkter, og så forsvarede han venstrefløjspartierne, og det var dem, som havde inddraget Libyen og Nicaragua, og ikke dem, som beskæftigede sig med det væsentlige, det overordnede synspunkt.

Det er fuldstændig korrekt, hr. Albrechtsen, at jeg er af den opfattelse, at vi er heldige; vi er lykkelige for at have USA som vores allierede, et demokratisk samfund fremfor den flok diktaturstater ovre østpå, som hr. Albrechtsen gerne vil støtte sig til.

Anden næstformand (Povl Brøndsted):

Jeg skal her afbryde forhandlingen og ud-sætte mødet. Det genoptages i dag kl. 13.30.

Mødet udsat kl. 12.02

Mødet genoptaget kl. 13.30

Forhandlingen genoptoges.

Kofod-Svendsen (KrF):

Jeg vil gerne begynde med at takke hr. Niels Helveg Petersen, hr. Brusvang og hr. Albrechtsen, fordi jeg fik lov til at tale på dette tidspunkt, da jeg skal deltage i Radio-tinget kl. 14.

Dernæst vil jeg takke udenrigsministeren for en god og fyldig besvarelse af den stillede forespørgsel og sige, at så vidt jeg kan vurdere, er der bred enighed her i salen, når det gælder substansen. Vi ønsker, tror jeg, alle her et prøvestop. Vi ønsker en international aftale, som forbyder fremtidige atomprøvesprængninger; vi ønsker at standse våbenkapløbet; vi ønsker en verden, som ikke behøver at bygge sin sikkerhed på atomvåben, sådan som udenrigsministeren udtrykte det. Jeg synes, det er væsentligt, at vi er enige om denne substans. Regeringen har klart beklaget, at der fra USAs side blev gennemført en ny prøvesprængning. Udenrigsministeren har redegjort for de problemer, der er i hele verifikationsspørgsmålet.

Hvad er det så, uenigheden først og fremmest går på? Når man har hørt debatten i formiddags, må man samtidig konstatere, at der ikke var fuld enighed. Så vidt jeg kan vurdere, går uenigheden på, hvilken form for tilkendegivelse der er den mest hensigtsmæssige i en given situation. Jeg har bemærket, at socialdemokratiets formand deltog i et friluftsmøde foran den amerikanske ambassade for snart tre uger siden. Hr. Anker Jørgensen udtalte her ifølge referatet i Politiken søndag den 6. april 1986, at han troede, at folketingsmedlemmer fra kristeligt folkeparti og venstre var på vej til at støtte oppositionen i spørgsmålet om at tage afstand fra de amerikanske atomprøvesprængninger. Jeg blev derfor kontaktet af en journalist ved Politiken og svarede, som der står, at jeg meget gerne vil forhandle med socialdemokratiet for at finde frem til en dagsorden, som også regeringspartierne kan støtte. Dette kan man læse i Politiken den 6. april 1986. Jeg må så konstatere, at jeg ikke på noget tidspunkt har fået nogen henvendelse fra socialdemokratiet. Mig bekendt har heller ikke andre ordførere fra regeringspartierne fået nogen henvendelse. Det overrasker mig lidt, at vi ikke på et tidligere tidspunkt har haft en bred drøftelse af, hvordan man nærmere skal formulere sig, for når jeg ser den socialdemokratiske dagsorden, synes jeg, der er flere udmærkede formuleringer i den, men jeg synes samtidig, at dagsordenen godt kunne være blevet gjort lidt bedre. Havde der været mere redaktionsarbejde, tror jeg, dagsordenen ville kunne være blevet bedre. Man begynder med at sige: »Idet folketinget for-

[Kofod-Svendsen]

dømmer de fortsatte atomprøvesprængninger i Øst og Vest ... ».

Den 16. januar havde vi en debat her i folketings salen, som drejede sig om Sovjets invasion og de myrderier, som foregik i Afghanistan. Da brugte vi også ordet »fordømmer«, men er det rimeligt at bruge samme glose over for konkrete myrderier og en atomprøvesprængning? Er det rigtigt at sige, at de er af helt samme kategori? Det synes jeg ikke. Der kunne man have brugt en anden formulering for trods alt at markere en forskel på en systematisk nedmejning af mennesker og en atomprøvesprængning. Jeg er udmærket klar over, hvad en atombombe kan bruges til, men man må trods alt skelne mellem en direkte nedslagtning af mennesker og atomprøvesprængninger. Derfor finder jeg, at indledningsformuleringen burde have været noget anderledes.

Et andet af punkterne, som jeg har kigget nøje på, og som jeg synes burde have været formuleret anderledes, er det sidste punkt, om at indkalde til en konference. Vi har nedrustningsforhandlinger i Genève. Er det ikke naturligt og rigtigt at satse på dem, eller er det bedre at få yderligere en konference i stand? Jeg er ikke overbevist om, at det vil være det gavnligste, når mit udgangspunkt er det, jeg begyndte med at sige: vi ønsker et prøvestop, vi ønsker en international aftale, som forbyder fremtidige atomprøvesprængninger. Jeg er således ikke blevet overbevist om, at det, der siges i det socialdemokratiske forslag til dagsorden om indkaldelse af en ny konference, er det rigtige.

Det er klart en vurdering, men jeg har givet udtryk for min. Jeg synes, der er to punkter, hvor det socialdemokratiske dagsordensforslag trænger til en forbedring. Det er det bidrag, som jeg vil komme med ud fra det grundsynspunkt, at i hovedsubstansen i de fire punkter, som udenrigsministeren begyndte med, har vi fat i det væsentlige: hvordan agerer vi for at nå disse mål? Og her synes jeg, at den socialdemokratiske dagsorden lider af nogle svagheder. Jeg synes, det stadig væk er trist, at vi ikke har fået yderligere drøftelser, som mere havde taget udgangspunkt i de klare målsætninger, som der er enighed om. Tog vi udgangspunkt her, ville vi på en bedre måde arbejde for det, vi alle sammen ønsker, nemlig en international aftale, som forbyder fremtidige atomprøve-

sprængninger. At vi får standset våbenkapløbet, må være det altoverskyggende og vigtige mål at nå.

(Kort bemærkning).

Lasse Budtz (S):

Jeg beder om ordet for en kort bemærkning nu, da jeg forstår, at hr. Kofod-Svendsen af gode grunde skal gå, og jeg vil godt lige give ham et svar inden.

Jeg synes for så vidt, at hr. Kofod-Svendsen fra kristeligt folkeparti selv har besvaret sit spørgsmål om, hvorfor socialdemokratiet ikke har henvendt sig til kristeligt folkeparti. Jeg hører til dem, som ved tidligere debatter har ment at kunne høre en forskel i stemmeføringen. Jeg synes, jeg har fornemmet nogle nuancer hos kristeligt folkeparti, som på behagelig måde f.eks. lagde afstand til centrum-demokraterne og venstre. Det syntes jeg var tiltalende, og det var formentlig også en af årsagerne til, at vort partis formand, hr. Anker Jørgensen, ved det pågældende møde efterlyste noget fra kristeligt folkepartis side. Det er imidlertid ikke kommet, og kendsgerningen er jo, at kristeligt folkeparti siger mange pæne ord, men binder sig til den politik, som vi f.eks. har hørt forklaret af hr. Ivar Hansen i dag på en utrolig forenklet måde, må jeg sige, men lad nu det ligge. Man kan altid diskutere, hvordan man skal sige tingene, men jeg har sjældent hørt noget så forenklet af en i øvrigt meget vanskelig problemstilling som den, vi har i dag.

Sagen er ganske enkelt, at kristeligt folkeparti, når det kommer til stykket, ikke vil løsrive sig bl.a. fra hr. Ivar Hansens måde at tænke på. Vi har adskillige gange mere end antydnet, at vi syntes, at kristeligt folkeparti havde en større forståelse for afspænding og nedrustningens betydning, men kristeligt folkeparti har faktisk ikke gjort noget som helst andet end igen at give antydninger på talerstolen her, men ellers bundet sig til udenrigsministeren, til hr. Ivar Hansen, til hr. Erhard Jakobsen og selvfølgelig også til de konservative. Ærlig talt: vi må se noget substantielt, før vi begynder at forhandle med kristeligt folkeparti, men vi vil meget gerne forhandle med kristeligt folkeparti, især hvis det kunne føre til noget interessant politisk.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg vil godt forklare hr. Kofod-Svendsen, hvorfor formuleringen i punkt 4 er valgt, og hvorfor der ikke satses på nedrustningskonferencen i Genève.

Sagen er den, at der er ingen, der rigtig kan bestemme, hvad nedrustningskonferencen i Genève skal beskæftige sig med. Det afgør den selv. F.eks. kan FNs generalforsamling rette opfordringer til nedrustningskonferencen, men den er ikke forpligtet til at følge disse opfordringer, og vi har en række eksempler på, at de er blevet afvist, fordi der ikke har kunnet opnås enighed.

Derimod er det i henhold til artikel 2 i traktaten fra 1963 helt klart, at foreslås der en ændring i retning af et totalt prøvestop, og ønsker en tredjedel af medlemmerne dette drøftet på en konference, så skal det drøftes på en konference. Det sker ikke, fordi man retter en opfordring til nedrustningskommissionen. Det kan vi slet ikke have noget styr på, og derfor er det denne udvej, der er valgt.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Det var lidt vanskeligt at få rede på, hvad det egentlig var, der udgjorde vanskelighederne for kristeligt folkeparti i forhold til den dagsorden, som hr. Lasse Budtz har foreslået. Jeg var meget enig i det, hr. Lasse Budtz sagde, men jeg vil godt spørge hr. Kofod-Svendsen, hvordan en dagsorden fra kristeligt folkeparti ville se ud. Vi har jo ikke set en endnu, men jeg synes næsten, der forelå en vis forpligtelse for kristeligt folkeparti til at præcisere, nøjagtigt hvordan den ville se ud. Hvad skal der helt præcist ændres i den dagsorden, som hr. Lasse Budtz har foreslået? Jeg forstod, at man måske gerne ville have et yderligere element med om nedrustningskonferencen. Det ville ikke for VS være et problem at tage et yderligere element med, hvis det var det, der var vanskeligheden.

Jeg forstod, at hr. Kofod-Svendsen havde nogle problemer med udtrykket »fordømme«. Han forsøgte sig med det gammeldagse forsøg på at finde ud af, hvad der er værst: pest eller kolera. Jeg synes, at forsøget, som det som regel også altid tidligere er sket, faldt meget uheldigt ud, fordi man jo ikke kan give sig til på fornuftig vis at sam-

menligne, hvad der er værst: myrderier med geværer i Afghanistan eller affyring af atom-bomber. Begge dele er ting, som man kategorisk og konsekvent må tage afstand fra, så vidt jeg kan se. Jeg vil spørge hr. Kofod-Svendsen, om det egentlig har nogen god mening at forsøge på at opstille et grundlag for sammenligning af, hvilken af de to ting der er værst. Den ene ting rammer nogle mennesker her og nu, den anden ting kan føre til, at vi alle bliver udslettet. Vi må naturligvis kategorisk fordømme begge disse to ting.

(Kort bemærkning).

Kofod-Svendsen (KrF):

Det var netop interessant at høre hr. Lasse Budtz tale om, at der var nogle, der bandt sig, og det er vel det, der er lidt af nøglesituationen. Har socialdemokratiet bundet sig til SF og VS? Jeg så meget gerne, at det brede udenrigs- og sikkerhedspolitiske samarbejde, som vi har haft i årtier, og som vi også drøfter i det sikkerhedspolitiske udvalg, blev genetableret, så vi atter havde denne binding mellem regeringspartierne og socialdemokratiet. Denne binding ønsker jeg meget gerne, men det forudsætter, at der ikke alene i det sikkerhedspolitiske udvalg, men også når der skal udformes en dagsorden, foregår lange drøftelser. Jeg har nævnt et par ting, hvor jeg synes dagsordenen burde have været formuleret bedre. Jeg vil gerne sige til hr. Albrechtsen, at der nu engang er forskel på, at mennesker bliver myrdet, og at der foregår nogle atomprøvesprængninger, hvor der ikke er mennesker, der bliver myrdet. Jeg mener faktisk, der er en klar forskel, men det ændrer da ikke ved den klare målsætning, jeg har, nemlig at vi ønsker en international aftale, som forbyder fremtidige atomprøvesprængninger, men at der er en klar forskel på at blive slået ihjel og ikke blive slået ihjel. Det synes jeg i grunden ikke er så vanskeligt at erkende.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Nu forstod jeg af hr. Kofod-Svendsens indlæg, at han måske ikke deler den lidt dystre beskrivelse, jeg gav af situationen angående forhandlingerne om det fuldstændige

[Pelle Voigt]

prøvestop i Genève, hvor altså nu det australske formandskab foreløbig har måttet pakke sammen efter den sabotage, man har været udsat for også fra de andre NATO-landes side i forhold til at fremme dette. Men jeg vil gerne spørge hr. Kofod-Svendsen, om det ikke gør indtryk på ham, at en konference som den, der tales om i dagsordnens punkt 4, faktisk allerede er under forberedelse af 80 af traktatunderskriverne, som efter en vedtagelse i FN her i vinter af den generalforsamlingsresolution, der hedder A 4080 B, faktisk er gået sammen om at forbedre et ændringsforslag af denne art. Det problem, hr. Kofod-Svendsen måske i virkeligheden kommer til at forholde sig til, er ikke, hvorvidt dette er en specielt god idé, men i høj grad, i hvilken udstrækning Danmark skal være med i den proces, som foregår. For som sagt er det sådan, at 38 lande er rigeligt til at indkalde konferencen, og foreløbig har man altså samlet 80, der arbejder for at gøre det. Spørgsmålet er så, om Danmark skal stå uden for den proces, eller om vi på en eller anden måde skal være med i den, når nu et så stort flertal af underskriverne på traktaten synes, det er en god idé at foretage dette skridt.

(Kort bemærkning).

Lasse Budtz (S):

Jeg må nok benytte denne kærkomne anledning til at sige, at på nogle punkter er vi faktisk bundet ret stærkt til det borgerlige regerings- ikke flertal, men tal. Vi er f.eks. stærkt bundet til de borgerlige partier på det punkt, som hedder, at vi skal have et forsvar. Vi mener, at vi skal have et forsvar i Danmark. Vi er også bundet til den borgerlige regerings politik på et andet punkt, nemlig at dette forsvar skal være et led i et NATO-samarbejde, i en NATO-kæde. Jeg siger det ikke mindst til glæde for hr. Ivar Hansen, som så tit stiller mig spørgsmålet, og som må have nogle kommunikationsvanskeligheder, for jeg har nok besvaret det, mens han har været til stede, 50 gange, men jeg gør det altså gerne en gang til. Vi er altså i denne forbindelse mere bundet til de borgerlige end til SF og VS, og faktisk er vi ikke bundet – endnu – til SF. Længere tør jeg bestemt ikke gå, men der kan jo ske noget interessant.

Det er, som om hr. Kofod-Svendsen forsøger at lægge afstand imellem sit parti og de øvrige. Det vil jeg da gerne høre lidt mere om. Hvad er det for forslag, hr. Kofod-Svendsen rent konkret ville komme frem med på det sikkerhedspolitiske område? Vi vil meget gerne se dem. Som jeg sagde tidligere, har vi sådan en fornemmelse af, at der er nogle nuancer dér, og hvorfor ikke udnytte dem? Jeg tror ærlig talt ikke, vi får dem at se. Jeg tror ikke, hr. Kofod-Svendsen vil forelægge os ét eneste forslag, som er anderledes end f.eks. partiet venstres eller centrum-demokraternes. Jeg tror det ikke. Men hvis hr. Kofod-Svendsen har sådan et forslag, vil vi meget, meget gerne se det. Vi vil gerne høre om det nu, inden hr. Kofod-Svendsen skal i Danmarks Radio, hvad jeg ikke kritiserer ham for – det vil jeg dog gerne tilstå – af mange gode grunde.

(Kort bemærkning).

Kofod-Svendsen (KrF):

Spørgsmålet er, hvordan vi bedst får en bred enighed om Danmarks udenrigs- og sikkerhedspolitik: ved at vi intensiverer arbejdet i det sikkerhedspolitiske udvalg, hvor både hr. Lasse Budtz og jeg har deltaget i en lang række møder – vi har fået mange dokumenter, og vi er da begyndt at prøve på at drage konklusioner – eller ved at vi trækker enkeltspørgsmål frem hernede i folketingssalen. Hvad mon gavner fredssagen mest? Jeg tror, vi gavner fredssagen mest ved, at Danmark optræder med én stemme med bred opbakning i vort arbejde, bl.a. i NATO. Her registrerede jeg med glæde, hvad hr. Lasse Budtz sagde om enigheden om, at vi har et forsvar, og at det er et led i et NATO-samarbejde. Når vi netop er enige om det, er der også visse konsekvenser, der skal drages. Jeg tror mere på, at Danmark i NATO-sammenhæng kan arbejde for fred og nedrustning ved, at vi går ind loyalt i denne sammenhæng og netop satser på, at NATO også klart ønsker at være en defensiv forsvarsalliance.

Jeg tror på, at vi når mere ad den vej, og dér kan jeg forstå, at hr. Lasse Budtz og jeg har en lidt forskellig vurdering, men det glæder mig da, at hr. Lasse Budtz så stærkt understreger betydningen af, at vi har et for-

[Kofod-Svendsen]

svar, og at det er et led i NATO-sammenhæng.

Første næstformand (Knud Østergaard):

Hr. Lasse Budtz for sin sidste korte bemærkning i denne omgang.

(Kort bemærkning).

Lasse Budtz (S):

Jeg vil som altid respektere formandens henstillinger og blot sige, at hr. Kofod-Svendsen svarede nøjagtig det, jeg forventede. For det, hr. Kofod-Svendsen faktisk sagde, var, at vi gavner altså forsvaret og sikkerhedspolitikken og udenrigspolitikken bedst ved at snakke om det hele bag lukkede døre i udvalg. Det kommer ikke rigtig offentligheden og vælgerne ved, så lad os sidde dér og snakke indbyrdes om det og så i øvrigt acceptere alt, hvad der kommer fra NATO, automatisk. Det er såmænd som at høre hr. Ivar Hansen. Hr. Kofod-Svendsen taler som hr. Ivar Hansens bugtaler. Det er nøjagtig, hvad hr. Ivar Hansen har sagt talrige gange: vi skal acceptere, hvad der kommer fra NATO, og i øvrigt skal vi snakke om det bag lukkede døre. Punktum. Det er ikke socialdemokratiets politik. Vi vil gerne følge den åbne dørs politik, også i disse forbindelser, og vi vil gerne have, at befolkningen deltager i debatten om alle disse problemer, og vi vil ikke være med til at holde det hemmeligt.

Første næstformand (Knud Østergaard):

Hr. Kofod-Svendsen for sin sidste korte bemærkning.

(Kort bemærkning).

Kofod-Svendsen (KRf):

Jeg vil gerne sige til hr. Lasse Budtz, at jeg faktisk håber, der kommer noget konkret ud af arbejdet i det sikkerhedspolitiske udvalg, en beretning, som så sandelig skal ud til offentligheden. Men jeg tror, det er vigtigt at føre nogle forhandlinger, fremfor at man under forhandlingerne løbende begynder at udbasunere det ene og det andet og det tredje standpunkt. Det tror jeg ikke er gavnligt for at nå frem til en god helhedsløsning. Det ønsker jeg, og så skal den så sandelig også både offentliggøres og diskuteres.

Med hensyn til, at vi ikke kan forholde os kritisk til NATO, vil jeg gerne gentage, at der ikke har været nogen som helst tvivl om, at jeg har beklaget, at der er gennemført denne prøvesprængning. Der er da ikke tale om en fuldstændig underdanighed i enhver sammenhæng. Der er bare spørgsmålet: hvilken måde er mest hensigtsmæssig at fremføre kritikken på? Det er åbenbart dér, uenigheden stadig består.

Første næstformand (Knud Østergaard):

Hr. Ivar Hansen for en kort bemærkning, og derefter går vi over til ordførerrækkefølgen.

(Kort bemærkning).

Ivar Hansen (V):

Jeg tror, at hr. Lasse Budtz må have misforstået noget, eller også ønsker hr. Lasse Budtz at misforstå noget. Jeg mener aldrig at have givet udtryk for, at vi fra dansk side automatisk skulle acceptere alt, hvad der kommer fra denne organisation, som Danmark er medlem af. Det er jo et frit medlemskab. Vi kan træde ud, hvis vi vil. Men det vil vi vel ikke, hr. Lasse Budtz? Eller vil vi?

Hvis vi nu ikke vil, går jeg ud fra, at vi kan være enige om, at hvis man er med i et fællesskab, så har det nogle forpligtelser, som man må overholde. Så er det jo rigtigt, at hr. Lasse Budtz ved enhver lejlighed, både når jeg er til stede, og jeg tror i og for sig også, når jeg ikke er til stede, starter og slutter sine taler med at sige: i øvrigt er vi i socialdemokratiet tilhængere af at have et forsvar og tilhængere af, at vi skal være i NATO.

Men efter min opfattelse taler hr. Lasse Budtz med to tunger. Det er tydeligt, at den politisk dårlige samvittighed lyser ud af hr. Lasse Budtz. Det er helt tydeligt, at den socialdemokratiske ordfører – og det beklager jeg – føler et behov for ved enhver lejlighed at understrege, at socialdemokratiet stadig væk er tilhænger af et dansk NATO-medlemskab, og at vi skal have et forsvar. Det tvivler vi sådan set ikke på, men vi synes fortsat, at det bliver stadig mere besynderligt, at hr. Lasse Budtz kan sige, som han gør, og så samtidig føre sig frem i skrift og tale især uden for folketinget, som han gør.

Niels Helveg Petersen (RV):

[Niels Helveg Petersen]

Lad mig til indledning sige, at jeg synes, hr. Kofod-Svendsen ordentligt og roligt redegjorde for sit partis standpunkter. Også jeg kan opfatte nuancer i det, hr. Kofod-Svendsen sagde, i forhold til, hvad andre repræsentanter for andre regeringspartier har fremført. Men jeg vil så samtidig sige til hr. Lasse Budtz, at jeg synes ikke, det er klædeligt for denne debat, som omhandler et meget alvorligt emne, at bruge den som springbræt til en almen partipolitisering, som jeg synes hr. Lasse Budtz gjorde. Det er faktisk med til at skabe en dårligere stemning om disse vigtige spørgsmål, end nødvendigt er.

For de spørgsmål, vi står over for, er jo af de største, der overhovedet findes politisk. Det nuværende atomarsenal siges at være så stort, at USA og Sovjetunionen kan slå både egne og alle andre mennesker her på Jorden ihjel 30-40 gange. Hvad skal supermagterne med mere? Hvad positivt kan der på nogen måde komme ud af at gennemføre atomprøvesprængninger, der har til formål, at man skulle kunne konstruere stadig mere raffinerede, præcise eller kraftige atomvåben? Svaret er jo fuldstændig indlysende: intet fornuftigt kan komme ud af i en situation, hvor verden i forvejen er rustet til overmål, at udvikle stadig mere ødelæggende våben. Tværtimod er bestræbelserne for at udvikle nye, mere raffinerede, præcise eller slagkraftige våben direkte farlige for de politiske bestræbelser for at få nedrustningsforhandlinger i gang, og de er eller kan være militært destabiliserende i forholdet mellem supermagterne. Det største problem, menneskeheden står over for overhovedet, er at standse atomvåbenoprustningen og nå frem til aftaler om gensidig nedrustning, selvfølgelig for alle våbentyper og -systemer, men især for atomvåbnene. Derfor er fortsatte atomprøvesprængninger en udfordring, og derfor bør et lille atomvåbenfrit land som Danmark på alle tænkelige måder arbejde for internationale aftaler om stop også for de underjordiske prøvesprængninger. Vi bør lade vores røst lyde, når og hvis atommagter i Øst og Vest, hvad enten det er Frankrig, Kina, USA, Sovjetunionen eller andre, hovedløst fortsætter deres prøvesprængninger med henblik på udvikling af nye og endnu mere farlige våben.

En sådan kritik er principiel og må rettes mod alle, der gennemfører prøvesprængnin-

ger, og det er derfor også berettiget i den nuværende situation at rejse en særlig kritik imod USA, som valgte at fortsætte atomprøvesprængningerne på et tidspunkt, hvor der var en rimelig udsigt eller måske var udsigt til, at der kunne indgås en aftale. Nogen sikkerhed for, at der kunne lade sig gøre, hvis Amerika afstod fra prøvesprængninger, findes ikke, men man må vurdere det sådan, at der havde været en rimelig udsigt til, at man kunne have udnyttet et moratorium til at forhandle om en aftale.

Denne kritik er en kritik imod den amerikanske regering, men man skal erindre sig, at det er en kritik helt på linje med den kritik, der meget skarpt og stærkt kommer til udtryk fra meget store kredse i USA, formentlig fra et flertal af medlemmer af kongressen, både demokratiske og republikanske repræsentanter repræsenterende et bredt spektrum, og det er ikke uamerikansk virksomhed, at vi lader vores røst høre i denne diskussion til støtte for og i samklang med de meget stærke røster, der lyder i USA, om kritik af den amerikanske regering.

Når den amerikanske regering overhovedet er følsom over for kritik i denne sag fra et lille allieret land som Danmark, skyldes det ikke, at vor kritik isoleret set måske betyder alverden, men det skyldes, at den føjer sig til kritikken fra andre lande og især en kraftig kritik fra den hjemlige opinion. Vores kritik er med andre ord både vigtig og nødvendig, fordi den for det første er udtryk for en universel bekymring for udviklingen i våbenkapløbet og for et ønske om, at prøvestop kunne blive et første vigtigt skridt henimod mere vidtgående aftaler om nedrustning. Men kritikken er for det andet altså også vigtig, fordi den føjer sig til og støtter den interne amerikanske kritik.

Jeg vil gerne kvittere over for udenrigsministeren med at sige, at udenrigsministeren jo i sin tale også går et langt skridt i retning af disse synspunkter. Også den danske regering ønsker et prøvestop og ønsker at arbejde for det, og også den danske regering tager afstand fra atomprøvesprængningerne, men kritikken af den amerikanske regering går regeringen uden om, og det kan og bør man efter det radikale venstres opfattelse ikke gøre, hvis man skal udtale sig om det, sagen faktisk drejer sig om her og nu.

[Niels Helveg Petersen]

Kritikken er vigtig, fordi den amerikanske regering jo også på andre områder udfordrer europæiske vurderinger. Det gælder helt klart efter udtalelser fremsat af amerikanske regeringsrepræsentanter vedrørende prøvestop, hvor det ser ud, som om stærke kredse i den amerikanske regering nu finder, at et prøvestop, selv om det var kontrollerbart, selv om det var gensidigt, ikke var nogen god idé alligevel. Vi har også set klare forskelle i vurderingen, når det vedrører Libyen, hvor de amerikanske bombardementer i meget store dele af den europæiske opinion er blevet opfattet som både moralsk uforsvarlige og politisk ukloge.

Tydeligst kommer det vel frem, når man følger den debat, der i disse uger står i USA, hvor stærke kræfter i den amerikanske regering arbejder for, at den amerikanske regering skal overskride de aftalte niveauer for antallet af strategiske atomvåben. Man må, hvad især det sidste spørgsmål angår, virkelig håbe, at det er de kredse i den amerikanske regering og den amerikanske politiske opinion, der arbejder for at bevare disse aftaler, der sejrer. Ellers vil diskussionen i forholdet mellem USA og de europæiske stater med sikkerhed blive betydelig mere tilspidset.

Jeg skal slutte med at sige, at det radikale venstre kan stemme for det dagsordensforslag, der er fremsat af hr. Lasse Budtz. Vi finder, at det får sagt det, der er behov for, nemlig en fordømmelse af atomprøvesprængninger som princip og en særlig kritik imod, at den amerikanske regering fortsatte sine prøvesprængninger på et tidspunkt, hvor der kunne have været en mulighed for at nå frem til et resultat. Endelig peges der også på i dagsordenen, at der må arbejdes for på alle tænkelige måder at nå frem til internationale aftaler om et prøvestop.

Brusvang (CD):

På centrum-demokraternes folketingsgruppes vegne kan jeg takke regeringen for den givne redegørelse. De ønskemål, som er placeret først i redegørelsen, er også CDs. Også vi ønsker et prøvestop, også vi ønsker et forbud mod fremtidige a-prøvestop, også vi ønsker at få standset våbenkapløbet, og også vi ønsker en verden, hvis sikkerhed ikke baseres på a-våben – men naturligvis under en række

betingelser og forudsætninger, som der ikke er grund til at gå i detaljer med her.

CD må tage afstand fra dagsordensforslaget som helhed. Det er ensidigt rettet imod De Forenede Stater. Det er efter mit skøn også uafbalanceret i sin substans, i sit indhold, og jeg henviser her til regeringens redegørelse, som påviser dette på en række punkter.

CD ønsker ikke at standse De Forenede Stater i prøvesprængninger på et tidspunkt, hvor der efter det for os oplyste netop er sket en afslutning i Sovjet af en længere række prøvesprængninger, hvorved man har indvundet nogle for Sovjet særlig vigtige erfaringer.

Og hvorfor rettes denne kritik først og fremmest imod De Forenede Stater? Er det, fordi De Forenede Stater er et mere åbent samfund? Jeg erindrer også her om, at De Forenede Stater direkte inviterede Sovjetunionen til at overvære prøvesprængningen sidst med henblik på det, man kalder verifikationsproceduren. Men det var Sovjet, der sagde nej.

A propos verifikationsproceduren: regeringens redegørelse indeholdt nogle betragtninger om et muligt dansk initiativ relateret til verifikationsproceduren, nemlig på Grønland. Dette var en konkret og positiv oplysning og overvejelse.

Hovedsynspunktet for CD er, at Vestens sikkerhed – og dermed Danmarks sikkerhed – afhænger 100 pct. af De Forenede Stater. Der indgår i denne vurdering tre elementer. Det drejer sig om USAs militærvidenskabeligt høje niveau, det drejer sig om USAs militære kapacitet, og det drejer sig om USAs politiske vilje til at forsvare ikke blot sig selv, men også Vesteuropa.

Jeg nærer ingen tvivl om denne vilje. Men der er andre i denne sal, der gør alt, hvad de overhovedet kan, for at bringe denne vilje i miskredit.

Efter CDs opfattelse er det nødvendigt, at USA altid er et hestehoved foran; det er en uafviselig nødvendighed. Det er USA, der er vor allierede. Det er Sovjet, der er truslen.

Herefter vil jeg vurdere dagsordenen med henblik på dennes virkning. I Danmark vækker den sikkert begejstring i visse græsrodsbevægelser, men den er et irritationsmoment for regeringen og for USAs ambassadør.

[Brusvang]

Men lad os se på det globale, for det er vigtigere! Hvordan virker den på verdensof-fentligheden – specielt den amerikanske of-fentlighed? Den slører billedet af Danmarks politiske ansvarlighed; den slører billedet af Danmarks placering som troværdig vestallie-ret partner. Det vil sige, at den fremmer de tendenser i USA, som sigter på at gennemfø-re en isolationistisk politik.

Alligevel er dette forhold, som det også blev fremhævet af CDs partiformand, hr. Erhard Jakobsen, for et øjeblik siden, bagateltagigt over for dette, at der i øjeblikket i De Forenede Staters befolkning er en bitterhed over EFs manglende reaktion, over EFs passivitet i spørgsmålet om at give politisk og moralsk støtte til De Forenede Stater i bekæmpelsen af terrorismen, bl.a. ved at ef-terkomme USAs opfordringer til økonomiske sanktioner for at løse denne problematik med ikke-militære midler. Her svigtede EF.

Lad os så se på virkningen over for rege-ringerne globalt. Hvordan virker den over for Sovjets regering? Ja, de fryder sig natu-rligvis over kritikken mod USA, mens de er temmelig ligeglade med de opfordringer, der er rettet til dem selv.

Derimod nærer jeg overhovedet ingen be-kymring med hensyn til den virkning, som dagsordenens vedtagelse i dag vil have på den amerikanske administration. De ameri-kanske beslutningstagere ved alt det om Danmark, som de gider vide, også om dansk indenrigspolitik. Jeg er overbevist om, at de tager det med en knusende ro. Måske ved beslutningstagerne i Washington endog en del mere om, hvad der sker i verden, end vi ved her i landet.

I en overordnet dansk politisk vurdering af dagsordenen må konklusionen være, at den ikke rækker ved noget fundamentalt i dansk sikkerhedspolitik; det danske NATO-medlemskab består uanfægtet. Kernen i NA-TO-medlemskabet er artikel 5, som er den gensidige forpligtelse til at deltage i forsvar for hinandens områder og kravet på selv at få en sådan hjælp. Denne artikel og dens konsekvenser består uanfægtet af denne dagsorden.

Man skal heller ikke glemme, at vi har oplevet, at selv et stort europæisk land som Frankrig i en given situation under præsident de Gaulle har truffet beslutning om at træk-ke sig ud af det intime integrerede militær-

samarbejde: præsident de Gaulle smed NA-TOs hovedkvarter ud af Frankrig. Men der er vel ingen i dag, der ikke vil betragte Frankrig som et rigtigt NATO-land. Det ville også være en urigtig betragtning.

Konklusionen for CD er derfor følgende:

Man taler om regeringens mange nederlag, specielt på det sikkerhedspolitiske område. Man spørger i medierne og i pressen gang på gang: hvor længe kan regeringen leve her-med? Jeg kan ikke se rettere, når jeg ser på regeringschefen både under denne debat og under lignende debatter, end at han egentlig befinder sig meget godt ved situationen, og det har jeg fuld forståelse for.

For det første er mange af disse initiativer fra det kontrære folketingsflertal decideret useriøse. Hvad ligner det at tale om en nor-disk atomfri zone, hvis den ikke har accept fra De Forenede Stater og det eneste, man har, er et fulstændig ligegyldigt og betydningsløst løfte om en efterfølgende forhand-ling med Sovjet?

I øvrigt finder jeg det naturligt, at en rege-ring i et pluralistisk demokrati ikke kan have flertal i alle spørgsmål. Men der er visse ho-vedelementer, som er afgørende, og det er følgende:

Regeringens overordnede økonomiske po-litik har været, er og forbliver forhåbentlig en succes. NATO-medlemskabet er urokket, og det fulde EF-medlemskab er på plads; det er oven i købet sikret her for nylig ved en elegant politisk manøvre fra regeringschefens side, som jeg kun kan gratulere med.

Jeg vil derfor til sidst sige følgende: hvis regeringschefen måtte vælge også i denne sag at tage vedtagelsen af denne dagsorden med en knusende ro, vil jeg forstå det, for det vil være med den samme knusende ro, beslut-ningstagerne i Washington modtager under-retning om beslutningens indhold – hvis man overhovedet gør det.

Albrechtsen (VS):

Jeg tror, hr. Brusvang kom til at sige, at Frankrig er med i NATO. De er ikke med i NATO-organisationen.

Denne debat finder sted i lyset af en me-get alvorligt skærpet international situation. Ansaret for den meget alvorlige situation ligger hos USAs regering, hvis handlinger mere og mere truer med at fremkalde en ny

[Albrechtsen]

farlig koldkrigsperiode. Eksemplerne på denne aggressive linje fra USAs side er jo mange og velkendte: kravet om at gennemføre SDI-programmet, som i høj grad hænger sammen med debattens tema i dag, angrebet på Libyen, beslutningen for nylig om at forlænge handelsboykotten mod Nicaragua og altså ikke mindst det, der er emnet for dagens debat, nemlig de fortsatte atombombesprængninger.

Derfor er det selvfølgelig helt afgørende, at der bliver sagt klart nej både til den linje, USA har fremlagt i de enkelte spørgsmål, og også til den aggressionslinje, som helhed den konfrontationslinje, som USA har lagt frem i forholdet til faktisk stort set resten af verden. Denne linje er jo vendt imod det store flertal af verdens befolkning, og det store flertal af verdens lande er modstandere af denne linje, hvis formål er at opretholde en magtposition for USA og Vestmagterne, som er helt ude af proportion med det befolkningstal, som først og fremmest USA og Storbritannien råder over.

USA ønsker fortsat at kunne diktere den øvrige verden sine betingelser, og en sådan kurs, som ikke har baggrund i nogen rimelig fordeling af magten eller ressourcerne i denne verden, kan ikke i længden opretholdes, uden at det ødelægger mulighederne for forhandling med de øvrige grupper af lande i denne verden, Østlandene og de alliancefri lande.

Derfor er det også helt afgørende, at så mange vesteuropæiske lande som overhovedet muligt tager afstand fra konfrontationskursen, og derfor er det også så vigtigt, at der kommer et konkret resultat ud af debatten i dag.

Den såkaldte Glenco-atomprøvesprængning i Nevadaørkenen den 22. marts i år fandt sted i en situation, hvor der netop var de allerbedste muligheder for at opnå konkrete resultater på et vigtigt nedrustningsområde. Sovjet havde jo i lang tid overholdt sit ensidige prøvestop, og det manglede bestemt ikke på internationale opfordringer til USA om at bruge netop denne situation til at forhandle i stedet for at ødelægge den ved at sprænge nye atombomber.

F.eks. gav de internationale bestræbelser sig den 10. marts udslag i, at Argentina, Mexico, Indien, Grækenland, Sverige og Tanzania – altså lande, der repræsenterer

milliontallige befolkninger – rettede en opfordring til USA og Sovjet om ikke at gennemføre flere prøvesprængninger før det kommende topmøde. Der er således ingen tvivl om, at USA og dets eventuelt meget fåtallige støtter blandt vestlige konservative regeringer står helt isoleret i verden i denne sag, og med god grund, for den lader sig jo simpelt hen ikke forsvare.

Det har ikke alene stor selvstændig betydning, at disse atomprøvesprængninger standses. F.eks. vil et totalt prøvestop betyde, at det bliver lettere at hindre spredning af atomvåben, det bliver lettere at hindre, at nye stater udvikler atomvåben, og det vil lægge en væsentlig dæmper på våbenkapløbet, fordi det uden atomprøvesprængninger bliver vanskeligere at sætte sin lid til nye våbensystemer. Men derudover vil det jo netop nu, hvor der er en sådan mangel på konkrete nedrustningsresultater, være helt afgørende, hvis stormagterne kunne vise, at det faktisk kan lade sig gøre at opnå bare ét konkret resultat.

Netop i en sådan situation kommer Sovjet så med et ensidigt prøvestopudspil, der åbenlyst giver muligheder for et konkret resultat.

Man må endda sige, at et atomprøvestop, eftersom USA er foran med udviklingen af de fleste typer atomvåben, endog kunne betyde, at det ville blive vanskeligere for Sovjet i fremtiden at hale ind på dette forspring. Man kan faktisk våbenteknisk argumentere for, at det er en fordel for USA at få fastlåst sit forspring ved at få gennemført et atomprøvestop. Det er faktisk det, Sovjetunionen lægger op til.

Nu er det jo en meget teoretisk vurdering ud fra et helt andet synspunkt, som hr. Niels Helveg Petersen har været inde på, nemlig det synspunkt, at når både USA og Sovjet i forvejen hver for sig råder over kernevåben nok til at ødelægge modparten og os alle sammen flere gange, så har dette forspring i realiteternes verden ikke så stor betydning. Men i hvert fald kan USA under ingen omstændigheder påvise eller sandsynliggøre, at atomprøvesprængninger skulle være i USAs sikkerhedsinteresse, som præsident Reagan skrev i det brev, der tidligere har været nævnt i debatten, og altså, at et prøvesprængningsstop ikke er i USAs eller i dets allieredes interesse, og at det ville undergrave præsidentens bestræbelser for våbenkontrol.

[Albrechtsen]

Et prøvestop kan ikke skade nogen, i hvert fald kan det ikke skade USA. Det eneste, der kan skade USA, er USAs uhæmmede planer om yderligere oprustning, f.eks. de meget omtalte stjernekrigsvåben, som der skal bruges en atomsprængladning til at fremskaffe energien til. Det kan blive skadet af et atomprøvestop, og det er det, præsident Reagan mener, når han skriver om USAs sikkerhedsinteresse. Det er altså ikke den amerikanske befolknings sikkerhed, disse interesser drejer sig om, men det er den amerikanske præsidents interesse i at kunne udvikle nye dødbringende våbensystemer, som kan være med til yderligere at fremskynde våbenkapløbet og ødelægge mulighederne for en forhandlingsløsning på topmødet.

Derfor er det så afgørende, at Danmark klart fordømmer disse sprængninger, og at vejen bliver banet for en forhandlingslinje i forholdet mellem USA og Sovjetunionen. Endnu holder Sovjet sig tilbage med at foretage prøvesprængninger, og jeg håber inderligt, at Sovjet vil følge den linje og lade være med at besvare USAs sprængninger. Men det kan vel ikke ventes, at Sovjetunionen i længden holder igen, hvis det er USAs klare og faste hensigt at gå i gang med dette program for i hundredvis af atomprøvesprængninger i forbindelse med SDI-projektet.

Det er jo kommet frem på det sidste, at USA forbereder et såkaldt tredjegerationsatomvåbenprogram, og det skal ses i sammenhæng med stjernekrigsprogrammet og vil betyde en forøgelse af dette krigsbudget, idet en atomprøvesprængning koster omkring 20 mill. dollars. Derfor er der den mulighed, at USA-kongressen griber ind ved at nægte bevillinger til den plan, som, hvis den virkelig skal gennemføres, vil blive meget dyr for den amerikanske regering.

Også derfor er det nødvendigt og vigtigt, at der herfra gives støtte til de bestræbelser, som jeg har fået at vide foregår også i kongressen, for simpelt hen at få sat en stopper for de bevillingsansøgninger, som man regner med er på vej, til at finansiere dette umådelige antal atomsprængninger. Jeg håber, det er et element, som yderligere kan komme med i debatten og i den danske politik, ud over de elementer, som ligger i den dagsorden, hr. Lasse Budtz har foreslået, og som jeg vil slutte med at sige at VS naturligvis

kan stemme for, og som VS mener er en god dagsorden.

Ove Jensen (FP):

Hr. Brusvang sagde, at en vedtagelse af dagsordenen ikke rækker ved noget fundamantalt, ikke rækker ved vores NATO-medlemskab. Det er ikke rigtigt, det er direkte forkert.

Hver eneste gang vi har en sikkerhedspolitisk debat her i tinget, bliver der sået mere og mere tvivl om Danmarks vilje til at opfylde vore NATO-forpligtelser, og der bliver også sået mere og mere tvivl om, hvorvidt Danmark overhovedet ønsker at opretholde vort NATO-medlemskab. Og hver gang der bliver vedtaget en sådan USA-fjendtlig dagsorden, bliver der også sået mere og mere tvivl om, hvorvidt Danmark ønsker at støtte sig til USA eller til Sovjetunionen.

Indenrigspolitisk er resultatet, at regeringen bliver drevet rundt i manegen af socialdemokratiet, socialistisk folkeparti, VS og de radikale, og i den anledning kunne det nok være på sin plads at spørge regeringen, hvor længe den vil finde sig i at skulle nøjes med at administrere oppositionens politik.

Det er meget forståeligt, at socialdemokratiet, SF og VS bliver ved med at rejse disse debatter, for hver eneste gang de rejser en sådan debat og der bliver vedtaget en dagsorden, får disse venstrefløjspartier jo indrømmelser, og så længe statsministeren ikke klart har sagt: hertil og ikke længere, kan vi forvente, at der hver 14. dag, hver måned, eller hvor tit det nu bliver, vil blive rejst en sådan sikkerhedspolitisk debat, fordi venstrefløjspartierne på forhånd ved, at de i det mindste opnår en eller anden indrømmelse.

Det er ikke alene for mig, men også for store kredse ude i befolkningen uforståeligt, at regeringen fortsat vil finde sig i, hvad der her sker, og det er jo ikke alene med hensyn til det sikkerhedspolitiske, at det er venstrefløjspartierne, der bestemmer, hvad der skal vedtages her i folketinget. F.eks. var der i går ved en førstebehandling flertal for en kunstgødningsafgift, som regeringen er imod. I forgårs var det noget med, at kommunerne skulle pålægges at opkræve grundskyld, og hvad får vi i morgen? Det ved vi ikke.

Det er åbenbart fuldstændig ligegyldigt, hvad der kommer, så accepterer regeringen

[Ove Jensen]

det, og det er efterhånden en ynk at høre ordførerne for regeringspartierne – også i dag bortset fra hr. Ivar Hansen – lefle for venstrefløjspartierne synspunkter også på det sikkerhedspolitiske område.

Som jeg før har sagt, er denne dagsorden i allerhøjeste grad USA-fjendtlig, og man kunne jo nærmest få det indtryk efter at have hørt debatten, at det er USA, der har brug for Danmark. Jeg vil i al stilfærdighed gøre opmærksom på, at det er det modsatte, der er tilfældet: det er Danmark, der har brug for USA. Man kunne nærmest få det indtryk af dem, der har haft ordet her i dag, at man helt og fuldt er fast overbevist om, at det er USA, der har brug for Danmark. Det er ikke tilfældet, og vi kan risikere at komme i den situation, at USA til sidst vil blæse os en hatfuld, og det vil være fuldt forståeligt, hvis de gør det.

Fremskridtspartiet vil naturligvis stemme imod denne dagsorden.

(Kort bemærkning).

Brusvang (CD):

Jeg må på CDs vegne reagere imod fremskridtspartiets ordførers indlæg. Jeg mener ellers, jeg normalt taler tydeligt nok, men det har jeg åbenbart ikke gjort her. Vi har skarpt taget afstand fra den dagsorden, der er foreslået, men når vi bruger den formulering, at den ikke rører, selv når den bliver vedtaget, ved noget fundamentalt, ligger der selvfølgelig det heri, at der alene i dagsordenen er tale om et eller andet principielt sigte, med nogle procedurer, med våbenanvendelse etc.

Men det rører ikke ved selve dette, at Danmark er og forbliver medlem af den nordatlantiske forsvarsalliance med de rettigheder og de forpligtelser, der er knyttet hertil. Der er ikke noget ynkværdigt i den påstand.

Når jeg så oven i købet har gjort opmærksom på, at vedtagelse af denne dagsorden efter CDs opfattelse ikke har nogen som helst konsekvenser og indflydelse på beslutningstagerne i Washington, så synes jeg ikke, det kan siges mere tydeligt.

(Kort bemærkning).

Ove Jensen (FP):

Når hr. Brusvang siger, at CD har taget skarpt afstand fra dagsordenen her, betyder det så, at CD ved stemmeafgivningen vil stemme imod dagsordenen?

Maisted (FD):

Selvfølgelig er denne forespørgsel isoleret set ganske uden betydning. Det er jo ligesom musen, der tror, at den gungrer sammen med elefanten; og så skulle man tro, at denne debat havde nogen som helst indflydelse på, hvad USA vil beslutte sig til, eller hvad det ikke vil beslutte sig til. Det er slet ikke dér, problemet ligger.

Jeg kan forstå, at hr. Thoft har udnævnt hr. Lasse Budtz til SFs førerhund. Det er jo en vældig interessant kombination. *(Tilråb)*. Er det omvendt? Nu er hr. Thoft førerhund for hr. Lasse Budtz, ja vel, ja.

Første næstformand (Knud Østergaard):

Jeg må bede om, at man overholder forretningsordenen.

Maisted (FD):

Ja, undskyld. Men det er jo sådan set ligegyldigt, hvilken af hundene der er forrest.

Det drejer sig om, hvilken taktik man har ønsket at anvende. Jeg lovede i tidligere indlæg at føre bevis for, at det faktisk er lykkedes dem, desværre med al ønskelig tydelighed. Man kan se det på den slatne holdning, man har i Europa til de forskellige politiske forslag, som kommer fra USA, vor største allierede. Det skyldes selvfølgelig ikke, at der ikke i de andre europæiske lande er mange, der gerne vil bakke USA op, men at Vesteuropa er blevet undergravet og degenereret igennem mange år.

Det væsentligste bevis for, hvordan det er gået for sig, kan man se i »Lærebog for hærens menige«. Hvis man ville have ulejligheden med at læse, hvad der stod i 1961 om psykologisk krigsførelse, så ville man opdage, at det er de midler og de metoder, venstrefløjspartierne har brugt i mange år. Der er kommet en revision i 1974, for så har TV jo fået en væsentlig betydning. Dér påpeger man tydeligt, at radio og fjernsyn er et af de bedste midler til at undergrave befolkningens forsvarsvilje og dens lyst til at støtte sine allierede, ved at der udsprede en propaganda,

[Maisted]

der undergraver forholdet i en alliance som NATO. Det er også lykkedes.

Til alt held for os har vi dog endnu en talerstol her, hvorfra vi kan påpege, at selv om den daglige propaganda, der føres igennem dette statsmonopol, er lykkedes, så er der endnu nogle, der vil gøre indsigelse og prøve på at hive befolkningen ud af den vildfarelse, at en forespørgsel af denne karakter overhovedet har indflydelse på A- og B-våben.

Man kunne lige så godt sige til befolkningen, at i morgen afskaffer vi, at solen står op og går ned. Det er en fuldstændig absurd diskussion. Ethvert tænkelige menneske ved, at når man har A- og B-våben – det er selvfølgelig da et djævelskab, og det ved alle – kan man ikke udrydde dem ved hjælp af dagsordener eller på anden måde. Det er noget, der altid vil være der.

Når der skal føres forhandlinger med diktaturstaterne i Genève, er det ikke ud fra tillid. Det er ikke ud fra tillid til disse Øst-bloklande eller til Sovjet. Nej, det er ud fra den dybeste mistillid. Det er for at nå nogle realistiske, pragmatiske resultater, at man sætter sig sammen med disse diktaturstater og forhandler. Og man har kun mulighed for at føre forhandlingerne med dem, fordi man er den bedste, stærkeste og teknologisk mest udviklede. Ellers garanterer jeg for, at så blev der overhovedet ikke ført en eneste samtale med disse lande.

Yderligere kan jeg nævne i bevisrækken, at det udmærkede skrift »Lærebog for hærens menige«, 1961, blev genoptrykt i 1974 i forenklet form, hvor man dog påpeger den kendsgerning, at Danmarks Radio og TV altså er medskyldig i den degeneration, der sker af det danske samfund. Men så er det holdt op, nu eksisterer det lige pludselig ikke mere. Sejren er total på dette område, det vil sige, at hærens menige ikke engang bliver informeret længere.

Jeg er selvfølgelig også så gammel, at jeg var soldat i slutningen af 1950'erne, og da havde vi specialister på det her område. Tænke sig, da havde vi orlogskaptajner, da havde vi oberster, og vi havde generaler, der orienterede de værnepligtige om, hvordan forholdene reelt var. Men det var selvfølgelig også, fordi vi da var tæt på en Ungarnkrise, vi havde lige overstået den anden verdenskrig, og da vidste vi, hvordan kommunisme

og diktaturstater opførte sig. Derfor var det væsentligt at informere befolkningen.

Det er lykkedes disse kræfter, der ikke økonomisk, militært eller politisk er i stand til at ændre på demokratiske samfund, ved hjælp af psykologiske midler – Danmarks Radio og TV, og hvad de ellers anvender af metoder – at undergrave forsvarsviljen i de vesteuropæiske nationer. Det er en kendsgerning.

Det er selvfølgelig derfor, man får en konfrontation med USA f.eks. i den fornuftige gengældelsesaktion imod Libyen. Selvfølgelig bliver den amerikanske præsident nødt til at præcisere, at når disse slatne og lunkne europæere ikke vil være med til et samarbejde, så kan amerikanerne garantere terrorister, og hvad der ellers findes af den slags folk, at de tager anderledes hårdt på dem, hvis de bliver ved med at angribe deres statsborgere på den feje og kujonagtige måde, som de benytter sig af. Og det har vi jo altså også glæde af. Men det berører overhovedet ikke problemet med kernevåbensprængninger.

Jeg vil sige til hr. Niels Helveg Petersen, at det humanistiske foredrag, han holdt heroppefra, kan ethvert menneske jo tilslutte sig, men det er naivt og urealistisk. Man tager sig til hovedet, hvis nogen virkelig tror på, at den danske befolkning sluger sådan noget ævl. Det er jo uden for enhver kendsgerning at sige, at musene, selv om der bliver ti mus og de gunger sammen, skulle have nogen som helst indflydelse på udviklingen med hensyn til kernevåben, A-våben og B-våben. De eneste, der har indflydelse på udviklingen på dette område, er supermagterne USA og Sovjet, ingen andre.

Vi er i den heldige situation, at vi har en handlekraftig allieret; den amerikanske befolkning står bag den amerikanske præsident om en teknologisk udvikling, der medfører, at den vestlige verden er den østlige – altså alle diktaturstaterne og medløberstaterne – langt overlegen. Det forhindrer, at vi får den tredje verdenskrig. Det er sandheden.

Den eneste garanti for, at man kan forhindre en tredje verdenskrig, er, at man er socialisterne overlegen. Man må huske på én ting: socialisme har intet med demokrati at gøre og får det heller aldrig. Den er i natur bygget sådan op, at autonome stater – det betyder diktatur, som vi f.eks. ser i Sovjet og de andre østlande – bare skaber sig nye over-

[Maisted]

klasser og nye privilegier under dække af at kalde sig demokratiske.

Det er en skandale, og jeg er ked af, at hr. Niels Helveg Petersen, som jeg anser for ellers at være et fornuftigt menneske, kan komme med et så naivt indlæg, som han har gjort her.

I overensstemmelse med det, jeg har sagt, vil jeg gerne fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Idet folketinget fastslår, at Danmarks frihed og fred alene kan sikres gennem et loyalt og helhjertet medlemskab af NATO, og at en ustandselig kritik af USA udelukkende vil tjene sovjetisk imperialistisk aggression imod Danmark, går folketinget over til næste sag på dagsordenen.«

Første næstformand (Knud Østergaard):

Der er stillet følgende forslag om motive-ret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår ligeledes i forhandlingen.

Må jeg i øvrigt sige, at formanden tillader nogle medlemmer en friere form for parlamentarisk udfoldelse end andre. Det siger jeg i pausen mellem hr. Maisteds og hr. Breckmanns taler.

Breckmann (Fær.):

Man kan på denne forespørgsel og debat igen konstatere, at det er lykkedes Moskva endnu en gang at vælge slagmark i sit internationale spil om verdensopinionen og i sin søgen efter verdensherredømmet og slaveri for os alle sammen. For hvis vi valgte slagmarken, så behandlede vi i stedet for et forslag om store penge og hjælpemidler til f.eks. frihedskæmperne i Angola eller Afghanistan, to af de virkelige spændingspunkter i verden, hvor millioner af mennesker bliver hjemløse, lemlæstede og dør på grund af den internationale marxismes iboende ondskab, uden at SF og VS eller S løfter et øjenbryn for at protestere. Det gør man vel ikke, når det kunne lægge et halmstrå i vejen for deres fælles overordnede mål, nemlig en socialistisk verdensorden.

Da Gorbatsjov, slagteren fra Afghanistan, den 29. april i år dukkede op på russisk fjernsyn, var de vestlige medier blevet informeret i forvejen. Legetøjsbombere vidste jo

fra før, at i den stille uge forbereder Vestens nyttige idioter og durkdrevne kommunister sig til gøgl og karnevalstog i det, som de påstår er fredens tjeneste. Det lykkedes igen russerne, der kontrollerer og derfor blæser på den offentlige mening i Sovjet, at tale direkte til og påvirke vestlige naivister med trusler om russisk gengældelse, hvis USA genoptog prøvesprængningerne.

Vort demokrati og især den frie presse virker så godt, at den lille diktator Ortega og terroristen Arafat godt kunne stille op til et folketingsvalg i Nørrebrokredsens og blive valgt. FNs næste generalsekretær bliver vel en tidligere KGB-chef.

Endnu en gang havde de desværre ikke særlig smarte amerikanere undladt at forbedre os på denne genoptagelse af prøvesprængningerne, så at Vesten psykologisk kunne have været indstillet på Moskvas brovtende trusler om gengældelse. Endnu en gang er alles øjne vendt mod naturens ørken i Nevada, hvor man tester 150 kilotons-bomber, og øjnene er vendt væk fra socialismens golde ødemark i Afghanistan, hvor de endnu overlevende forældre advarer deres nøgne, sultne og forkroblede børn imod at samle legetøj op fra jorden, fordi det er russisk, det eksploderer og det lemlæster.

Folketinget burde for længst have lagt pres på Moskva for at få accepteret gentagne forslag fra Amerika om en gensidig russisk-amerikansk overvågning af hinandens atomare forsøg. Reagans nyeste forslag er blevet kaldt for cortexkontrollen.

Det forbliver ønsketænkning at ville skruetiden tilbage til de dage, da man udkæmpede verdenskrige uden atomvåben, så man må vist desværre acceptere A-våben som den bedste fredsbevarer i verden i nyere tid. Men Sovjet hverken var eller er interesseret i gensidig kontrol, kun i i stilhed og i hast at afprøve sine egne overlegne A-våben for så at foregøgle os en selvpåtaget standsning for et år siden, vel vidende, at USA derved tvinges til at mobilisere sine sendrægtige demokratiske forberedelser til en ny, tilsvarende prøveserie.

Lige så lidt som Sovjet havde i sinde at honorere Helsingforsaftalerne, de gensidige våbenbegrænsninger eller nogen fremtidige aftaler, lige så sikkert misbruger det Vestens medier, krigsfrygt og parlamentariske statister i den socialistiske manege – også herom-

[Breckmann]

kring – til at sikre sig de moralske højdeder omkring de valpladser, det hver gang lykkes dem at vælge, bortset fra en enkelt gang imellem, hvor de f.eks. skyder et passagerfly ned og afslører deres sande natur og hensigter.

Årsagen til, at Moskva ikke er interesseret i at modtage amerikanernes indbydelse til at sende observatører til testpladserne, er en totalt manglende hensigt om at tillade vestligt opsyn med deres egne sprængfyldte lagre. Vesten og dermed forhåbentlig stadig Danmark er så håbløst bagud i konventionelle våben og langdistance-A-våben, at vor sikkerhed hænger i en tynd tråd, nemlig USAs atombevæbnede u-bådsflåde.

Det alternative middel til en massiv og altopslugende vestlig, inklusive dansk, oprustning er rumforsvaret. Sovjet har i stilhed og med stjålen teknologi – for heller ikke tekniske fremskridt evner socialismen at finansiere – allerede med 20 mia kr. i fjor påbegyndt et forsøg med laservåben, der er fem gange så omfattende som USAs.

Men Vestens nyttige idioter skal nok holde bøtte med Sovjets hemmelige våbenfremskridt og først skrike op om vores egen stjernekrig, til trods for at der er tale om et defensivt system, et rumforsvar, der skal gøre alle atomangreb på os, ja endda alle atomvåben i verden, uskadelige og derfor unødvendige.

Vi hørte om, men forblev heldigvis upåvirkede af Sovjets iscenesatte fredskarnevaller, dengang vi forsøgte at opveje den luskefordel, Moskva havde sneget sig til med de tusindvis af præcisionsvåben under fællesbetegnelsen mellemdistanceraketter i sidste halvdel af 1970'erne. Der var ingen protester i 1970'erne, mens Sovjet rustede og langt overhalede os i denne våbenart. Kun da vi vågnede op til dødsfaren, som vi svævede i, skyndte vi os under de mest ynkelige protester at bevæbne os imod den russiske trussel.

Danmarks udenrigspolitik er desværre af oppositionen her blevet gjort lige så upålidelig, som vores forsvarsudgifter er ubetydelige. Ja, upålideligheden i vor udenrigspolitik bliver desværre kun overgået af ubetydeligheden af vore forsvarsudgifter og så måske af uhyrligheden i den socialistiske oppositions forpoppede verdensopfattelse.

Man afslår gang på gang at anerkende en stor handelspartner som den kinesiske repu-

blik i Taiwan i en leflen for det udsultede markedspotential på det socialistiske kinesiske kontinent. Man kan kun handle med Taiwan, hvortil 2 millioner kinesere er flygtet, men man foreslår et tættere kulturelt samarbejde med Havana, hvorfra 1 million cubanere er flygtet.

Man falder dybfryseren i Kreml om halsen i hans manipulation med den vestlige opinion – til trods for at hans onde imperium er omgærdet af elektrisk pigtråd for at fængsle hans egen befolkning i socialismens morads – mens man fordømmer de grenadiske og filippinske folks befrier, selv om Reagan's frihedselkende USA bare de seneste 10 år har tiltrukket sig 10 millioner udlændinge.

Man skænder på USA for på vore vegne at handle mandigt imod Libyens terrorisme og overvejer kun, hvor mange libyske diplomater man tør sende hjem.

Man kritiserer gang på gang det demokratiske Israel i FN og kryber i et musehul for arabisk statsterrorisme.

Man låner penge i udlandet for at bistå en række afrikanske enerådsherrer i deres udhungning og bortdrivelse af egen befolkning, mens man fordømmer og boykotter Sydafrika, hvortil er strømmet 1,5 millioner fremmedarbejdere i deres søgen efter et levebrød.

Denne latterlige udenrigspolitiske vaklen frem og tilbage blottet for moralsk konsekvens bliver gjort endda mere upålidelig af vælgertækkelige forespørgsler og dagsordener som dem i dag.

På Færøerne var vi engang rolige, så længe der var et bredt flertal i folketinget, der omfattede et dengang ansvarsbevidst socialdemokrati, og man støttede Danmarks aktive rolle sammen med flertallet i folketinget. Dengang var man helhjertet medlem af NATO. Og på Færøerne var vi på en måde tilfredse med at overlade vor sikkerhed i jeres hænder. Men i de seneste år er vi blevet urolige. Vi ligger midt i konfliktlinjen mellem Øst og Vest i Nordatlanten, og derfor vil jeg henstille til folketinget at genoprette et sømeligt fodslag i forsvars- og udenrigspolitikken, ellers vil den udpræget vestligt sindede færøske befolkning føle sig tilskyndet til at overtage ansvaret for vor udenrigspolitik og måske med tiden appellere direkte til USA om et trygt forsvar i tråd med Islands nys ændrede holdning og dets aktive støtte til NATO.

[Breckmann]

Jo, vist skal vi på længere sigt arbejde henimod en sikrere verden for os alle sammen, men dette må aldrig gøres på Sovjets onde betingelser og endda værre præmisser. Vi kan og bør følge og støtte USAs forsøg på at skabe fred og sikkerhed ved at oprette gensidige opsyn med og overvågning af stormagternes forsøg med de farligste våben af alle, indtil Sovjet indser, at dets syge drømme om verdensherredømmet bliver tilintetgjort af vestlige fremskridt i vort rumforsvar og i dets eget socialistiske systems fuldstændige moralske og menneskelige fallit.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

På et tidspunkt i denne til tider lidt tumultagtige og ofte besynderlige debat kom hr. Pelle Voigt med et verbalt angreb på venstres ordfører, hr. Ivar Hansen, som hr. Pelle Voigt skældte vældigt ud for at interessere sig for det store, samlede billede i stedet for at interessere sig for brikkerne i mosaikken. Jeg undrer mig stadig over den bemærkning, for jeg troede nu, at det her i folketinget drejede sig om at forsøge at vurdere de store sammenhænge i stedet for at hænge sig i de små brikker.

Men vi har jo så sandelig her i dag fået demonstreret, hvad det er for en ny debatform, der er introduceret i folketinget netop af medlemmer som hr. Pelle Voigt, hr. Albrechtsen, hr. Thoft, og hvem der nu ellers har brilleret i dag. Det har jo været en umådelig studentikos debatform. Vi har oplevet et sandt citatorgie, en navneafgnidning af mystiske udsagn fra ukendte tidsskrifter, så man har følt sig hensat til gamle dages hyggelige studenterdiskussioner, hvor man kunne sidde med punchebollen og de lange piber og rigtig snakke teori.

Med fare for at belaste formandens i forvejen højbelastede tålmodighed må jeg sige, at magen til studentikost vigtigmåseri som det, vi har hørt i debatten i dag, skal man dog lede længe efter. (*Munterhed*). Hvad ligner det – og hr. Lasse Budtz behøver ikke at grine så højt, for det gælder såmænd også ham – at komme i en debat i folketinget og dænge os til med citater? Jeg er klar over, at der er fattigdom i egen argumentation, men at komme væltende med citater og mærkelige løsrevne udsagn, det er dog noget, der træk-

ker en debat om et i øvrigt vigtigt emne ned på et helt urimelig lavt plan.

Spørgsmålet er blevet rejst om det i denne sammenhæng vigtige spørgsmål verifikation. Og det er der også sagt vældig mange ting om; den ene har ment dit, og den anden har skrevet dat. Jeg vil ganske enkelt sige: hvis der ikke var alle de problemer med kontrol med prøvestopoverholdelse, som jeg har hævdet der er, og som andre hævder der er, hvorfor har Sovjetunionen så hidtil afvist at diskutere tilstækkelige verifikations- og kontrolsystemer? Det kunne da tyde på, at der var noget at hente dér.

Jeg føler mig lidt trist til mode, for regeringen er i et forsøg på at besvare forespørgslen seriøst kommet med en beskrivelse af, hvordan Danmark kan yde nogle konkrete bidrag til denne side af problemkredsen. Jeg har beskrevet, hvordan vi vil forsøge at tage en gammel tanke op, som tidligere er undersøgt, men nu er blevet forladt, om, hvordan vi kan etablere seismiske stationer på Grønland, så vi kan bidrage netop til verifikation. Ingen af forespørgerne og heller ikke hr. Lasse Budtz har gidet beskæftige sig med den tanke med et eneste ord. Man har kastet sig over alle de muligheder, der er for, at vi kan markere dit og dat alle mulige steder, altså en rent teoretisk snak, i stedet for at gå ind på vore konkrete muligheder for at bidrage netop til at skabe et holdbart og troværdigt prøvestop.

Det sørgelige i denne sag er jo, at i virkeligheden er de fleste af os enige. Vi er enige om, hvor vi gerne vil hen: vi vil gerne have lavet et prøvestop. Vi er enige i vores afstandtagen fra prøvesprængninger, også fremtidige prøvesprængninger. Hvorfor skal det hele så vikles ind i sådan et indviklet spil som det, vi oplever her?

Hr. Lasse Budtz stillede spørgsmål om et brev, som præsident Reagan skulle have skrevet, og hvor han åbenbart var uenig med folketingets flertal – det er jeg sikker på han er meget ked af. Jeg har forsøgt her i folketingssalen at gøre rede for regeringens politik vedrørende en omfattende atomprøvestopaf-tale. Det brev, som hr. Lasse Budtz spørger mig ud om, er et brev, der gengiver den amerikanske regerings synspunkter. Den amerikanske regerings synspunkter er, at en sådan omfattende prøvestopaf-tale er en langsigtet målsætning. Man finder, at de amerikansk-

[Udenrigsministeren]

sovjetiske forhandlinger i Genève om dybere, kontrollerbare nedskæringer i kernevåben og rumvåben er noget, som må tillægges førsteprioritet.

Man henviser specielt til det, der står i brevet om USAs venners og allieredes sikkerhedsmæssige interesser, noget, hr. Lasse Budtz får til, at så må vi jo have orienteret dårligt om de danske synspunkter. Jeg vil bare sige, at den amerikanske regering da har ret til at give udtryk for sin vurdering, sådan som man gør det i det pågældende brev. Den ret kan folketetinget ikke tage fra den amerikanske regering, og der står intet i brevet om, at de synspunkter deles af USAs venner og allierede.

Der er fra flere sider stillet forslag om, at vi skal støtte bestræbelserne for at indkalde en ekstraordinær konference af lande, der har tilsluttet sig den begrænsede prøvestopaf-tale. Det forslag kan regeringen ikke støtte, og det vil jeg gerne begrunde nærmere.

Den begrænsede prøvestopaf-tale fra 1963 kan man vel kalde et af klenodierne blandt de desværre alt for få afsluttede våbenkontrolaftaler. Det var dengang en begivenhed af allerstørste betydning for hele meneskehe-den, at USA, Storbritannien og Sovjetuni-onen kunne enes om at ophøre med prøve-sprængninger i atmosfæren, i det ydre rum og under vandet. Frankrig – og for nylig og-så Kina – er også ophørt med sådanne sprængninger, uden at de formelt har tilslut-tet sig traktaten fra 1963.

Det er rigtigt, som det er blevet fremført i debatten, at en tredjedel af de lande, der har tilsluttet sig traktaten fra 1963, kan kræve indkaldelse af en konference om ændringer af trakaten. Men det skal så sandelig føjes til, at en sådan konferences eventuelle beslut-ninger kun kan gennemføres, hvis de god-kendes af de tre kernevåbenstater, der har tilsluttet sig konferencen.

Det vil efter regeringens vurdering være uansvarligt at føre en tom demonstrationspo-litik ved at prøve at udnytte traktatens be-stemmelser til initiativer, der på forhånd er dømt til at mislykkes. Traktaten fungerer godt, og der er overhovedet ingen grund til, at vi sætter dens levedygtighed på spil ved at støtte initiativer til at indkalde en konferen-ce, som vi ved vil føre til konfrontationer, og som vi ved ikke vil føre til resultater.

Det er i øvrigt et stort spørgsmål, om alle tre fædre til traktaten, altså USA, Storbritan-nien og Sovjetunionen, vil deltage i en sådan konference. Og hvis de ikke vil det, ja, så vil en sådan konference jo slet ikke have nogen mening.

Den åbne debat om prøvestopaf-taler hører hjemme på FNs generalforsamlinger; det er dér, verdensopinionen skal gøre sig gælden-de. Og når vi fra debatten går over til egent-lige forhandlinger, skal de føres på nedrust-ningskonferencen i Genève, som der i FN er enighed om er det rette forum for multilate-rale nedrustningsforhandlinger eller forhand-linger direkte mellem atommagterne eller i hvert fald mellem nogle af atommagterne. Her tænker jeg selvfølgelig først og fremmest på de to supermagter.

Det er meget vigtigt at fastholde, at det er nedrustningskonferencen, der er det rette forum for de forhandlinger. Herved opnår vi også for nedrustningskonferencens vedkom-mende, at Kina og Frankrig, der jo ikke har ratificeret den begrænsede prøvestopaf-tale, bliver draget ind i forhandlingerne.

Hvis vi støtter et initiativ til indkaldelse af en konference, vil vi også gå direkte imod den FN-resolution, jeg omtalte indlednings-vis under debatten her i dag. Den FN-resolu-tion var vi selv medforlagsstillere til, og den opfordrer til, at forhandlinger påbegyndes på FNs nedrustningskonference.

Der opnås altså ikke noget ved, at vi be-gynder forhandlinger i et nyt forum, når vi allerede har nedrustningskonferencen, og dér er spørgsmålet om prøvestopaf-talen som be-kendt allerede på dagsordenen.

Jeg kan tilføje, at den opfattelse, jeg har givet til kende her, deles af Norge og af Sve-rige, som vi for nylig har været i forbindelse med vedrørende dette spørgsmål.

Så er der endelig spørgsmålet om den dagsorden, hr. Lasse Budtz har lagt frem. Her står vi, jeg kan ikke huske, om det er for 20. eller 21. gang, i en situation, hvor det ender med, at socialdemokratiet og regerin-gen må markere uenighed i forbindelse med afstemningen om en dagsorden.

Jeg vil bare i al stilfærdighed sige, at det er nu ærgerligt, at det skal ske i en sag, hvor vi i bund og grund er uenige ... undskyld, hvor vi i bund og grund er enige; jeg takker, det er løbet mig i munden fra tidligere situa-tioner. Det lykkelige i denne sag, er at vi i

[Udenrigsministeren]

virkeligheden er enige. Vi er enige i ønsket om at skabe grundlag for aftaler om atomprøvestop. Vi er enige i vores vurderinger af de prøvesprængninger, der foregår.

Derfor er det sørgeligt, at man netop i denne sag får en fornemmelse af, at det er ønsket om at være uenig med regeringen, der har spillet den afgørende rolle for socialdemokratiet.

Det er helt urimeligt, at vi ikke i dag i fællesskab kan vedtage en dagsorden, som fastslår, hvad vi er enige om i denne sag. Der skulle såmænd så lidt til, for at vi kunne blive enige. Man kunne f.eks. anvende et lidt mere diplomatisk udtryk end det meget bastante udtryk »fordømmer«. Det er i international sammenhæng et usædvanlig stærkt udtryk, som vi passende kan reservere til andre anvendelser. Kunne vi dog ikke skrive »tager afstand«, og kunne vi ikke også være mere seriøse i spørgsmålet om, hvor der skal sættes ind for at fremme forhandlingerne om fremtidige prøvesprængninger?

Det er, som jeg har været inde på, ikke rimeligt udelukkende at koncentrere sig om arbejdet med at lave en ny konference efter reglerne i 1963-traktaten. Og det er helt urimeligt at komme med et dagsordensforslag som det, hr. Lasse Budtz er kommet med, som end ikke nævner nedrustningskonferencen i Genève. Det er dér, vi har gjort vores indsats. Det er dér, Danmark i fuld enighed i dette folketing har lagt resolutionsforslag frem sammen med andre i FN. Ja men hvorfor finder man så ikke anledning til dog bare at nævne nedrustningskonferencen i Genève i stedet for dette forslag om at gribe til den gamle 1963-traktat?

Det er et forslag, der er stærkt støttet af fredsbevægelserne og af den yderste venstrefløj. Hvorfor, spørger man sig selv. Ja, formentlig i høj grad, fordi de her vil kunne få etableret et nyt forum for ensidige propagandaangreb imod USA. Det har desværre åbenbart været vigtigere for den socialdemokratiske ordfører at takkes denne yderste venstrefløj, end det har været at nå frem til noget, regeringen kunne være enig i.

Regeringspartierne kan altså ikke stemme for dagsordensforslaget fra hr. Lasse Budtz, og det beklager jeg meget, for det rummer en række elementer, som vi er fuldt og helt enige i, som det da også er fremgået af mine indledende bemærkninger.

Om dagsordenens opfordring til regeringen til at arbejde for indkaldelsen af en konference efter reglerne i 1963-traktaten vil jeg sige, at hvis dagsordensforslaget som forventet bliver vedtaget, vil vi nøje overveje den opfordring, men spørgsmålet er, om vi ikke fremmer sagen mere ved i stedet at arbejde videre for resultater dér, hvor der er mulighed for at opnå den ønskede aftale om prøvestop, nemlig nedrustningskonferencen i Genève. Det er dér, indsatsen kan give resultater. Vi tjener ikke sagen ved at foreslå nye propagandavalpladser.

Vi vil også, som det er fremgået af, hvad jeg har sagt, hvis vi kommer med den slags forslag, isolere os fra de øvrige nordiske lande og fra en række andre lande, vi hidtil har arbejdet godt sammen med om disse spørgsmål i FN og andre steder. Det vil regeringen ikke finde er i rimelig overensstemmelse med det meget brede ønske, debatten i dag har vist at der er her i folketinget om, at vi gør en alvorlig indsats imod fremtidige prøvesprængninger.

Hvad angår dagsordenen i øvrigt, skal jeg minde om, at regeringen allerede gennem adskillige udtalelser, senest min indledning her i dag, har taget klar afstand fra fremtidige prøvesprængninger. En vedtagelse af hr. Lasse Budtz' dagsorden vil således alt i alt ikke ændre tingenes tilstand eller fremkalde nye initiativer.

Jeg skal bare slutte med endnu en gang at ærgre mig over, at her, hvor der dog var en mulighed for, at vi i fællesskab kunne være kommet med en markant tilkendegivelse, er denne mulighed blevet forspildt, fordi det indrepolitiske spil på den politiske venstrefløj endnu en gang har vist sig at være vigtigere end selve sagen. Det beklager jeg dybt.

(Kort bemærkning).

Thoft (SF):

Jeg synes, at udenrigsministeren er helt ude i tovene, når han omtaler brevet fra den amerikanske præsident til Kongressen som et tilfældigt brev i et obskurt organ.

Jeg synes, det er besynderligt, at udenrigsministeren påstår, at vi, der ønsker denne debat, og som ønsker en klar dansk stillingtagen, er antiamerikanere, når vi dokumenterer i debattens forløb, at vi mener det samme som den amerikanske kongres' flertal.

[Thoft]

Jeg synes, det er besynderligt, at udenrigsministeren påstår, at vi er studentikose, at disse ting ikke kan verificeres, når vi i debatten klart viser, at det passer ikke. Udenrigsministeren er galt afmarcheret. Udenrigsministeren har bedyret, at den danske politik er at støtte prøvestoppet, og så dokumenterer vi, at Danmark rent faktisk i internationale organer handler på tværs af det, udenrigsministeren påstår. Vi støtter nemlig ikke et prøvestop. Og så siger udenrigsministeren, at det er studentikost, og jeg tror, han omtalte det som »våset«.

En allersidste ting skal jeg have udenrigsministerens svar på. Udenrigsministeren sagde, at en vedtagelse af den af hr. Lasse Budtz foreslåede dagsorden intet ændrer og ikke medfører nye initiativer. Har jeg forstået udenrigsministeren ret, at når folketinget opfordrer regeringen til at gøre en række ting, så svarer udenrigsministeren: ja, det kan I gerne vedtage, men det ændrer ingenting, og vi agter ikke at gøre noget? Har jeg forstået det rigtigt, så må folketinget handle anderledes.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Udenrigsministeren lagde ud med et vældigt personligt angreb bl.a. på mig. Han talte om, at der var nogle mennesker, der interesserede sig mere for enkeltheder og brikker end mosaikker, osv. osv.

Det, jeg stilsfærdigt prøvede at gøre opmærksom på, var, at før man begynder at ordne mosaikker, bør man have styr på sine brikker og vide lidt om, hvad sagerne drejer sig om.

Udenrigsministeren var meget vred og sagde, at vi på studentikos vis citerede en masse mystiske tidsskrifter. Jeg vil bede udenrigsministeren om ét eneste eksempel på de mystiske tidsskrifter, der er blevet citeret fra heroppe. Det er jo det rene sludder og vrøvl grebet ud af den blanke luft.

De eneste to tidsskrifter jeg kan erindre der er blevet citeret fra heroppe, er The Washington Post og The New York Times. Jeg kan godt forstå, at udenrigsministeren er vred over, at der er medlemmer i denne sal, der læser disse aviser, da han sikkert har vældig travlt og ikke altid har tid til selv at gøre det.

Hvis han eksempelvis læste The New York Times, ville han f.eks. vide, at den bemærkning, han kom med i sin indledende tale her, hvor han konstaterede, at Sovjetunionen ensidigt brød prøvestoppet fra 1958 til 1961, ganske enkelt var endnu en forkert og vildledende påstand.

Jeg tillader mig endnu et citat fra det obskure tidsskrift The New York Times fra den 30. marts 1986, hvor en af præsident Eisenhowers nærmeste rådgivere i de spørgsmål, Jerome B. Wiesner, i et indlæg gør opmærksom på og citerer præsident Eisenhower for følgende bemærkning:

»Det frivillige moratorium for prøvesprængninger udløber den 31. december.«

Det var altså vel at mærke 31. december 1959.

Se, hvis udenrigsministeren nu læste aviser, kunne han måske fortælle os, hvor de citater, han anvender i sine taler, f.eks. præsident Kennedy-citatet, stammer fra.

Jeg vil meget gerne have blot et enkelt lille bitte eksempel på, hvad det er for obskure tidsskrifter, udenrigsministeren henviser til, når han beskylder medlemmer af dette folketing for at være studentikose. Jeg synes, han sætter sig selv på anklagebænken, hvis han ikke er i stand til at fremdrage et sådant eksempel fra debatten i dag.

(Kort bemærkning).

Svend Auken (S):

Det har undret mig og jeg tror mange andre i salen her, at en række borgerlige ordførere så frit har kunnet sætte lighedstegn mellem en kritisk indstilling til den amerikanske regerings holdning i spørgsmålet om en altomfattende prøvestopaf tale og en generel antiamerikansk indstilling.

Jeg mener, at det, der har været fremført her af kritisk art imod den amerikanske regering, svarer meget nøje til, hvad stort set alle eksperter, der har udtalt sig om det tilsvarende problem i Amerika, uden for den amerikanske regering, har sagt. Det svarer meget nøje til, hvad jeg tror et flertal i såvel Repræsentanternes Hus som Senatet mener. Det er i hvert fald, når man taler med amerikanere, ikke et synspunkt, der ligger fjernt fra deres.

Jeg mener også, vi skal tage afstand fra det synspunkt, at der skulle ligge noget prosovetjetisk i at indtage det samme synspunkt,

[Svend Auken]

som mange amerikanere selv har. Vi kan sagtens efter min opfattelse kritisere, hvad der er sket i Afghanistan, og med god grund protestere imod det, uden at det kan udlægges som en proamerikansk stillingtagen.

Så til mit egentlige ærinde. Jeg forstod på udenrigsministerens sidste indlæg her, at det var så uendelig lidt, der skulle til, for at regeringspartierne kunne stemme for den af hr. Lasse Budtz foreslåede dagsorden. Så vidt jeg forstod, var det to punkter. Det var ordet »fordømmer«, og det var foruden det, der står i punkt 4, en henvisning til nedrustningskonferencen i Genève, som vi jo alle har været tilhængere af skulle føre effektive forhandlinger om dette spørgsmål.

Jeg synes i høj grad, at hvis det dækker de fire regeringspartiers opfattelse – det fik man ikke klart indtryk af under hr. Ivar Hansens tale – hvad udenrigsministeren her har sagt, så er der da en parlamentarisk situation, som fortjener overvejelse, sådan at udenrigsministeren her kan give os svar på, om det virkelig kun er disse to små ændringer, der gør, at regeringspartierne ikke stemmer for det af hr. Lasse Budtz stillede dagsordensforslag.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Man kan ikke beskylde udenrigsministeren for at være studentikos; selv ikke den form for vid kan han svinge sig op til. Derimod kan man med rette beskylde ham for at være utrolig ensidig og for at forvrænge kendsgerningerne. Folketinget kan umiddelbart kontrollere en enkelt forvrængning.

Udenrigsministeren citerer brevet fra Amerikas præsident, som dog ikke er en hvilken som helst person, med, at præsidenten har skrevet, at et totalt prøvestop er en langsigtet målsætning, men nu må Genèveforhandlingerne have førsteprioritet – stop. Andet citerede udenrigsministeren ikke. Når vi ved, at der i det samme brev stod, at et prøvesprængningsstop nu ikke er i USAs eller dets allieredes interesse, og at det vil undergrave hans bestræbelser på våbenkontrol, kalder jeg udenrigsministerens citat for citatfusk af værste skuffe. Det er muligt, at en elendig student kunne præstere noget lignende, men jeg havde ikke ventet, at en udenrigsminister kunne. Det er noget, som folketetinget umid-

delbart kan kontrollere, jeg har refereret her, hvor vi har været igennem debatten.

Men også på anden måde forvrænger udenrigsministeren kendsgerningerne. Han spørger retorisk: hvorfor har Sovjetunionen afvist at diskutere en seriøs verifikation? Hr. udenrigsminister! Dette er usandt. Parlamentarismen forbyder mig at bruge et stærkere ord, som hører hjemme på denne plads, medmindre det tidligere nedrustningsudvalg under ledelse af daværende departementschef Koch lyver.

Det hedder i nedrustningsudvalgets beretning til udenrigsministeren, 1981, side 54, at der i den standpunktsrapport, der blev afgivet af USA, Sovjetunionen og England i 1980, stod, at standpunkterne nu lå meget tæt på hinanden, idet kontrolspørgsmålet nærmede sig en løsning og der var enighed om at påpege brugen af national kontrol plus en inspektion på stedet, men endnu havde man ikke løst en række tekniske spørgsmål.

Der er altså tale om, at der har været en helt seriøs diskussion om kontrolspørgsmålet ifølge de kilder, som står til vor rådighed. Det er muligt, at udenrigsministeren har hemmelige kilder, men dem har han altså ikke ladet tilflyde os andre, og her drejer det sig om en beretning stilet til udenrigsministeren. Og så kommer udenrigsministeren og fortæller, at russerne ikke seriøst har villet diskutere kontrol!

Sovjetunionen har lavet masser af skidt, det kan vi hurtigt blive enige om, men man kan ikke i denne sag bebrejde dem noget, som ikke passer, og hvor bebrejdelsen kun kan stå som undskyldning for udenrigsministerens egen dårlige politik.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Jeg vil da meget gerne reagere på, hvad jeg opfatter som en udstrakt hånd fra hr. Svend Auken, og pege på de helt konkrete punkter i hr. Lasse Budtz' dagsordensforslag, som må ændres, for at regeringspartierne kan stemme for. Det er såmænd ikke så meget.

Jeg har nævnt det første. Det er, at vi ikke kan acceptere, at man anvender et usædvanlig stærkt udtryk som »fordømmer«. Hvis man indleder med at sige: »Idet folketetinget tager afstand fra de fortsatte atomprøvesprængninger i Øst og Vest ...«, vil det være

[Udenrigsministeren]

en formulering, der, tror jeg, vil dække synspunkterne bredt her i salen.

Et andet punkt, inden vi kommer frem til kernepunktet i punkt 4, er, at i punkt 2 i hr. Lasse Budtz' dagsorden nævner man specielt USA. Det forekommer ikke rimeligt specielt at nævne USA, al den stund der siden det sovjetiske ensidige moratorium også har fundet prøvesprængninger sted fra fransk side og fra britisk side. Det vil være rimeligt, hvis vi skrev f.eks.: »at fremføre denne afstandtagen over for kernevåbenmagterne, hvoraf nogle efter folketingets opfattelse har fortsat prøvesprængninger i en periode, hvor der synes at have været rimelig udsigt til indgåelse af en aftale om et internationalt forbud mod prøvesprængninger.«

Så får vi dels gjort opmærksom på, at vores henvendelse og vores bebrejdelse går til alle, der har sprængt i den periode. Vi får også rettet den lille faktuelle fejl i hr. Lasse Budtz' forslag, idet der ikke er tale om en genoptagelse af sprængningerne, men om en fortsættelse af sprængningerne, sådan som jeg noterede mig det helt korrekt blev fremført i hr. Niels Helveg Petersens indlæg. Det burde vel også kunne samle os, at vi breder det ud og retter bebrejdelsen mod alle, der har foretaget prøvesprængninger i den periode, hvor Sovjetunionen har haft sit ensidige moratorium.

Så det sidste punkt, punkt 4, hvor jeg har peget på de problemer, der er med at gå ind på tankegangen om en særlig konference på baggrund af 1963-traktaten. Jeg har peget på, hvordan det vil isolere os også i forhold til Sverige, der er medlem af nedrustningskonferencen i Genève, og som vil reagere stærkt imod alle forslag, der undergraver nedrustningskonferencens arbejde.

Jeg bed for øvrigt mærke i, at hr. Lasse Budtz i sit indlæg sagde, at det såkaldte femkontinentinitiativ, hvoriblandt jo var den nu afdøde svenske statsminister Palme, skulle have støttet tanken om en sådan konference. Jeg har i frokostpausen forsøgt at få verificeret hr. Lasse Budtz' udtalelse og må sige, at vi i udenrigsministeriet ikke har kunnet finde noget, der viser, at femkontinentinitiativet støtter denne tanke, hvad der også ville have overrasket os meget. Så jeg skal spørge hr. Lasse Budtz, om ikke han kan hjælpe os med at finde frem til, hvor en sådan støtte skulle være udtalt.

Vi finder altså fra regeringens side, at det vil være mere seriøst og have større udsigter til succes, hvis vi henviser til nedrustningskonferencen i Genève, og man kunne f.eks. formulere punkt 4 således: »Under anvendelse af Danmarks taleret som observatør at appellere til nedrustningskonferencen i Genève om at intensivere bestræbelserne for indgåelse af en international aftale om et forbud mod atomprøvesprængninger.«

Dermed fører vi altså interessen derover, hvor den bør føres over, nemlig på nedrustningskonferencen, og vi udnytter den mulighed, vi har som observatør, hvor vi har taleret, for at understrege de synspunkter, der i øvrigt er lagt frem her.

Det er tre forslag til konkrete ændringer i hr. Lasse Budtz' dagsordensforslag. Jeg er fuldstændig klar over, at som folketingets forretningsorden ser ud nu, kan man ikke komme med ændringsforslag til dagsordensforslag, men hr. Svend Auken kunne jo lægge det frem som et forslag, og hvis vi kan få de tre ændringer igennem, vil jeg på regeringspartierne vegne sige, at vi kan stemme for dette dagsordensforslag.

Jeg synes, det ville være en smuk udgang på en debat, hvor der jo er bred enighed om ønsket om at få standset fremtidige atomprøvesprængninger. Det ville være godt, hvis folketinget i en sådan sag kunne markere, at der er bred enighed om det, der virkelig er sagens kerne.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Jeg synes, det var meget interessant at høre på dette sene tidspunkt i debatten, hvad der egentlig er regeringens politik i denne sag. De borgerlige ordførere har ellers mestendels beskæftiget sig med alt muligt andet end det konkrete dagsordenspunkt.

Det kommer klart frem, at det, regeringen i virkeligheden ønsker, er to ting. For det første, at der skal vedtages en dagsorden, hvis ordlyd er aldeles tandløs og med rette vil blive opfattet som et udtryk for dansk følgagtighed over for USA og i realiteten udtryk for, at Danmark ikke aktivt ønsker at kritisere det atomprøvesprængningsprogram, USA konkret er i gang med. Derfor kan jeg med det samme sige, at et forslag til dagsorden som det, udenrigsministeren her lægger

[Albrechtsen]

op til, kan VS i hvert fald ikke medvirke til, især ikke når udenrigsministeren for det andet forlanger, at det vigtige punkt 4 i hr. Lasse Budtz' dagsordensforslag i realiteten skal udgå.

Så vil jeg godt gøre opmærksom på, at udenrigsministeren i sit svarindlæg rejste en hel del tvivl om, hvorvidt regeringen i virkeligheden vil efterleve det, der står i punkt 4 i hr. Lasse Budtz' dagsordensforslag. Statsministeren har tidligere, når vi har spurgt ham, om regeringen agter at efterleve dagsordenerne, understreget, at det agter regeringen, at regeringen naturligvis må efterleve dagsordenerne.

Derfor går jeg ud fra, at punkt 4 i Lasse Budtz' dagsordensforslag, når det er vedtaget, også vil blive efterlevet; ellers vil regeringen i hvert fald efter min opfattelse komme ud i en meget vanskelig situation.

(Kort bemærkning).

Svend Auken (S):

Jeg siger tak for udenrigsministerens svar, som jeg synes var klart. Det var ikke, som udenrigsministeren fremhævede i sit første indlæg, alene punktet »fordømmer« og spørgsmålet om en henvisning til konferencen i Genève, der var problemet.

Det, der var kernepunktet – det fremgik meget tydeligt – var, at man ikke kan formå udenrigsministeren til at medvirke til en kritik af den amerikanske administrations holdning. Det er det, det drejer sig om.

Heri har vi også forklaringen på det mysterium, at udenrigsministerens i øvrigt, synes jeg, udmærkede historiske redegørelse for danske holdninger undervejs i processen ikke på noget tidspunkt forholdt sig til det, der er sket det sidste års tid, nemlig at den amerikanske politik er blevet ændret under præsident Reagan i modsætning til, hvad den var under Ford, under Nixon, under Johnson og under Kennedy og Eisenhower.

Den amerikanske regering er ikke længere tilhænger af et altomfattende prøvestop, selv ikke hvis kontrolproblemerne kan løses. Det har hr. Reagan givet udtryk for i et brev til Kongressen. Det har viceforsvarsminister Perle – jeg citerer Time Magazine for 14. april i år – »klart givet udtryk for over for kongressen«. Og så længe det er den amerikanske indstilling, nytter det jo ikke noget at

diskutere, om det skal være i Genève eller det skal være et andet sted, konferencen skal foregå. Så er det den amerikanske opfattelse, der skal ændres.

Jeg er enig med udenrigsministeren i, at kontrolproblemet er centralt, men vores vanskelighed er altså, at selv hvis det bliver løst, vil amerikanerne ikke være med. Derfor er en udtalelse fra folketinget meningsløs, hvis ikke den gør opmærksom på dette forhold, og derfor er der selvfølgelig ingen invitation eller udstrakt hånd i udenrigsministerens opfordring til hr. Lasse Budtz og til socialdemokratiet.

Det er ikke indenrigspolitiske årsager, der skaber uenigheden her i dag. Det er en forskellig opfattelse af, om man skal sige sandheden, eller om man ikke skal sige sandheden til sine allierede.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Nu skal vi passe på, at vi ikke taler forbi hinanden. Jeg noterede, at hr. Svend Auken ikke var til stede, da jeg kom med mine indledende bemærkninger, og det kan være det, der gør, at vi taler forbi hinanden. Jeg vil gerne gentage et meget centralt punkt, som jeg tror løser det problem, hr. Svend Auken peger på nu.

Jeg sagde nemlig i min indledning her i formiddags, at når regeringen beklager, at der ikke er indgået en aftale – det er en prøvestopaf tale, der er tale om – så skal det samtidig siges, at regeringen tager afstand fra fortsatte atomprøvesprængninger, indtil en sådan aftale kan indgås. Dette gælder amerikanske atomprøvesprængninger, og det gælder en genoptagelse af de sovjetiske og naturligvis også de tre andre atommagters sprængninger.

Ja men lad os ikke skændes om, hvordan man formulerer punkt 2. Jeg har peget på, at det var lidt skævt specielt at fremhæve USA, når også Frankrig og Storbritannien har foretaget prøvesprængninger. Ja men lad os da ikke være smålige. Hvis det virkelig er det, der er kernepunktet, så lad os blive ved de to punkter, hr. Svend Auken tilbød at lave ændringer på. Lad os ændre indledningen, så vi siger, at vi »tager afstand« i stedet for »fordømmer«. Lad os også være seriøse og beskæftige os med nedrustningskonferencen i stedet for dette forslag om at lave et helt nyt

[Udenrigsministeren]

forum, som vi ved ikke giver nogen resultater.

Lad os se et dagsordensforslag fra hr. Svend Auken med de to ændringer, så er jeg sikker på at vi i bred enighed i dette ting vil kunne udtrykke os i fællesskab om et meget vigtigt emne, som egentlig er alt for vigtigt til at blive brugt i en indenrigspolitisk leg.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg forstår udmærket godt, at udenrigsministeren vil have ændret punkt 4, sådan som han foreslår, for dermed gøres hele dagsordenen totalt inoperativ.

Appellere til nedrustningskomiteen om at intensivere arbejdet, Herren se i nåde til os! Det har De Forenede Nationers generalforsamling nu gjort netop i det her spørgsmål om et altomfattende prøvestop i de sidste 7-8 år. Hvert eneste år er der blevet vedtaget en eller to eller tre resolutioner, hvori man har appelleret til nedrustningskomiteen om at intensivere sit arbejde for et atomprøvestop, og hver eneste gang er det løbet ind i, at stormagtsinteresserne konfronteres.

Der ligger faktisk forslag fra Sovjetunionen, forslag fra Sverige, to helt forskellige lande – og jeg skal slet ikke udtale mig om kvalitet eller mangel på kvalitet – om en sådan aftale. USA har haft det standpunkt, at det vil man ikke forhandle om; man vil forhandle kontrol og ikke noget andet. Ingen magt udefra kan pålægge nedrustningskomiteen at gøre det ene eller det andet, den er suveræn, og den slags appeller, enten de kommer fra det danske folketing eller fra FN's generalforsamling, er totalt magtesløse.

Det, der er tale om her, er, at de alliancefri lande i FN, en meget stor del af dem, har taget et initiativ for at prøve at bringe situationen ud af dødvandet, det dødvande, som nedrustningskomiteen og stormagtsmodsetningerne dér har hensat situationen i, og bruge 1963-traktatens revisionsbestemmelser til at få indkaldt en konference for at lægge et pres både på USA og på Sovjetunionen og på England, de tre signatarmagter, som samtidig er atommagter. Det er det, det drejer sig om, og hvis vi ikke bruger det instrument og går ind i det instrument, så er det her bare en helt løs snak, en råben i ørkenen og ikke noget som helst andet, på samme måde som

der er blevet råbt i ørkenen så mange gange i De Forenede Nationer.

Derfor vil jeg meget stærkt anbefale, at man fastholder ordlyden i dagsordenens punkt 4.

(Kort bemærkning).

Svend Auken (S):

Det blev under udenrigsministerens sidste indlæg tydeligt, at der ud over den forskel i opfattelse, som jeg gjorde opmærksom på før, også er den opfattelsesforskel, hvad angår punkt 4, at udenrigsministerens forslag var tænkt som et alternativ til indkaldelse af konferencen ifølge 1963-traktaten.

Det, der er brug for, er, overalt, hvor det er muligt, at søge dette resultat opnået. Som udenrigsministeren rigtigt gjorde opmærksom på, stillede vi ved sidste generalforsamling i FN det forslag, at der nu skulle føres forhandlinger i Genève, men der er jo sket det, at amerikanerne totalt har blokeret den mulighed. Det australske formandskab under konferencen har gentagne gange forsøgt at få forhandlingerne i gang, men amerikanerne har blankt afvist den mulighed.

Så længe denne blokering består, må det derfor være rimeligt, som hr. Lasse Budtz gør opmærksom på i sin dagsorden, at Danmark, regeringen, forpligtes til at undersøge eller arbejde aktivt for indkaldelsen af en konference om indgåelsen af et altomfattende prøvestop efter reglerne herom i 1963-traktaten.

(Kort bemærkning).

Niels Helveg Petersen (RV):

Jeg var glad for udenrigsministerens indlæg her i sidste omgang. Jeg synes, det klargjorde nogle ting. Det klargjorde vel også, at afstanden i synspunkter reelt ikke er nær så stor, som det kunne synes efter nogle af indlæggene i første omgang.

Ikke mindst vil jeg da gerne understrege, hvad udenrigsministeren sagde, at det, der skilte os, var ikke det, der stod under punkt 2 i dagsordenen, nemlig kritikken af, at USA havde fortsat sine prøvesprængninger. Det synes jeg især er interessant i lyset af den debat, der har været i dag, hvor netop det synspunkt, at den forelagte dagsorden var for kritisk i forhold til USA, er blevet så stærkt fremhævet. Det er altså heller ikke

[Niels Helveg Petersen]

det, der skiller, og det synes jeg er vigtigt at få gjort op ved debattens afslutning.

De ting, der så står tilbage – om man skal skrive »fordømme« eller »tage afstand«, og om man i punkt 4 skal nævne andre muligheder end nedrustningskonferencen – er jo ting, der vel ikke er så voldsomt store, men jeg vil indrømme, at det er voldsomt vanskeligt. Jeg har i hvert fald ingen erfaring, jeg tror ikke, der er nogen, der har det her i salen, i at stå og føre forhandlinger om formuleringer her fra talerstolen. Skulle sådanne bestræbelser have været gjort, havde det nok været nyttigt, om de var foregået under en anden form og et andet sted. Så kan det da være, at der havde været mulighed for at overvinde de uoverensstemmelser, der stadig eksisterer.

Men jeg synes, det er væsentligt at slå fast, at med denne dagsorden er der jo intet som helst, der afskærer regeringen fra at udnytte sin position som observatør ved nedrustningskonferencen. Hvis der dér er muligheder, har Danmark en selvfølgelig pligt til at gøre det, og det må jeg gå ud fra at regeringen også vil. At vedtage dette her udelukker selvfølgelig ikke, at Danmark ikke på nedrustningskonferencen skal gøre sit yderste, og det tror jeg ikke der er nogen der vil være i tvivl om.

Og så til sidst: jeg sagde i mit indlæg, at Danmark skulle udnytte alle tænkelige muligheder for at få gennemført aftaler om et atomprøvestop, også den mulighed, der er nævnt i punkt 4 i dagsordenen.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Jeg kan da helt bekræfte hr. Niels Helveg Petersen i, at det, der skiller så stort, såmænd ikke er beklagelsen af de atomprøvesprængninger, der har fundet sted i Nevadaørkenen. Det sagde jeg faktisk også i formiddags, hvis jeg må citere mig selv igen.

Jeg sagde med henvisning til de udtalelser, jeg havde fremsat på regeringens vegne efter de amerikanske prøvesprængninger, at der i disse udtalelser klart lå en beklagelse af, at USA havde gennemført disse prøvesprængninger. Det, vi snakker om nu, er derfor det, den udstrakte hånd fra hr. Svend Auken pegede på, nemlig indledningen til dagsordenen og punkt 4.

Jeg er lidt skuffet over at se den udstrakte hånd blive trukket tilbage så hurtigt, at der hænger en sveden lugt i luften efter den, for jeg kan ikke rigtig tage hr. Svend Auken alvorligt, når han pludselig siger: nå, vil I have det væk med, at man skulle lave en helt ny konference, ja men – lyder hr. Svend Aukens argument så – på den, der er i gang, er der jo slet ikke blevet forhandlet, for det vil amerikanerne ikke ifølge hr. Svend Aukens forklaring.

Så må jeg spørge igen: ja men tror hr. Svend Auken så overhovedet, at der vil være mulighed for at få de forhandlinger i gang på en ny konference? Det er jo det, der har været ikke blot mit argument, men også argumentet fra de lande, vi samarbejder med, herunder Sverige, der er medlem af nedrustningskonferencen. Man opnår ikke noget ved at starte en ny konference, som man ikke kan opnå på nedrustningskonferencen. Det eneste, man opnår, er at løbe en risiko for at undergrave nedrustningskonferencen, der i dag er det forum, hvor disse ting skal drøftes.

Derfor har det ingen mening at komme med den slags poppede forslag som det, der ligger i hr. Lasse Budtz' dagsordensforslag, og som i høj grad synes at tjene formål, der er andre end dem, vi i virkeligheden burde varetage herfra, nemlig formål i retning af at skabe en ny propagandaplatform for ensidige angreb imod USA. Det er ikke det, vi er ude på, det håber jeg da ikke.

Jeg går ud fra, at det, vi er ude på, er at få skabt basis for seriøse drøftelser om prøvestopaftaler, og her kan jeg forsikre hr. Niels Helveg Petersen for, at regeringen selvsagt vil gøre sin indsats på nedrustningskonferencen, og vi vil gøre, hvad vi kan for at udnytte de muligheder, der refereres til, de taleretsmuligheder, vi har som observatør ved nedrustningskonferencen.

(Kort bemærkning).

Maisted (FD):

Det, folketinget her har været vidne til, er jo topmålet af et narrespil.

Først siger udenrigsministeren, at han ikke vil acceptere denne dagsorden, men der var et måske, hvis der kom et par ændringer. Så siger hr. Svend Auken: ja men hvis det er, at vi vil lave de dér par ændringer, så kan vi

[Maisted]

godt finde frem til en enighed. Men udenrigsministeren opretholder det med kritikken af USA. Og så siger udenrigsministeren: ja men o.k., hvis det er et kardinalpunkt, så stryger vi det, er vi så enige? Og så finder hr. Svend Auken nu på en tredje undskyldning, fordi han blev fanget i sit eget spil.

Kunne man ikke henstille til folketingets formand at afbryde mødet, og så kunne det radikale venstre eventuelt formulere en dagsorden, sådan at de alle sammen kunne blive enige?

Jeg synes, det er ynkeligt, og det er uværdigt for folketinget, sådan som man har behandlet denne sag. Det er altså ejendommeligt, og desværre refererer Danmarks Radio jo ikke en sådan debat, så alle kan følge med i, hvor tåbeligt det foregår herinde.

Lasse Budtz (S):

Jeg troede ærlig talt, det var umuligt, men jeg var sandelig lige et øjeblik ved at give hr. Maisted ret i bare lidt af det, han sagde.

Men når det er sagt, vil jeg gerne på socialdemokratiets vegne meddele, at vi fastholder den dagsorden, vi har foreslået, og vi anmoder folketingets medlemmer om at stemme for den.

Så vil jeg gerne minde om, at NATOs udenrigsministre i 1984 i Washington vedtog en erklæring, hvori man fastslog, at NATO har den dobbelte målsætning, at man på den ene side vil betrygge medlemskabets sikkerhed og på den anden side udvikle et mere stabilt Øst-Vest-forhold gennem en afspændingspolitik med henblik på gradvis at udvide områderne for samarbejde. Det synes vi er ganske overordentlig fornuftig politik, og det er den politik, vi faktisk følger. Vi vil gerne være medlemmer af NATO, vi vil også gerne arbejde for afspænding.

Ærlig talt er disse bemærkninger ikke mindst rettet til hr. Ivar Hansen, for jeg må indrømme – nu er jeg selvfølgelig ved at blive gammel, jeg vil nødig indrømme det, men jeg er ved at blive gammel – at jeg ikke kan huske, hvornår hr. Ivar Hansen sidst havde en kritisk bemærkning om NATO eller gik imod. Jeg behøver heller ikke at høre mere om det nu. Jeg vil dog bare lige sige, at det, hr. Ivar Hansen og partiet venstre og en masse andre med ham og fra det parti gør, er at acceptere fortsatte sprængninger som no-

get rigtigt, at acceptere opstilling af mellem-distanceraketter i Europa, at acceptere stjernekrigen og at acceptere kemiske våben. Jeg synes, man skal være opmærksom på det.

Udenrigsministeren har jo været lidt svingende i sine formuleringer i dag. Det ene øjeblik påstod han, han havde strakt en hånd frem eller modtaget en andens, og så blev de svedige begge to eller svedne; svedige må de nok have været, så vidt jeg kunne høre det. Men jeg hæftede mig nu mest ved, at udenrigsministeren var kolossalt konfrontations-søgende i en periode. Udenrigsministeren snakkede om, at vi lavede propaganda, og at vi var studentikose, ja, vi var også vigtigmåse, hvis jeg hørte rigtigt – jeg undrede mig lidt over formandens manglende reaktion, men vi kan sagtens klare det.

Men så kan man måske begynde at forstå, hvordan det er at prøve at nå til enighed med denne regerings udenrigsminister. Denne regerings udenrigsminister søger ganske enkelt enhver lejlighed – og jeg kan godt gentage, hvad jeg har skrevet: også ved lukkede møder – konfrontationen. Ved enhver lejlighed! Hvordan tror man så at vi skal prøve at nærme os hinanden inden for det sikkerhedspolitiske område? Det lader sig ikke gøre.

Så vil jeg i øvrigt gerne sige, at selvfølgelig er 1963-traktatkonferencen set fra vores side en del af en pressionsfunktion. Vi er da godt klar over, at det ikke øjeblikkelig medfører et atomprøvestop, men det er en del af det. Det er en del af pressionen, og vi anbefaler det, fordi alt det andet jo ikke har virket. Regeringens forsøg i FN, som har været begrænset, har ikke virket. CD-konferencen i Genève har ikke virket. Men selvfølgelig vil vi meget, meget gerne opfordre regeringen til også at bruge sin indflydelse, hvis den har nogen, og det har den da selvfølgelig, fordi vi har en observatørplads, til at presse dette igennem også i CD-forbindelsen.

Men så må jeg lige sige til sidst, at når vi nu vedtager denne dagsorden, så er det altså regeringens politik, og så må regeringen arbejde for 1963-traktatkonferencens indkaldelse, men selvfølgelig samtidig føre en mere aktiv politik, meget, meget gerne også ved CD-konferencen i Genève. Men der bør ikke være tvivl om, at det, der står i dagsordenen, må og skal være regeringens politik, for hvor havner vi ellers? Jeg kunne godt tænke mig

[Lasse Budtz]

at spørge nogle mere retskyndige, men det er dog en parlamentarisk regel, at det, der er flertal for i folketinget, det er altså også regeringens politik, og det er regeringens pligt at følge det.

(Kort bemærkning).

Thoft (SF):

Udenrigsministeren vil ikke svare på det spørgsmål, jeg stillede til ham, og som hr. Lasse Budtz senere stillede til ham. Udenrigsministeren sagde i sin forklaring af dagsordenen, at en vedtagelse af den af hr. Lasse Budtz foreslåede dagsorden intet ændrer og ikke medfører nye initiativer. Når udenrigsministeren svarer sådan, og når udenrigsministeren ikke har villet svare hverken hr. Lasse Budtz eller undertegnede, så må vi spørge statsministeren.

Hr. statsminister, er det sådan, at regeringen vil arbejde i overensstemmelse med de pålæg, som ligger i den dagsorden, som folketinget vedtager om et øjeblik?

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslag om motiveret dagsorden af Lasse Budtz (S) (se foran)

vedtoges med 72 stemmer (S, SF, RV og VS) mod 4 (FP og FD); 60 (KF, V, CD og KrF) stemte hverken for eller imod.

Hermed var følgende forslag bortfaldet:

Forslag om motiveret dagsorden af Maistad (FD) (se foran).

Hermed sluttede forespørgslen.

Den sidste sag på dagsordenen var:

4) Første behandling af lovforslag nr. L 236:

Forslag til lov om ændring af lov om folketingsvalg på Færøerne.

(Fremsat 16/4 86).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Forhandling

Lerke (S):

Lovforslaget omfatter en række ændringer i den færøske valglov, hvorved den på ny i videst muligt omfang bringes i overensstemmelse med den danske folketingsvalglov.

Lovforslaget har været forelagt de færøske myndigheder og anbefales såvel af lagting som af landsstyre, og det samme gør vi.

Ministeren vil gerne have en hurtig og villig behandling i tinget. Det vil vi gerne imødekomme, idet vi ikke har behov for udvalgsarbejde, så vi foreslår, at lovforslaget går videre uden udvalgsbehandling.

Indenrigsministeren (Enggaard):

Jeg vil gerne takke socialdemokratiets ordfører for den venlige modtagelse af lovforslaget og understrege ønsket om, at vi kan få en hurtig behandling af det. Jeg synes, det er en god ting, at Færøerne nu har god udsigt til at få en valglov, der i meget betydeligt omfang giver de samme muligheder for den færøske befolkning som den, vi allerede kender i Danmark og i Grønland.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Lovforslagets overgang til anden behandling

vedtoges uden afstemning.

Fjerde næstformand (Ole Vig Jensen):

Ønskes der udvalgsbehandling? (Ophold). Da det ikke er tilfældet, går lovforslaget direkte til anden behandling.

Meddelelser fra formanden:

Fjerde næstformand (Ole Vig Jensen):

Der er ikke mere på dagsordenen.

Fra medlem af folketinget *Lilli Gyldenkilde*, der har orlov på grund af sygdom, har jeg modtaget meddelelse om, at hun fra og med den 29. april atter kan give møde i tinget. Stedfortræderens, *Søvndals*, hverv som midlertidigt medlem af folketinget ophører herefter fra nævnte dato at regne.

Skatte- og afgiftsudvalget har afgivet betænkning over: